

* 70. C. 37

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

*70.C.37

+70 C. 37.

ANONYMUS,

AZ AZ:

BELA KIRÁLYNAK

NEVTLEN

T R O D E Á K J A

A' K I A M A

HÉT-MAGYAROKNAK

SZITTYÁBÓL

A L M O S H E R T Z E G'

VEZÉRLÉSE-ALATT

LÖTT KI-JÖVETELÖKET

MEG-IRTA.

MOST PEDIGLEN DEÁK NYELVBŐL MAGYARRA
FORDÍTOTTA,

ÉS A'

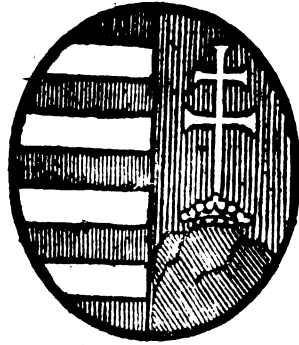
NEMES MAGYAR NEMZETNEK

FEL-AJÁNLOTTA

L E T H E N Y E I J Á N O S.

PESTEN,
NYOMTATTATOTT TRATTNER MÁTYÁS BETŰIVEZ
1790.

Rex Sapientissimus Statum Reip imposuit, ut Juventus divisa per Tribus, in equis, & in armis ad subita Bella excubaret; Consilium Reip penes Senes esset, qui ex Autoritate Patres, ab atate Senatus vocabantur. L. An. Flor. L. I. C. I. in Romulo.

Et denique ferocem Populum rededit, ut, quod vi, & injuria occupaverat Imperium, religione, atque justitia gubernaret. Idem in Numa.

Patrum vestigia ducunt.

JUVENAL. SAT. 14.

KEGYES OLVASÓ.

MIVELHOGY ama Tudós Bel Mátyás, a' ki ennek előtte negyven, 's-egynéhány esztendővel Ezt a' Béla Király' Író Deákjának könyvetskéjét leg-először Világ eleibe botsátotta, az ő idejéről, mivoltáról, Tisztjéről, állapotjáról, és hiteleségéről már béven szólott, azért-is ennek voltaképpen-való meg-ismérésére, illendőnek, és elégségesnek ítélttem, ha valami kevés megjegyzéssel Belnek tulajdon szavait elé hozándom, a' mellyek így következnek:

Ezen Bela Király' nevétlen Író Deákjának a' Magyarok' hét Fő-Vezériről írott könyvetskéjét, eddig az ideig, senki tsak hirül sem hallotta; Mivelhogy ennek előtte, sok száz esztendőnek el-forgása-alatt, tsak egyedül a' Bétsi Udvari Könyv-tartó Háznak rejtek fiókjában titkon lappangott, a' honnan-is a' Fels. Mária Therésia Király Afzszonynak kegyes engedelmeből 1744-dik esztendőben szorgalmatosfan le-irattathatott, és Világ'-eleibe botsáttathatott. A' melly Könyvetske, nóha magában kised, de méltó mindazon-által, hogy kívül, belül jól, és szemeffen meg-rázogatván ötet, az értelmes olvasóknak eleikbe terjeszszük. Ezen Könyvetske négy szegeletü formában *pergamenára* irattatott, a' Deák Köny-

vek-között 671-dik, tsak tizen négy levélből álló, a' tizen harmadik századnak tályján (a' mint a' környül-állásokból, és szemes vizsgálódásokból hihetségeesen kivehettük) irattatott; egyigyü betűkkel, semmi aranyozással, vagy más tzifrázásásokkal (a' miként azon időnek szokása vólt) nintsen meg-futtatva; de azonban, hiba-nélkül, és nagy szorgalmatossággal vagyon le-irva. Az ugyan bizonyos dolog, hogy ez, az *Autbornak*, vagy *Kezdőnek*, nem első, tulajdon, és eredetbéli keze írása légyen, és ezt senki vakmerő bátorsággal ne is mondgya mind addig, míg le-irattatásának idejéről valami bizonyoslat nem érthetünk. *Tengnagel Sebestyén*, a' ki hajdan é Felséges Könyv-Tárnak Gond-vifelője vala, ezt a' *Titulust*; Tzimet, írta ezen könyvre: *Magyar História, a' Magyaroknak lét Vezériről, Béla Királynak Iró Deákja-által*. A' melly Szókkal az egész Könyvnek sommáját elénkbe adta. Mások-is emlékeznek róla; Sőt *Nesszel*, 1692-dikben, azt nagy fennyen igérete: hogy Világ eleibe terjeszti, de, minthogy változó eszű Ember vólt, igéretének nem tett eleget; Tudni-illik: ugy hozta magával a' *Fátum*, hogy im most, Mária Theréfiának, ama jó Tudományok' helyre állítójának engedelméből, szer-kivül-való, hoszfzas étszakája-után, alkalmatossan Nap-világot látna.

Ki lett-légyen é Könyvnek Szerzője, nem könnyü dolog azt bizonyoslan állatni; Mert, mind üdeje, mind neve, mind Tiszt, és hivatalya bizonytalan. Hogy első Bélának idejebéli légyen, azt elegendő okkal meg-nem lehet bizonyítani; mert, ha *Stylusát*, Irásának,

Szóllásának módját, tekíntyük, ez mind a' négy Bélának idejekben egyenlő vólt, ugy hogy Szóllásának módjából nem annyira idejéről, mint állapottyáról, és hivatalyáról vélekedhetünk. Tudni-illik: Pap vólt, *de azonban a' munkás Világnak sok-féle foglalatofságival körül-véttetett.* A' mint Elöl-járó beszédjében maga mondja. A' honnan-is azt hiszszük, hogy ezen irását ugyan Pappnak, a' ki az, előtt az Iskolákban tanoló Tárfa vólt, fel-ajánlotta. És, hogy valóban Pap lett-légyen, azt az akkori üdöbéli szóllásnak szokott fomáiból ki-veheted, 's-ki tanólhatod. A' mellyek illyesek: *Hogy a' Magyar Országai Királyok, és Fő-Emberek a' Szent Szűz Máriának kegyelméből birják az Országot.* (*) *Prolog. in fine. Hogy Amos Hertzeg a' maga nevét, valamelly,*

(*) Elből ki tetzik nyilván, hogy az első igaz Keresztyén Magyarok, Béla Király idét, nem vóltak olyanok, mint a' kikiről idő jártával a' Magyar Törvény a' Budai, s'Rákos mezei Gyüléseken emlékezik, hanem hogy űk az Isten Annyát, a' Böldogtágos Szűz Máriát, mint sz-Istvántól nekik testámentomban hagyatott Pátronájokat, Szó-szóllójokat, nagy Aszfzonyokat az Isten Anya Szent Egy házának Apostoli tánitásából, és eleitől-fogva szüntelen Folytatott Szentséges példájából keresztyéni módra tisztelték, a' kinek-is hatóságos, és az Itennél kedves könyörgése által menyei sok Kegyelmekeket magokon tapasztaltak, de ebből, a' minden akkori Magyaroknál köz, B. Aszfzony tiszteleriből, egyedül magából, ki nem sül, hogy Bela Király Iró-Deákja Pap volt volna, mert azt nem csak a' Papok, hanem minden igaz hitű Magyarok-is egy-aránt gyakorolták, és a' mint Bel maga-is meg-vallya: *Solemnes, familiarisque illis Seculis formula* bé-vett szokások, és kedves szavok-járása volt azon idő-bélieknek az: hogy Maria kegyelme-által birják jávaikat; de azonban senki olly durván, és parasztosan ne gondolkodgyék, hogy ez illyetin szóllásnak formájáért őket valamelly hálványozó tisztelet-ről vádollya, mert ez-által űk Máriának Isteni tiszteletét nem adtak, űtet Isten gyanánt nem imádrák, hanem az ű tünös Emberekhez-való

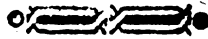

Istentől erefztett, álomból, tsudálatossan vette légyen. Cap. 3. (**). Hogy Álmosban (ámbár Pogány volt-is) a' Szent - Léleknek ajándéka volt légyen. Cap. 4. c. 8. és a' több é félekből. És így (azon időhöz képest) elég tudósnak, és ékeffen szólónak lehetet ötet tartani; Minthogy azzal ditsekedik: hogy ő ékes szólással a' régi, és új Történeteket egybe foglalta, és valamint a' Trójai, 's-egyéb Görög Hadakat, úgy a' Magyar Ország Királyinak, és Fő-Emberinek Nemzetségét-is le-irta légyen; sött annyira gyönyörködik, és tétztzik magának ezen munkájában, hogy semmit sem kételkedik fel-kiáltani: *Prolog. initio.*

*Szerentsés bát 's-bódog Magyar Ország,
A' kinek adatott sok féle szép Jóság!*

Anyai nagy szerezetét, és az egyedül adható Istennél, hathatós Könyör-géie-által-való közben-járását, és szó-szóllását akarták ez-által jelen-teni, tudván azt, hogy noha Mária tulajdon erejéből, mint teremtett állat, sem adhat, sem tehet semmit, de a' mindent tehető, és adható Ur Isten-eljött esedezése-által fokot nyerhet. *Ez eránt nézdd bévebben Pázmán Pétert a' Szentek tiszteletéről.*

(**) Az illyetin szóllásoknak formáját Papi ártatos egyigyűséből szár-mazott fogvatkozásoknak lártatik tartani a' tudós Bel Mátyás, mint-ha az Ur Istennek még a' holló fiakat-is éltető és tápláló gondvise-lése Job. 38. 41. Pf. 146. 9. Ki nem terjedne a' Pogányokra-is. *Fárdo,* és *Nabukodonosor* Pogányok voltak, mikor az Istentől reájok erefz-tett álmat lárták; az *Israél* bálványozó Királyinak sokszor szóllot Pró-fétái-által az Isten. *Fel-índítá az Ur Isten Cyrusnak a' Persák pogán Királdlyának a' Lelkét.* S' tt még é világon sem volt *Cyrus*, mikor száz egynéhány éfztendőkkel születése-elött jövendőltetett ő felőle az Isten *Isaiás* Próféta által, *noha meg nem ismérte az Urat.* *Isai. 44. 45.* Semmi illetlen, vagy lehetetlen dolgot nem ír tehát Bélának Deákja, ámbár nem olly hiteles-is az ő szava, mint a' Sz. Irásban ki-jelentett dolgok.

Már ez után ő minden órában,
Örvendezzen Deákjának ajándékában;
Mert meg-tudta Királynak, 's-Fő-Emberinek,
Eredetét, 's-le-írását Nemzetséginek.

Ezekre tehát; ugy mint: Papságára, és az, azon időkben, nem hoz tudományára tekintve, a' lett ofztán, hogy Béla Királynak Iró Deákjává, lenne. Mind azon okból, mivelhogy a' Világi Emberektől távúl vólt akkor az írásbéli Tudományoknak minden Szerelme; (***) mind pedig abból, hogy meg-öröködött benne az az *opinio*, vélekedés, (****) hogy az Udvari Titkoknak Örízését bátrabban lehetne a' Papokra biznia.

(***) Ezt a' Világiaknak tudatlanságát az okos Emberekkel nehezen hiteti-el-Bélius, mivelhogy Sz. István Királynak idejétől-fogva tele vólt Magyar Ország Püspökségekkel, Káptalanokkal, nagy roppant Monostorokkal, tudva vagyon pedig az, hogy minden Püspökségben, Káptalanban, Monostorban Iskolák voltak, a' mellyekben az Ifjúság az írásbéli tudományokra tanítatott; Ezek pedig az Ifjak nem lettek mind Papokká, Barátokká, hanem világi Titkosságokra-is emeltettek, leg-alább azok, a' kik Főbb-Nemből, és Jobb-Ágyból származtanak; Az Iskoláknak sokaságát pedig meg-gondolhatod tsak abból-is, ha a' Dunának Nap-nyugati részén meg-tekinted az Esztergami, Györi, Veszprémi, Pétsi Püspökségeket, az ezekben-lévő, és Fejérvári, 's-Föl-hév-vizi, Posonyi, és egyéb Nagy, és Kis-Káptalonokat; a' Sz. Mártonyi, Tihani, Bakonbéli, Szala-vári, Szekszárdi, és a' többi Monostorokat, a' mellyek mind szépen virágoztak Bélának Királyságában, így vólt pedig a' dolog a' Dunán, 's-Titkántúl-is.

(****) Ha igaz lett-vólna az, a^o mit Bel Mátyás mond, hogy a' Világi Emberektől távúl vólt akkor az Írásbéli szép tudományoknak minden *studiuma*, kívánsága, és szerelme; Nem, *inveterata opinio*, meg-rögzött vélekedés, hanem: *rectum*, & *prudens iudicium*, értelmes okoskodásból eredett igaz, és bölts ítélet vólna: Hogy az Udvari Titkoknak gondyfelését a' Papokra, mint egyedül (az ő vélekedése-

Valamint hogy pedig szóllásának formájából ki nem tudhattuk, mellyik Bélának lett-légyen Iró Deákja, ugy bizonyoffan állíthattuk azt, hogy sem az első Bélánál nem idősbb, sem a' negyediknél nem ifjabb; Mindazon-által. *Gálitziának*, *Lodomériának*, és a' Magyar Ország különbb-különbb-féle Várasinak nevei első *Béla* Király idét nem vóltak még olly szép meg-különbötetéffel mind a' következő azon névü Királyoknak idejekben tudva. (****)

szerint) tudós, és értelmes Emberekre, bátrabban bizhatják, mint valamelly kemény Katonára, a' ki tsak a' Kardot, Kópját, Kéz íjjat, és Nyilat tudta forgatni, 's-a' Paripát ugratni.

(****) Első Béla Király a' Magyaroknak ezen Országba-való bé-jöttök-után majd két száz esztendővel uralkodot, azért tehát az ő titkos Deákja, ez egy illyen értelmes Ember, könnyen meg-tudhatta mind *Gálitziának*, *Lodomériának*, mind pediglen a' melyben születettet, szép oktatások, és írásbéli tudományok-között fel-neveltetett *Magyar Ország'* minden Várasinak, minden meg-különbötetéffel nevet; mert, a' ki 30, vagy 40 esztendőig illy alkalmatóságban, és a' megtudásnak szorgalmatóságában lévén, ezeket meg-nem tanolhatta, száz esztendőig sem tanolhatta; azért is ötet, tsak ezen okból, első Bélától el-szakasztani, és utóbbi időkre szállítani nem szükséges, mivelhogy Belius alább maga-is meg-vallya, hogy *Káruitzius* Magyar Püspöknél; ha nem idősbb, nem ifjabb, *Káruitzius* pedig 1083. esztendőben jelen vólt Fejér-várott a' Sz. István Király Ereklýéinek fel-emeltetésekor, és az akkor-történt fok tsudákat, mellyekkel az Isten hiv Szolgájának szentségét meg-erősítette, és a' világ előtt ki-nyilatkozattat, szemeivel látta, *Kálmán* Királynak az első Béla Unokájának idejében pedig, a' ki 1114. esztendőben meg-hólt, vén Embernek mondja magát. Azért tehát, akár az első, vagy második, avagy akár éppen a' harmadik Bélának Deákja vólt-is, de valóban régi, és ugyan azon okból hiteles, Magyar Emberséges Ember vólt, a' ki még akkor mindeneket jobban meg-tudhatot, 's-irhatot, mint az utóbbani Történet Irók.

Akár

Akár hogyan mesterkedgyél tehát, de bizonyos idejét, és nevét ezen Irónak meg-nem tudhatod. Az az Ember, a' ki a' példa irásból ezt le-írta, így kezdi szavait: *a' fellyebb mondott Mester, 's-a't.* A' melly szavakból (*ha így kell-olvasni*) ki-tetfzik, hogy Béla Kir. Deákja tulajdon nevét írása' eleibe ki-tette, de Ez, a' ki a' mását írta, a' maga reftsége, és tunyasága-miatt mind nevének, mind idejének meg-tudásától meg-fosztot bennünket.

De azonban akár kí vólt légyen, az ő idejét 1060. eszfdötöl-fogva 1240. esztendőnel tovább nem terjeszt-hettyük. Az ugyan mindeneknél bizonyos, és tagadha-tatlan dolog, hogy a' Magyar Irók között ez légyen a' leg-első, és, ha nem nagyobb, leg-alább egy idejü *Kár-túizsiussal*. Fájdalmas nagy kár pedig az, hogy Irása-nak második része hozzánk nem érkezett, a' mellyet az Elöl-járó beszédjében ígért vala, hogy tudni-illik, a' Királyoknak, és Fő-Embereknek Nemzetségét le-fogja írni. Mert *Almos, Árpád, Zolta, Takson, Geyza* Hertzegeken kívül, ezen Irásban semmi Királyokról sem emlékezik, noha a' Fő-Embereknek emlékezetre méltó tselekedetit ditéretes szorgalmatofsággal említi, és szépen elé hozza; Tsak fővány emlékezet vagyon pedig, és, mint egy futólag Szent-*Istvánról*. C. 15. *Andrásról*, a' *Zár*, vagy *Kopasz László* Fiáról, és *Péter* Királyról; különös emlékezet vagyon a' 32. résznek végén *Aba* Királyról: *Samuel Király, ki a' maga kegyes-ségéről Obának bivattatik vala.* Hogy *Aba* Királynak

Samuel neve-is vólt légyen, azt ez előtt még nem tudták a' Magyar Irók. (*****)

Azonban mit állítsunk Ennek hiteles vóltáról, látván, hogy fok, olly dolgok-is tűnnek szemeink eleibe ha az ő Irását meg-tekíntyük, a' mellyek más Magyar Iróknál fel-nem találatnak? Méltó itten valóban, hogy ki-keressük, és meg-visgállyuk a' kút-fejeket, a' mellyekből veszi irásának eredetit. Ezek rész-szerínt közönségerek, és másoknál-is tudva lévök vóltak, rész-szerínt pedig magánosok, a' mellyekből ő ezeket kiszedegethette. Amazok között vóltak a' különbb-különb idö-béli Történet irók, a' kiket közönsleg mások-is tudhattak, és ez a' Nevetlen Iró maga-is meg-vallya; Hogy ő a' különbb-különb-féle Történet Iróknak bagyományi-szerínt, az *Isten kegyelme segítségével kezdette munkáját.* És innét vagon az, hogy ő a' többi Magyar Irókkal ezen Nemzetnek eredetéről egygyet ért, a' mint az 5. és 7. részben meg-lehet látni. El-kerülte pedig szorgalmatosan a' *Parasztságnak bioságos meséit, és a' trágár tsevegöknek üvöltő dallyait.* A' mellyekből állott akkor, azon időnek szokása-szerínt a' Magyar História a' köz Népnél. Azért-is bátor bizakodással azt meri mondani maga felöl: *Tebát inkább én tölem az irásoknak bizonyos fejtegetése, és a' történeteknek világos magyarázatja-szerínt vegye a' Magyar Nemzet a' dolgoknak igaz valóságát, Nemzetségének eredetét, és annak*

(*****) Pénzét lártam illy körül-irással: *Samuhel Rex*, másik felén pedig a' Magyar tizimer, a' Sz. Kereszt vólt.

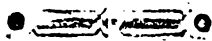
minden erős, és ditsőséges tetteit. A' melly illyetnemes, és ki-nyilatkoztatott igaz szívűségét ezen nagy Férfiúnak minden értelmes olvasó helyben hagyhatja.

A' különös, és magános kút-fejeket pedig, a' melyekből vette eredetét irásának Béla Kir. Deákja, nehezebb dolog-ki-keresni, 's-fel-találni, ugy vélem mind azon által, hogy, a' mit a' Magyar Krónikából ki nem tudhatot, azt az Oroszoktól költsönözte; Ide értheted azokat, a' melyeket a' Magyaroknak, minek-utánna *Etyl* vizén által keltek, *Kióviából*-való ki-jöveletelekről a' 7-dik szakaszban elé hoz. És, a' melly Hadaik, és Frigyeik a' Magyaroknak az *Oroszokkal*, és Kúnokkal az-után, a' 8. és 11. szakas-szerint meg-estenek. Mert, hogy az *Oroszok*, a' kik a' Magyaroknak el-jöveteléig nyugodalomban voltak, jobban, és sokkal nagyobb szorgalmatofsággal mindeneket irásba foglalhattak, tudni-illik: Mik, és Minémü Hadnagyok által történetnek a' Magyaroknak bé-rohanásakor, mint önnön magok a' Szüntelen hadakozó, és nyughatatlan fáradsággal utazó Magyarok, azt igen könnyen képzelhettyük. Mert, ugy vélekedem, hogy a' Magyarok jegyző Táblákat, vagy az esztendőként történő dolgoknak le-irásit (*Protbocolomokat*) tsak akkor kezdetek lassan lassan Szerzeni, mikor Zolta Hertzeg szorgos gondvifelésével az Ország-lásnak, és az Ország vezérlésnek néminémü szere, rendi, és formája tétetett az 53. részben, a' honnét a' Magyaroknak szokási Törvényök' eredetét-is folyani gondolhatjuk. Végre: mennyivel közzelebb esett ezen Iró

* * 2

azokhoz az időkhöz, annál könnyebben élhetet az illyetn fel-jegyzésekkel. Mert ugyan-is,

Mikor még a' maga bódog virágában, és épségében vólt a' Magyaroknak dolga, szokásba vólt nálok véve; Hogy a' Királyoknak, és a' Nemzetnek minden viselt dolgaikat, sőt, még a' Nemes Familiáknak-is jeles Tetteit Krónikába írják, és a' Tárnok Mester Házához bé-adnák; a' ki ezeket, szint' ugy, mint a' Királyi kintseket, őrizné, s-gondjokat viselné, és, mikor azokra, akár mi okból, szükség lenne, Tiszti, és hivatallya-szerint, elé-adná. A' melly dolog a' régi Királyoknak függő Petsétes Leveleiből, *Diplomáiból*, ki tettük, és könnyen meg-mutathatnánk, ha hozzája való időnk vólna. Azert-is azt ítélni felőle, hogy mind a' Nemzetnek közönséges Krónikáit, mind pedig a' Fő Nemes Házaknak különös fel-jegyzésit meg-tekintette-légyen. És innét származott ofztán, hogy a' Magyar Országának elfoglalásáról ez a' mi Irónk olyan dolgokat foglalt Irásiban, a' mellyeket sem a' Görög, sem az Olasz, Frantzia, Német, vagy más Nemzet Iróinát fel-nem találhatfz; a' melly dolog jelensége annak, hogy rész-szerint az Orofz, rész szerint pedig a' honnyabéli Irásokból fzedegette-légyen öszve mind ezeket. De, vallyon *Diplómákkal* élhetett-e ezen nevetlen Iró? Ennek semmi egyéb nyomát fel-nem találod benne; hanem, hogy az Ország Tartományinak, a' Vezérek, és Nemessék-között, *Arpád*-által meg-lett fel-ofztása, Irások ---, és eről ki-adott levelek-nélkül, meg-nem eshetett; a' mellyeknek, ha még az ő idejéig meg-maradtanak, könnyen hasznokat vehette.

Ha ezeket meg-fontollyuk, könnyen hitelt adhatunk néki azokban-is, a' mellyekhen a' többi Magyar Iroktól el-fzakad, el-fzakad pedig tölök fok, és derék dolgokban. Örökös hála-adásra méltó dolgot tött tehát a' Magyar Nemzetnek *Schovantner* György, hogy ezen régi, és mind eddig nálunk még ismeretlen Irót a' Tsászári Könyv-Tárból nagy szorgalmatofsággal ki-írta, és Világ eleibe botsátotta. Ez pedig az eddig ismeretlen Iró, ámbár mi kitsin légyen-is, de valóban a' Magyarok régi dolgainak meg-tudásában különös, és hasonlíthatatlan ditséretre méltó. Mert, azon kívül, hogy a' Magyar Vezéreknek Túrótzsi-által fovány írásba-fogaltt Hiiftóriáját, egyéb tett dolgaikkal egygyütt, ebből bévebben meg-értheted; bizonyára mind a' *Magyar*, mind a' *Tot* Nemzet Fejedelminek eddig tsonkán-bonkán elé-hozot tselekedetit; lakó helyeit; a' Tartományoknak le-írásit; Az egész Magyar Birodalomnak, már az első Fejedelmektől-fogva, ugyan Firól Fira terjedő, de a' Törvénynek korláttya-közzé szorított, örököségét, és az Uralkodásnak szerít, módjat, formáját; A' Vármegyéknek elejétől-fogva-való, és igaz eredetét; a' Helységeknek régi, és velek született nevöket, és némelly Várafoknak kezdetét, olly világoffan ki-teszi, hogy a' Magyar dolgoknak betsüllői-elött méltó légyen az ő fáradsága bévséges, és örökös hála adásra.

Ezekből meg-értheti könnyen a' kegyes olvasó mind azokat, a' mellyeket Béla Királynak Iró Deákjáról tudni, és eléve meg-érteni kívánhatna, a' kinek-is ezen könyvetskéjét En a' maga egyigyüségében, min-

den ujmódi hímezés, tziifrázás, és erőszakosan tekergetett szó fodorgatás-nélkül Magyar nyelvre fordítottam, ha ezen fáradságom-által némelly neki világosodott, és ki-derültt eszű, Egeket araszttal mér'sikélő, a' tsillagok', vagy még a' Nap-súgári' ragyagványát-is fellyül halladó fényességü nagy tudományúaknak eleget nem tehettem, tudgyák-meg azok azt, hogy én még ama régi, fetét homályban nőtt, nevelt, tanúlt Ember vagyok, és így, ha tsekély munkámat nem-is, leg-alább Nemzetemnek Hazafiúi kötelességem-szerint szolgálni kívánó szándékomat, és szívességemet hadgyák helyben; Te pedig akár ki vagy jó Barátom! olvasd meg, vedd hasznát, 's-élly szerentséssen.

K E Z D Ö D I K

A Z

ELŐL-JÁRÓ BESZÉD

A

MAGYAROKNAK TSELEKEDETIRŐL.

AZ elébb mondott Mester (*), és hajdan a' bódog emlékezetű dicsőséges Béla, Magyar Ország Kirallyának Iró-deákja N. a' maga szerelmes Barátjának, tisztelendő, és a' deáki tudomány mesterségében tudós férfiúnak köszönetét.

Midőn hajdan egygyütt vólnánk az iskolabéli tudományok' tanulásában, és a' *Trójai Historiában*, mellyhez én, ahhoz fő-képpen való sze-

(*) *P. Flus Magister*. A' kik ezt a' régi kéz-írást látták, azt mondják, hogy a' P. betű a' következő *diffus* szótól egy kevesé el vagyon szakasztva, és az akkori szokás szerint az Irónak nevét jegyzi, azért Kollár azt írja: hogy ok nélkül mondatik nevetlennek, mert az ő vélekedése-szerint ez-alatt a' P-alatt az Orodí, vagy Aradi Péter Prépost értetődik. Tiszt. Práy György pedig úgy gondolja, hogy a' Pofonyi Pál Prépost lappang ez-alatt. Végre Tiszt. Katona István Úr a' Budai Péter Prépostnak gyanyítja, sőt Diplomával meg-mutattya, hogy harmadik Bélának az Erdélyi Pál Püspök volt Iró-deákja, vagy a' mint azután nevezni szokták Kántzelláriusfa; de azt bizonyosan egygyik sem mutathattya-meg, hogy ámbár ezek a' Péterek, 's Pálok Kántzelláriusok voltak-is; ezt a' könyvetskét ezeknek egygyike irtavóna, azért-is Ő, *Anonymus*, ez-után-is csak nevetlen maradjon, a' mint eddig hívattatott.

A

relemmel ragaszkodván, a' *Frigyiai Dáresnek*, és egyéb Iróknak könyveikb. l, a' mint Mesterimtó. hallottam vala, egy könyvbe, tulajdon szavaimmal össze-fzedtem, egygyező akatattal olvasnánk; azt kérted tőlem: hogy, valamint a' *Trójai Historiát*, és a' *Görögöknek Hadaikat* meg-irtam vala, úgy írnam-meg Te néked a' *Magyar Királyoknak-is*, és az ő Fő emberinek, Nemzetségét; miképpen ama' hét Fejedelmi személyek, a' kik (*Hetumoger*) *Hét-Magyaroknak* hivattatnak, jötenek le a' (*Scythia*) *Szittyai* földről? vagy, minémü legyen az a' Szittyai föld? és, miképpen születtetett Álmos Hertzeg, avagy, miért hivattatik Almosnak a' *Magyar Ország*' első Vezére? a' kitől vötték eredetüket a' Magyaroknak Királyi? vagy, hány Országokat, és Királyokat hódoltattak igájok alá? avagy, miért hivattatik ez a' Szittyából ki-jött Nép, az idegeneknek nyelvökön (*Hungariü*) *Hungárnak*, a' maga tulajdon nyelvén pedig (*Mogerü*) *Magyarnak*? Meg-is ígértem, hogy meg-fogom tselekedni, de más foglalatosságimtól meg-gátoltatván, mind a' Te kérésedről, mind az én ígéretemről majd tsak el nem felejtkeztem, ha tsak engem Te kegyelmed adótságomnak meg-adására levele által meg nem intet volna. Meg-emlékezvén azért kiesésedről, noha fok, és e' munkás Világnak külömbb-külombb-féle foglalatossági által meg vagyok akadályoztatva, el-kezdettem mind azon-által, a' mit parantsoltál, és a' külömbb-külombb-féle Történet Iróknak hagyományi szerínt, az Isten kegyelmének segítségében bizván, leg jobbnak-is itélvén, hogy az utánnunk következendőknel, az utolsó Nemzetségben feledékenységre ne jussanak. Leg-jobb dolognak állítottam tehát lenni, hogy igazán, és igyenes együgyüséggel meg-írnam Néked, hogy, a' kik olvasni fogják, meg-ismérhessék, miképpen törtétenek legyen a' dolgok. És ha ez az illy Nemes Magyar Nemzet a' maga Nemzetségének első eredetit, és egyéb erős tetteit tsak a' parasztságnak hazug meséiből, és a' tréfás Dallófoknak üvöltözö énekiből, mint egy álmodva hallaná, igen disztelen, és illerlen dolog volna. Inkább tehát én tőlem, az Irásoknak bizonyos magyarázattyából, és a' Krónikáknak világos kifejtéséből, a' dolgoknak igaz valóságát betsülleteffen vegye.

Szerentsés, 's boldog hát Magyar Ország,

A' kinek adatott fok féle szép jószág;

Már ezután ő minden órában,

Örvendezzen Deájkának ajándékában:

Mert meg-tudta Királynak, 's Fő-emberinek

Eredetét, 's le-írását Nemzetséginek:

A' melly Királyokért legyen dicséret, és tisztelet az örökkévaló Királynak, és az ő szent Annjának Máriának, a' kinek kegyelme által a' Magyar Ország Királynak, és Fő-emberinek legyen szerentség véggel Országiasok itten, és az örökké valóságban, Amen.

I. RÉSZ.

S Z I T T Y Á R Ó L.

SZITTYA tehát igen nagy Föld, a' melly (*Dentu moger*) *Denti-Magyar*nak mondatik Nap-kelet felől; a' kinek a' vége, az észak felől, ki-terjed a' fekete tengerig; háta megett pedig vagon egy folyó-víz, a' melly Donnak (vagy *Thanais*nak) hivattatik, nagy Tavakkal; a' hol szerfelett bőven találtnak Nyuítzok, Zobolinok, úgy hogy nem tsak a' Nemesek, 's Nemtelenek ruházkodnak onnét, hanem még az Ökrészek-is, és a' Kanászok, 's a' Juhászok-is ezekkel ékesítik Tsuhájokat azon a' földön. Mert ottan bővségessen vagon az arany, és az ezüst, és annak a' földnek folyó-vizeiben találtnak drága kövek, és gyöngyök. A' Nap-keleti részről pedig, Szittyának szomszédságában, voltak Gog, és Magog Nemzeti a' kiket oda rekesztet Nagy Sándor. A' Szittyai föld pedig nagyon kiterültt hoszfzára, és szélire. Azon Eniberek pedig, a' kik azt lakják, közönségessen *Denti Magyaroknak* mondatnak mind e' mái napig, és soha még, semmi *Hadi-Vezérnek*, vagy Fejedelemnek hatalmával meg nem győzettek; mert a' Szittyaiak régi Népek, és a' Szittyának hatalma vagon (a' mint fellyebb mondánk) a' Nap-keleten. Es Szittyának első Királya volt *Magog* a' *Japhet* Fia, és az a' Nemzet a' *Magog* Királyról *Magernek* (*) (*Magyar*nak) hivattatott, a' melly Királynak-is Neméből vette eredetét amaz igen nevezetes, és hatalmas *Athila*' Király, a' ki Urunknak születése után 451-dik éftendőben Szittyából erős kézzel le-jövé, Pannonia földére jött, és el-verbén a' Romaiaikat, Országot nyert, és magának Királyi lakó-helyt rendelt a' Duna mellett, a' hév-vizek felé, és minden régi épületeket, a' mellyeket ottan talált, meg-újjítat-

(*) Az az Apátság Szűz, a' ki hajdan 4 Béla Király Leányának Sz. Margitnak életét le írta, a' Magyarokat *Mager*eknek írja. Talám mint *Magog* vagy *Magor* eréből származottakat.

ni parantsolta, és körül építette igen erős kő-falakkal, a' melly Magyar nyelven mondatik mostan Buda-Várának, és a' Németekről hivatatarik (*) Eczilburgnak. Mit tovább? a' történt dolgok le-írásának uttyát kövessük. Hofszas idő múltán pedig azon *Magog* Király Nemzetségéből származott *Ugek*, az *Álmos* Herrzeg Attya, a' kitől vették eredetöket a' Magyar Országai Királyok, és Hertzegek, a' mint a' következőekben meg fog mondatni. Mert a' Szittyaiak (a' mint mondánk) régi Népek, a' kikről a' Történet-írók, kik a' Rómaiaknak viselt dolgaikat meg-írták, így szollanak: Hogy a' Szittyai Nép igen bölts, és szelíd volt légyen; a' kik a' földet nem művelték, és majd semmiféle bűn sem volt ő közöttök. Mert nem voltak nékik mesterségesen építetett Házaik, hanem csak gyapjúból, és egyéb szörből, 's gyapotból szőtt, és özve-kallott Sátorai; húst, és halat, és mézet ettek, és fok barmaik voltak nékik. Nuszok, és egyéb vad állatok bőrivel ruházkodtak; arannyal, ezüsttel, és drága gyöngyökkel úgy bővelkedtek, mint a' kövekkel, mert annak a' földnek folyó-vizeiben találatnak. Nem kívánták a' másét, mert mind gazdagok voltak, lévén nékik fok barmaik, és élelményök elegendő képpen. Paráznak sem voltak, hanem egyedül a' maga feleségével ki-ki meg-elégedett. Azután pedig ez, a' már fellyebb mondott Nemzetség, a' szüntelen-való hadakozásban meg-fáradván, olly nagy kegyetlenségre vetemedett, (a' mint némelly Történet-írók mondják) hogy haragjoktól vezetettvén, az ember-húst meg-ennék, és az embereknek vérét nieg-innák. És el-híszem, hogy még most-is meg-isméritek őket az ő gyümölsökről, hogy kemény Nemzet volt légyen. Mert a' Szittyai Nemzetet soha semmi némű Fejedelem meg nem győzte, 's igája alá sem vette. *Dáriust*, a' *Persák* Királyát nagy gyalázzal meg-futamatták a' Szittyaiak, és el-vezített ottan *Dárius* nyoltzvan ezer embert, és így nagy félelemmel futott a' *Persák*hoz. Ismét: *Tzirust* a' *Persák* Királyát három száz harmintz ezer emberével meg-ölték a' Szittyaiak. *Nagy Sándort*-is, a' *Filip* Királynak, és *Olympids* Királynénak Fiát, a' ki Hadával fok Országokat meg-hódoltatott, rutúl meg-szalasztották a' Szittyaiak; mivel hogy a' Szittyai Nemzet kemény volt minden terhes dolognak el-viselésére, és nagy testűek, 's a' Hadban erős Emberek voltak a' Szittyaiak;

(*) Atila illyen képpen meg-igazítván a' Várust. meg-parantsolta, hogy azt Atila Várának hívják, Buda ellenben Buda-Várának nevezte, ezért Atila haragjában maga kezével meg ölte Öttsét, és újrakemény parantsolatot adott, hogy Atila-Várának hívattassék, de a' Magyarok a' parantsolattal nem gondolván, csak ugyan Buda-Várának hívták, a' Németek pedig félvén megszegni a' parantsolatot, Eczelburgnak hívták, mint-hogy *Athila Ethelének* is mondatott, *M. Joh. de Thurocz Chron. t. p. c. XVII.*

mert nem lett volna e' Világon sermiek, a' mit el-veszteni féltettek volna, ha valaki őket boszszúval illette. És mikor a' Szittyaiak győzedelmeskedtek, semmit sem kívántak a' Zsákmányból, mint az ő maradéki közöl való mostaniak, hanem csak egyedül ditséretet, és ditsőséget kerestek onnét. És *Dáriuson*, *Tziruson*, és *Sándoron* kívül, a' Világon semmi némű Nemzet sem bátorkodott az ő földjökre bémenni. Az elébb mondott *Szittyai* Nemzet pedig kemény volt a' hadakozásra, és a' Serény-futó paripákra, 's fejeken Sifakot viseltek; kéz-íjra és nyilakra jobbak voltak a' Világnak minden Nemzeti felett, és hogy ők ilyenek voltak légyen, meg-ismérhetitek azoknak Maradékiról. Mint hogy a' Szittyai Föld, mennyivel távúbb esik a' déli heves égtől, annyival jobb, 's egészségesebb az emberi Nemzet szaporodására, és, noha igen tágos-is, de még sem volt elegendő, az ottan nemzetett Népeknek táplálására, 's bé-foghatatására; annak okáért ama' hét Fő-személyek, a' kik (*Hetumoger*) *Hét-Magyaroknak* mondatnak, a' helyeknek szorosságát nem szenvedhetvén, hogyan távozthatnák-el azt, arról fő képpen gondolkodának. Akkor ezek a' hét Fő személyek, magok között tanácsot tartván, fel-tették, 's el-végezték magokban, hogy más földeknek, a' mellyekben lakharnának, el-foglalására, születésök földéről, el-mennének; a' mint a' következőkben meg fog mondatni.

II. R É S Z.

HONNÉT ERED A' HUNGAR NEVEZET.

MOSTAN az vagyon hátra, hogy meg-mondjuk, mi okból hivattatik ez a' Szittyából ki-jött Nép Ungárnak? Ungároknak mondatnak (*Hungu*) *Ung-Váráról*, azon okból: mivelhogy, minekuránna ama hét Fejedelmi Férfiak meg-győzték volna a' Tótokat, ottan, (*Ungvártt*) tovább múltattak. A' honnét-is minden körül fekvő Nemzetek az Ugeknek Fiát Álmost Ungvári Hertzegnek hívták, és az ő vitézit (*Ungdronak*) *Ungvároknak*, mit többet? Ezeket el-hagyván, térjünk vissza a' fel-tett dologra, és a' Történetek írásának úttyát tartsuk, s-a' mint a' Szent-lélek fuggállándja, az el-kezdet munkát folytassuk.

III. R É S Z.

ALMOSROL AZ ELSŐ HERTZEGRŐL. (*)

URUNKNAK születése-után, nyóltz száz tizen nyóltzadik esztendőben, Ügek (a' mint fellyebb mondottuk) hóízias ido-után, *Magog* Királynak Nemzettségéből, *Szittyán*nak egy igen Nemes vezére vala, a' ki magának Feleségül vette a' *Denti* Magyarok Tartományában *Eunedubelián* Hertzegnek egy (*Emesü*) *Emesö* névü Leányát; a' kitől Nemze egy *Fiat*, ki *Almosnak* neveztetett; de Isteni jelentésnek történetéből neveztetett *Almosnak*, mivelhogy az ő terhes Annjának álmában, egy *Solyomnak* képében, némely Isteni látás jelent-meg, a' melly is eljövén, ötet (mint egy) terhbe ejtette, és tudtára adta néki; hogy az ő méhéből ki-jöne egy parak, és az ő ágyékából ditsőséges Királyok származnának, de nem a' magok földjökön fokafodnának meg; mint hogy tehát, az aluvásban történő éjjeli látás, magyar nyelven, *Alomnak* mondatik, és az ő eredete (*Almu*) *Alom* látás által jövendőltetett, azért hívattatott *Almosnak*, vagy pedig azért hívattatott *Almus*, az az: Szent, mint hogy az ő Nemzettségéből *Szent Királyok* és *Hertzegek* születendők valának. Mit tovább?

(*) *Almos* a' *Béla Király* Író *Deákjától Duxnak* hívatik, ez a' szó pedig annyit téizen, mint Magyarúl *Vezér*; *Totól*, 's *Oroszul Vojvoda*. Németül *Hertzeg*, bizonyos dolog pedig, hogy a' Magyarok ötet nem nevezték *Vojvodának*. avagy *Hertzognak*, hanem, vagy *Nagy Urnak*, vagy *Vezérnek*, vagy *Fejedelmek*nek, mivel hogy pedig már közönségesen a' *Fő*, és *szabad Fejedelmek* ama' *Németekből* vött szóval *Hertzegek*nek hívatnak, mi-is mikor *szabad Fejedelmet* jelentünk, a' *Dux* helyett *Hertzeget* írunk.

IV. RÉSZ.

ALMOS HERTZEGRŐL.

MINEK utánna pedig Almos Hertzeg e' Világra születtetett volna, Ügek Hertzegnek, és az ő Rokoinak, és majd tsak nem az egész Szittyai Fő-Embereknek nagy örömök lén; mivelhogy az ő Attya Ügek, Magog Királynak Nemzetségéből vala; Almos pedig ékes ábrázatu vala, de szeg-szinü; és fekete szemei valának néki, de nagyok; hoszszú, és vékony termetü; kezei pedig temérdekek voltak, és hoszszú ujjai: és ő maga pedig Almos, kegyes, jó akaró, bő kezü, bölts, jó Vitéz, jó kedvü adakozó vala mind azoknak, a' kik az akkori időben Szittyai Országban *Katonáskodnak* vala. Mikor pedig Almos meg-értt idejére jutott volna, akkor a' szent Léleknek ajándéka vala ő benne. Es noha pogány volt, mind azon-által hatalmasbb, és böltsőbb volt Szittyának minden Fejedelménél; és azon időben az Orzágnak minden dolgait az ő tanátsával, és segítségével tselekefzik vala. Almos Hertzeg pedig mikor meg-értt ifjúságára jutott volna, magának Felségül vevé azon a' földön némelly fő Nemü Vezérnek a' leányát, a' kitől nemze Arpád nevü Fiat, kit magával vitt Pannoniába, a' mint a' következőkbén megfog-mondatni.

V. RÉSZ.

ALMOS HERTZEGNEK VÁLASZTATÁSÁRÓL.

Annak okaért ugyan a' Magyaroknak nagy erejü, és a' hadi dolgokban (a' mint *fellyébb mondánk*) igen hatalmas Nemzete, a' Szittyai Nemzetségből, melly a' maga tulajdon nyelvén (*Dentumoger*) *Denti-Magyar*nak mondatik, Vötte eredetét. Es az a' föld igen tele vala az ottan született Népeknek sokaságával, úgy hogy sem nem táplálhatná,

sem magában nem foghatná, a' mint fellyebb mondtuk. Annak okáért, akkor ama hét Fő-Emberek, a' kik e' mái napiglan (*Hetumoger*) *Hét Magyaroknak* hivattatnak, a' helyeknek szük voltat el-nem rühervén, magok között tanátsot tartának, hogy születésük földéről el-mennének, hogy magoknak olly földeket foglalnának, a' mellyekben lakhatnának, Fegyverrel, és haddal keresni meg-nem szüntek; Akkor fel-tötték köz végezéssel magokban, hogy fel-keressék *Pannonia* földét, a' mellyet repülő hirrel hallottak, hogy *Athila* Királyé lett-vólna, a' kinek Nemzettségéből származott az *Arpádnak* Attya *Álmos* Hertzeg. Akkor azok a' Hét Fő-Emberek, köz, és igaz tanátsal által-értették azt, hogy kezdett szándékjokat, s-útrtyokat véghez nem vihetnék, ha egy Vezérök, és Parantsolójok fölöttök nem lenne; Azért tehát ezen hét Férfiaknak szabad akarajokból, és köz egygyes értelmökből választották magoknak Vezérül, és Parantsolóul Fíról Fira az utolsó Nemzetségig az Ugeknek Fiát Álmost, és, a' kik annak Nemzetségéből alá-szállanának; Mert az Ugek Fia Álmos, és, a' kik annak Nemzetségéből származtak, tekintetefsbbek voltak Nemzetjekre, és hatalmasbbak a' Hadban. Mert ezek a' hét Fő-Emberek, Nemzetjekre tekintetések, a' Hadban hatalmasak, és a' hűségben áthatatosak voltak. Akkor egygyező akarattal Álmos Hertzegnek így szöllának: *Ex mái naptól-fogva Tégedet Magunknak Vezérül, és Parantsolóul választunk, és, a' hová Téged a' Te Szerentséd vezetend, Tégedet odáig követünk.* Akkor a' fellyebb mondtott Férfiak pogánymódra egy edénybe tulajdon véreket Álmos Hertzegért ontván, törvényes esküvést töttenek, és, noha Pogányok voltak, mind azon-által az esküvésnek hitét, a' mellyet akkor magok-között fogadtak, mind halálokig meg-tartották ilyen módon.

VI. RÉSZ.

AZ Ő ESKÜVÉSÖKRŐL.

Az Esküvésnek első (*) állapotja így volt: *Hogy, míg életök tartana, mind Magoknak, mind pedig Maradékjoknak-is, mindenkor At-*

(*) *Status juramenti*, az esküvésnek állapotja; tudni-illik: az a' viszontag-való kötelesség a' melyen meg-állapítottak, avagy, a' mellyre állottak; és állatták, s-állították, esküvéssel erősített fogadásoknak egész épületét, és a' melly kötés-alatt tették Álmost Fejedelmükké, a' mostani mód szerint mondanánk: *Az esküvésnek űs zikkelyi.*

mos Hertzeg Nemzetségéből lenne Vezérök. Az es kivésnek második állapotja így volt: *Hogy valami jót a' magok fáradságok által szerezhessenek, abban mindenienek része lenne.* Az esküvésnek harmadik állapotja így volt: *Hogy Ezek a' Fő-Személyek, a' kik a' magok szabad akaratajokból Almost magoknak Urokká választották, sem ők magok, sem azoknak Fiai soha a' Hertzegnek Tanácsától, és az Országnek Tisztos hiva álljától tellyesféggel meg ne fosztassanak.* Az esküvésnek negyedik állapotja így volt: *Hogy ha valaki az ő Maradékjokból hitetlen lenne a' Hertzegnek személye-ellen, és visszavonyásokat tenne a' Hertzeg, és az ő Rokonyi között, az olyatim vékesnek vére ki-ontatnék, a' miképpen az ő vérök ki-ontatott az esküvésben, mellyet Almos Hertzegnek tettek.* Ötödik állapotja az esküvésnek így volt: *Hogyha valaki az Almos Hertzegnek, és a' többi Fő-Embereknek Maradéki-között az esküvést, mellyet ők tettek, fel-bontani akarandja, atok alatt legyen mind örökké.* A' melly hét Férfiaknak ezek voltak a' neveik: (Almus) Almos, az Arpád Attya; (Eleud) Eleöd, a' (Zobolsu) Szabotls Attya, a' kitől származik (Saac) Tsák nemzete. (Cundu) Kund, a' (Curzan) Tsürsz Attya. (Öundu) Und, az Ethe Attya, a' kitől száll-alá a' Kálán, és (Colsoy) Koltsay Nemzetsége. (Tofu) Tas, (Lelu) a' Lehel Attya. Huba, a' kitől származik (Zemera) a' Szemere Nemzete. Hetedik (Tuhutum) Tehetem a' Horkának az Attya, a' kinek Fiai voltak (Gyyla) Gyula, és Zombor, a' kiktől származik a' (Moglout) Maglóty Nemzet, a' mint alább meg-fog mondatni. Mi több? a' Történet irásának útát tartsuk.

VII. R É S Z.

AZOKNAK KI-JÖVETELÖKRŐL.

URUNKNAK meg-tesztelése-után 884-dik esztendőben (a' mint az esztendők szerint való Krónikákban foglaltatik) ama hét Fejedelmi Férfiak, kik *Hét Magyaroknak* hivattatnak, ki jöttek a' Szittyai Földről a' Nap nyugat-felé. A' kik-között Almos Hertzeg, az Ügek Fin, a' Magog Királynak Nemzetségéből, amazoknak Urok, és Tanács-adójok, a' maga Feleségével, és Fiával Arpáddal, és a' maga Annjáról-való Battyának Huleknek két Fiaival, tudni-illik (Zuard) Zóarddal, és (Cadusa) Kadosával, és a' Népnek öszve-frigyefedett, számtalan, Nagy sokaságával ki-jött azon Tartományból. Sok napokig osztán, a' puzta

B

helyeken jöven, és *Etylvizét (Tulbou) Talp-hajókra*, (vagy: talám Töm-lökre), ülvén: pogány mód-szerint, által úszták, és nem akadtak soha valami Várasnak, vagy Emberi lakásnak útára, sem pedig az Embe-reknek munkáját nem ötték, a' mint elébb szokták-vala; hanem huf-sal, és halakkal élődtek, mig Orosz Országba, melly *Sufadnak* hivat-tatik, nem érkeztek. és azoknak Iffiai, majd minden Nap, a' Vadász-atban valának, a' honnét-is, az Naptól fogva, e' jelen-való-üdeig a' Ma-gyarok, minden egyéb Nemzetek-felett, jobbak a' vadászban. és így *Almos Hertzeg*, minden Övéivel jöven, bé-ment az Orosz földére, melly *Sufadnak* hivat-tatik.

VIII. RÉSZ.

AZ OROSZ ORSZÁGRÓL.

MINEK-UTÁNNA pedig az Oroszoknak részeire el-érkeztenek, minden ellen-mondás nélkül egész (*Kyeu*) *Kióv-Várasáig* által mentek, és, midőn *Kióv-Várasán* által-mentek volna, a' *Denep* vizen által evez-vén, Orosz Országot a' magok hatalmok-alá akarták hódoltatni. Akkor az Oroszoknak Vezéri, ezt meg-értvén, nagyon félték, azon okból, mivelhogy hallották, hogy az *Ügek Fia*, *Almos Hertzeg*, *Áthila* Ki-tálynak Nemzetségéből volna, a' kinek az ő Ólseik esztendőnként adót fizetnek vala. Mind azon-által a' *Kióvi Hertzeg*, öszve hivatván min-den Fő-emberit, és egygyütt tanátsot tartván, azt választották, hogy *Hadat* indíttanak *Almos Hertzeg* ellen, és inkább akarnának a' hartzban meg-halni, mint sem tulajdon Országaikat el vesztenék, és a' magok akarattyuk ellen *Almos Hertzegnek* igája alá hódoltatnának. Mindjár tehát a' *Kióvi Hertzeg*, követeket küldvén, a' *Kúnoknak* hét Vezérit, a' maga igen jó Barátit segítségre kérte. Akkor ezek a' hét Vezérek, a' kiknek neveik ezek voltak: (*Ed*) *Ede*, (*Edum*) *Edem*, (*Etu*) *Ete*, (*Bunger*) *Böngér*, (*) (*Ousad*) *O:sád* az (*Vrsuur*) *Urfsuur*, *Attya*, (*Boyta*) *Bayta*, (*Retel*) *Rétel* az *Oluptulmának* az *Attya*, a' lovagok-nak nem kevés sokaságát egybe szedvén, a' *Kióvi Hertzeg* Barátságá-nak okáért, sebes nyargalással *Almos Hertzeg* ellen jöttek; és a' *Kióvi*

(*) Ha *Ganthert Gönthérnek*, lehet *Bungert* magyarosan *Böngérnek* nevezni.

Hertzeg a' maga Hadával fzem-közt ment elejekbe, és a' Kúnoknak segítségével, fegyveres fokassággal *Almos* Hertzeg ellen jönni kezdettek; *Almos* Hertzeg pedig, a' kinek a' szent Lélek vala fegítője, fegyverbe öltözve, a' Sereget el-rendelvén, ló-háton ide 's tova mene, vastagítván Vitézit, és neki rugázkodván, az egész Népe előtt meg-állott, és monda nékik: *O Szittyaiak! Vitéz Barátim, erős Férfiak! emlékeztek-meg útainknak kezdetéről, mivel-hogy azt mondottátok: hogy Földet, a' mellyben lakhatnátok, fegyverrel, és haddal keresni fogtok; azért meg ne háborodgyatok az Oroszoknak, és Kúnoknak sokasságtól, a' kik hasonlók a' mi kutyáinkhoz, mert a' kutyák, mihent hallyák Uraiknak szavát, nem de meg rettennek? Mert a' Virtus, nem a' Népek sokasságában, hanem a' szívnek bátorságában mutattya-meg erejét; nem tudjátok-e? hogy egy Oroszlány (a' mint némelly Bölts mondja) sok szarvasokat meg futamta? de ezeket el-hagyván, azt mondom néktek: Vallyon, 's ki álhatot ellenek a' Szittyai Vitézeknek? Nem de DARIUST, a' Persák Királdlyát a' Szittyaiak futva szalasztották? és így félelemmel, és igen nagy gyalázzattal futott a' Persákhoz, és el-vefztett ottan nyóltzvon ezer Embert? Avagy nem de TZIRUST, a' Persák Királdlyát, a' Szittyaiak három száz harmincz ezerével egygyütt le-vdgták? Avagy: nem de Nagy SÁNDORT, a' Filep Királynak, és Olympiás Királynénak a' Fiát, a' ki hartzolva, sok Országokat hatalma alá vett, a' Szittyaiak rutúl meg-futamtták? a' honnét is serényen, és erőssen hartzollyunk ellenek azoknak, a' kik hasonlítanak a' mi kutyáinkhoz, és, úgy féllyük az ő sokasságoztól, mint a' legyek sokasságtól. Ezt hallván *Almos* Hertzegnek Vitézi, nagyon meg-erősödének, és néki bátorodának, és azonnal, minden részeken, a' hadi trombiták harfogának, és öfzve keveredék mind a' két Ellenségnek Serege, és erőssen kezdének egymás-közt hartzolni, és igen fokban meg-öletének az Oroszokból, és Kúnokból. Látván pedig a' fellyebb mondott Orosz, és Kún Vezérek, hogy fogynak a' hartzban az övéik, futásra kelének, és, hogy életöket meg-tarthassák, nagy fietséggel (*Kyeu*) *Kiöv* Várafsába bé-szaladának; *Almos* Hertzeg, és az ő Vitézi, üzvén az Oroszokat, és Kúnokat egész *Kiöv* Várafsáig, a' Kúnoknak taroltt fejeiket úgy vagdalták az *Almos* Hertzeg Vitézi, mint a' nyers tököket. Az Oroszoknak pedig, és Kúnoknak Vezéri, a' kik a' Várafsba bé-mentek, látván a' Szittyaiaknak bátorságokat, mint a' némák úgy maradtak.*

IX. RÉSZ.

A' HERTZEG, ÉS AZ OROSZ-KÖZTT LÖTT
BÉKESSÉGRŐL.

ALMOS Hertzeg pedig, és az ő Vitézi, el-nyervén a' győzedelmet, az Oroszoknak földét hatalmuk alá vették, és azoknak javaikat el-foglalván, második hétre *Kióv-Vára*sát kezdék ostromlani; és, mikor a' latorjákat a' kö-falra kezdték volna rakni, látván az Oroszoknak, és Kúnoknak Vezéri, a' Szittyaiaknak merész bátorságokat, igen nagyon félték; és, mikor azt által-értették volna, hogy ellenök nem állhatnának, akkor a' *Kióvi* Hertzeg, és az *Oroszoknak*, 's *Kúnoknak* többi Vezéri, a' kik ott valának, követeket küldvén, kérték azon *Almos* Hertzeget, és az ő Fő-Emberit, hogy békességet tennének ő vélek. Mikor pedig a' Követek el-jöttek volna *Almos* Hertzeghez, és őtet arra kérték volna, hogy az ő Urokat a' maga székéből ki ne vernék; akkor *Almos* Hertzeg, a' maga Fő-Emberivel tanácsot tartván, így küldé viszva az Oroszoknak Követit: *Hogy az ő Vezéri, és Fő-Emberi Fiaikat zálogba adná, és esztendőnként való adót fizetnének tíz ezer aranyat, és ezen fellyül, élelmet, ruházatot, és egyéb szükséges dolgokat.* Az Oroszok Vezéri pedig, (noha nem kények szerínt) de még-is, mind ezeket *Almos* Hertzegnek meg-adták. Hanem azonban könyörögve kérték *Almos* Hertzeget, hogy el-hagyván *Gálitzia* földét, az *Hovasi* erdőn-túl, nap nyugat felé *Pannonia* földre szállanának, a' melly elébb is *Athila* Királynak földje volt volna. Es ditsérték nékik *Pannonia* földét, hogy mód-nélkül jó volna, mert azt modják vala: hogy ottan egybe folynának igen nemes vizeknek pataki, a' *Duna*, és *Tisza* és más nemes jó halakkal bővelkedő folyó-vizek; a' melly földet a' *Török, Bolgdrok, Oldhok*, és a' *Rómaiaknak Pásztori* lagnák; mert *Athila* Királynak holtta-után *Pannonia* földét a' *Rómaiak* legeltetőnek nevezték, azért, mert az ő tsordáik *Pannonia* földén legeltettek. és ugyan mérán-is mondatott *Pannonia* a' *Rómaiak* legelterőjének, mert még most is a' Magyar Ország javaival tápláltatnak a' *Rómaiak*. Mi több?

X. RÉSZ.

A KUNOKNAK HÉT VEZÉRIRŐL.

ALMOS Hertzeg pedig, és az ő Fő-Emberei, magok-között tanátsot tartván, és az *Oroszoknak* kérésökre reá állván, békeséget tettek velek. Akkor az *Oroszoknak* Vezéri, tudni illik: a' *Kióvi*, és *Sudali*, hogy Székeikből ki ne verettetnének, Fiaikat zálogúl adták *Almos* Hertzegnek, és küldöttek velek tiz ezer aranyat; és ezer Lovakat, orosz módra fel-ékesitetett nyergekkel, és kantárokkal; és száz *Kún* Gyermeket, és a' terh hordozásra negyven Tevéket; *Hermelin*, *Nusz*, és *Nest* bőroket szám nélkül, és egyéb számtalan sok ajándékokat. Akkor a' *Kúnoknak* fellyebb nevezett Vezéri, úgy mint: *Ed*, *Edumen*, *Ete*, (*Bunger*) *Böngér* a' (*Borsu*) *Bors* Attya, (*Ousad*) *Óisád* az *Úrsur* Attya, (*Boyta*) *Bayta*, a' kitől származik a' *Brukfa* Nemzete, és Rétel az *Oluptulmán* az Attya, látván *Almos* Hertzegnek kegyeségét, mellyet tött az *Oroszok*-eránt; az ő lábaihoz borúlván, önként meg-hódútlak *Almos* Hertzegnek; mondván: *É mái naptól fogva Tégedet Urunknak, és Parantsolónknak, az utolsó Nemzetséig, magunknak választunk, és a' hová tégedet a' Te szerentséd vezetend, Tégedet oda követni fogunk.* És azt, a' mit *Almos* Hertzegnek szóval mondotak, az esküvésnek hitével-is, pogány módra, meg-erősítették, és ugyan azon hitel, és esküvéssel *Almos* Hertzeg-is, és az ő Fő-Emberei, ő Nékiek magokat viszont' le-kötelezték. Akkor osztán ezek a' *Kúnoknak* hét Vezéri Feleségeikkel, és Fiaikkal, és nagy Sokassággal-egygyütt, hogy *Pannoniába* jönének, ki-indútlanak. Hasonlóképpen sokan az *Oroszok*-közzül-is, magokat *Almos* Hertzeghez tsatolván, ő vele *Pannoniába* jötenek; a' kiknek-is Maradéka é mái napiglan, különb-különb-féle helyeken, *Magyar* Országban lakik.

XI. RÉSZ.

LODOMÉRIA, ÉS GÁLITZIA VÁRASSAIRÓL.

AKKOR *Almos* Hertzeg, és a' többi Fő-Személyek, a' kik *Hé Magyaroknak* mondatnak, és a' *Kúnoknak* Vezéri, Rokonyaikkal, Szol-

gaikkal, és Szolgáloikkal egygyütt, ki-jöttek (*Kieu*) *Kyóvból*, és, (a' *Kióvi Oroszok* lévén *Kalauzzaik*) *Lodomér* Várafsáig jötenek. A' *Lodoméri* Hertzeg pedig, és az ő *Fő-Emberei*, éppen az Országnak szé-
léig, különbb-különb-féle drága ajándékokkal, *Almos* Hertzeg elébe mentek, és *Lodomér* Várafsát néki önként magok fel-nyitották; és *Almos* Hertzeg, minden Népével azon a' helyen három hétig maradt; a' harmadik héten pedig a' *Lodoméri* Hertzeg a' maga két Fiait, *Fő-Embereinek* minden Fiaival egygyütt, *Almos* Hertzegnek zágloba adta, és ezen-fellyül két ezer ezüst *Márcd*, és száz *Marca* ki olvasztott aranyat, meg-fem számláltt bőrökkel, és palástokkal; És három száz Lovat nyergestül, fékestül, és hulzon öt Tevét, és ezer ökröt a' Terh hordozáfra, és más számtalan ajándékokat, mind az Hertzegnek, mind az ő *Fő-Emberinek* bé-mutatott. Az-után a' negyedik héten *Almos* Hertzeg a' maga Népével *Galitziába* jött, és ottan magának, 's-Népének nyugovó helyet választot. Mikor ezt a' *Galitziai* Hertzeg meghalottavólna, *Almos* Hertzegnek eleibe minden Népével, mezít-láb, ki ment, és különbb-különb-féle ajándékokat *Almos* Hertzegnek, minden napi szükségére, bé-mutatott, és fel-nyitván *Galitzia* Várafsának kapuját, mint a' maga tulajdon Urát, szállásra bé-fogadta, és egygyetlen egy szülött Fiát, a' maga Országa *Fő-Emberinek* többi Fiaival egygyütt, zálogba adta; és azon fellyül tiz leg-jobb féle paripákat, és három száz Lovat nyergestül, kantárostül, és három ezer *marca* ezüstöt, és két száz *marca* aranyat, és igen nemes öltöző ruhákat, mind a' Hertzegnek, mint pediglen az ő minden Vitézinek-is ajándékozott. Mert, mikor *Almos* Hertzeg egy hónapig *Galitzidban* meg-nyugodott-vólna, akkor a' *Galitziai* Hertzeg, és az ő többi Társai, a' kiknek Fiaik zálogba tétettek-va, így kezdték *Almos* Hertzeget, és az ő *Fő-Emberit* kérni: hogy a' (*Hovvos*) *Havason-túl*, Nap-nyugat-felé, *Pannonia* földére szállanának. Mert úgy mondják-va nekik: hogy az a' föld igen jó vólna, és ottan egybe szakadnának igen nemes kut-fejekből eredett folyó-vizek, a' kiknek ezek vólnának neveik, a' mint fellyebb mondánk: *Duna*, *Tisza*, *Wág*, *Maros*, *Körös*, (*Temus*) *Temes*, és egyebek; a' melly föld elébb-ls *Athila* Királynak földé vóltt-vólna, és az ő holtta-után el-foglalták-vólna a' *Romai* Fejedelmek *Pannonia* földét, és a' *Dundig* helyhezítették-vólna a' magok *Páztorit*. Azt a' földet pedig, a' melly a' *Tisza*, és *Duna*-közt fekszik, Magának el-foglalta-vólna *Redn*, *Bolgár* Országnak Nagy Hertzege, Szálán Hertzegnek az *Öreg-Artya*, egészlen az *Orosz*, és *Lengyel* Határ szélekig, és abban laktatta a' *Tórokat*, és *Bolgárokat*. Azt a' földet pedig, a' melly a' *Tisza*, és az *Igfon* érdő-között vagon, és (*Erdeuleu*) *Erdély* mellett fekszik, *Maros* vizétől fogva *Szamos* vizéig, magának el-foglalta

(*Morout*) *Marót* Hertzeg, a' kinek Onokáját a' Magyarok (*Menu Morout*) *Mén-Marótnak* nevezték, mert több Szeretői voltak néki; és, hogy azt a' földet bizonyos Nemzerek laknák, kik *Kozárok-nak* mondatnak. Azt a' földet pedig, a' melly *Maros* vizétől-fogva (*Urscia*) *Orsova* Váráig vagyon, el-foglalta-vólna némelly *Glaad* névű Hertzeg, a' kija' Kunoknak segítségével (*Bundyn*) *Vidin* vagy *Bodon* Várából jött-ki, a' kinek Nemzetségéből Származott *Ohtum*, a' kit az után, hosszúas idő-múlva, *Szent-István* Királynak onoka Eötsse, (*Sunad*) *Tsanád*, a' *Doboka* fia, az ő *Maros* mellett-levő Várában megöltt, azért, hogy a' fellyebb említett Királlyal mindenben ellenkező, és pártos vólt; a' kinek-is az elébb mondott Király, jó Szolgálatyáért, *Ohtumnak* Feleségét, Várát; minden hozzá-tartozandóival egygyütt, néki ajándékozta. Mert ilyen szokások vagyon a' jó Uraknak, hogy Hiveiket meg-ajándékozzák. A' melly Vár mostan (*Sunad*) *Tsanádnak* neveztetik. Mi tovább?

XII. RÉSZ.

MIKÉPPEN JÖTTEK-BÉ PANNONIÁBA.

ALMOS Hertzeg pedig, és az ő Fő-emberi az Oroszoknak tanátsin meg-nyugodván, erős békefényt kötöttek ő vélek. Az Oroszoknak Hertzegi-is ellenben, hogy a' magok székeiből ki ne üzertetnének, a' magok Fiaikat (a' mint fellyebb mondánk) számtalan ajándékokkal zálogba adták. Akkor a' Galitziai Hertzeg két ezer Nyilafokat, és három ezer Parasztokat ki-parantsolt, hogy elöttök mennének, a' kik a' *hovasi* erdőn keresztül, éppen a' *Hungvári* szélekig, ő nékiek útat készítenének; és azoknak minden barmaikat eleséggel, és egyéb szükséges dolgokkal meg-terhelte, és élelmökre vágó barmokat, szám-nélkül ajándékozott nékik. Akkor ama' hét Fejedelmi férfiak, a' kik Hét-Magyaroknak mondatnak, és ezek a' Kúnoknak hét Vezéri, a' kiknek neveket fellyebb meg-mondánk, Rokonyainkkal, Szolgaikkal, és Szolgáloikkal egygyütt, az Oroszoknak tanátsokkal, és segítségökkel *Gdli-tziából* *Pannonia* földére ki-jöttek. És így a' (*Houos*) *hovasi* erdőn által jöven, *Hung* részeire szállottak; és, midőn oda jutottanak vólna, azt a' helyt, a' mellyet leg-először el-foglaltak, (*Muncas*, most *Munkáts*) *Munkátsnak* nevezték, azért, mert igen nagy munkával érkeztek

el arra a' földre, melyet magoknak választottak. Akkor, fáradságoknak ki-nyugosztalására, negyven napokig ottan meg-maradtanak; és ki nem lehet mondani, melly nagyon meg-szerették azt a' földet. A' Tótok pedig, a' kik azt a' földet lakták, hallván az ő el-jövetelöket, igen nagyon félték, és önként Almos Hertzegnek meg-hódúltak azon okból, mivelhogy hallották, hogy Almos Hertzeg Athila Királynak Nemzetségéből származott legyen. Es, ámbár ők Szálan Hertzegnek Emberei voltak-vólna-is, mind azon-által nagy tisztelettel, és félelemmel Szolgálnak-va Almos Hertzegnek, minden, élelemre szükséges, dolgokat, valamint a' magok Uroknak illik, bé-mutatván. És olly félelem, és rettegés rohant a' földnek Lakosira, hogy mint a' Szolgák tulajdon Uraiknak, úgy hízkelkednek va a' Hertzegnek, és az ő Fő-Emberinek; és ditsérék nekik annak a' földnek termékenységét, és meg-beszéllék, hogy, Athila Királynak halta-után, ama nagy Rean Hertzeg, Szálan Hertzegnek öreg Atya, Bolgár Országból ki-jöven, miképpen foglalta el azt a' földet, a' Görög Tsászárnak segítségével, és tanátsával; Es, miképpen ők magok-is, a' Tótok, a' Bolgár Ország' földéről által-költöztetettek az Oroszok' határának-széleire; és miképpen bírná őket, és az Övéiket mostanában Szálan, az ő Hertzegök; és mi-tsoda hatalmas, és tehetős-vólna Szomszédi eránt.

XIII. RÉSZ.

HUNG-VÁRÁRÓL.

AKKOR Almos Hertzeg, és az ő Fő-emberi, hallván az illyeneket, szokáson fellyül meg-vidámulták, és Hung-varához lovagoltak, hogy azt meg-vennék; és mikor Táborba szállottak volna a' kö-fal körül, akkor annak a' Várnak (*Loborcy*) *Labortza* nevü (*Duca*) *Szabad Ura*, a' ki az ő nyelvökön *Dósának* hivattatik va a, el-futván (*Zemlum*) Zemplén Varába fiet va a, a' kit a' Hertzegnek Vitézi üz-vén, 's egy némelly folyó-viz mellett meg-ragadván, azon a' helyen fel-akasztották; és azt a' vizet, ugyan azon *Labortzának* nevérol, *Labortának* hívták. Akkor Almos Hertzeg, és az övéi Hung-Varába bé-menvén, a' halhatatlan Isteneknek nagy épen-égő áldozatokat töltek, és negyed napig vendégséget tartottak. Negyedik napon pedig tanátsot tartván - és mindnyájoknak esküvésöket bé-vévén, Almos Hertzeg

(még

(még életében) a' maga fiát *Árpádot* az ő Hertzegökké, 's Parantsolójokká rendelte. és *Árpád-Hung-Vári* Hertzegnek hivattatott, 's az ő Vitézi pedig (*Hungu*) *Hungról*, az idegeneknek nyelvökön mindnyájan (*Hunguari*) *Hungudrokuak* (*) (*Hungar*) hivattatnak, és ez a' nevezet meg-is marad e' jelen-való ideiglen az egész Világon.

XIV. RÉSZ.

ARPÁD HERTZEGRŐL

URUNKNAK születése után kilentz száz harmadik esztendőben, a' Hertzeg, el-küldvén Hadait, azt az egész földet, melly *Tisza*, és *Bodrog* között egész (*Vgosa*) *Ugotsdig* vagyon, minden lakosival egygyütt magának el-foglalta, és (*Borsoa*) *Borsod-Várát* meg-szállotta, és harmad napra meg-víván, el-ragadta, kő falait le-rontotta, és *Szádn* Hertzegnek Vitézit, a' kiket ott talált, vas láncokra kötöztetvén, *Hung-Várba* vezetette; és, midőn több napokig ottan laktanak volna, a' Hertzeg, és az övéi, látván a' földnek termékenységét, és minden vad állatoknak bővségét, és a' halaknak a' *Tisza*, és *Bodrog* vizeiben szaporaságát, ki-mondhatatlan-képpen meg-kedvellették *Árpád*, és az övéi azt a' földet. Végre pedig, mikor mind azokat, a' mellyek meg-löttek, *Szádn* Hertzeg, a' maga el-tutott Embereitől, meg-hallotta-vólna, nem merte kezeit fel-emelni, hanem, el-küldvén követit, Bolgár módra, mint ő nékiek Szokásuk, fenyegetődzeni kezdet; és, mint egy tsufszágból, *Árpádot* Hungvári Hertzegnek köszöntötte, és az Övéit, ki-nevetéssel, Hungváriaknak nevezte; és fok-féle képpen tsodálni kezdte, hogy kik vólnának, és honnan jötenek-vólna, a' kik ilyen dolgokat tselekedni bátorkodtak-vólna? és meg-parantsolta nékik,

(*) Sokan nagy szorgalmatossággal keresték ez-előtt a' Szittysi Magyaroknak, ama' külső Nemzeteknél Világ-szerte bé-vett, *Hungar* nevezettyeknek eredetét, és azt *Nemvőit*nek *Flair*ról, *Hunor* 's *Magor*ról akarják vala le-hozni. *M. Job. de Thurecz Chron. C. IV.* De ez az erőlítés ennek-utánna nem szükséges, mert, noha, *Magor*, vagy *Magyar*ról *Magyaroknak* tulajdon nyelvökön hivattattak-is, de *Hungárok*nak *Hung.* vagy *Ung-Vár*áról nevezetttek, a' mint *Béla Kir.* Deákjától hallánk. Nem szól igazat az-is, a' ki a' *Mozzka Ország* *Juhra*, vagy *Juhania Tartomány*ról nevezi őket. *Script. Rer. Hung. in Herberstein.*

hogy rossz tetteket meg-jobbítsák, és a' *Bodrog* patakán által-jöni, femmi móddal ne merészellyenek, ne hogy ő a' *Görögöknek*, és *Bolgároknak* Segítségökkel, rajtok jövén, és rossz tettekért a' költsönt visszafiztadván, alég borsáffon-el egy valakit, a' ki tulajdoniba visszafiztadvén, a' maga életéről örvendetes hirt viheffen. *Szádlán* Hertzegnek elküldött követi pedig *Zemlin* Várához jövén, és *Bodrog* vizén által-menvén, más napra *Arpád* Hertzeghez el-érkeztek, a' harmadik napon pedig *Arpád* Hertzeg, a' magok Uroknak szavával, közöntötték, és annak parantsolatit *Arpád* Hertzegnek meg-beszéltették. *Arpád* Hertzeg pedig, hallván a' kevély *Szádlán* Hertzegnek követségét, nem kevélyen, hanem alázatosfan felelt néki, mondván: *Ambár* „ az én Nagy Eősöm, „ amaz igen hatalmas *Athila* Király birta-légyen azt a' földet, a' melly „ a' *Tisza*, és *Duna*-közt fekszik, éppen a' *Bolgároknak* Országáa há- „ táráig egészen, a' mellyet mostan ő bir, én mind azon-által, „ nem valamelly, *Görögök*-től, vagy *Bolgároktól*-való, félelem-miatt, „ mintha ellenek nem áthatnék, hanem *Szádlán*nak, a' ti Hertzegtek- „ nek barátságáért, kérek, a' magam *jusából*, egy részetskét *Barmaim-* „ *nak* számára, tudni illik: a' *Sajó* vizéig-való földet; és ezen fellyül, „ kérem ugyan azon Hertzegtektől, hogy küldgyön nekem a' maga ke- „ gyefségéből két palászkotskát *Duna* vizével tele, és egy köteft az „ *Alpári* homokoknak füveiből, hogy meg-próbálhassam, ha édeffeb- „ bek-é az *Alpári* homokoknak füvei, a' *Szitryaiak*; és a' (*Dentumo-* „ *ger*) *Dentó* Magyaroknak füveinél? és a' *Dunának* vizei jobbaké „ a' *Thánais* vizeinél? “ És, követségekre ezen feleletet adván, őket különbb-különbb-féle ajándékokkal meg-gazdagította; és meg-nyervén jó akarattyokat, honnyokba visszafiztadvén parantsolta. Akkor *Arpád* Hertzeg, tanátsot tartván, oda küldötte a' maga követi-is *Szádlán* Hertzeghez, és küldött néki tizen két fejer Lovakat, és tizenkét Tevéket, és tizenkét Kún Gyermekeket; és a' Hertzeg *Aszszony* tizen két, igen értelmes, *Orosz* Országi Leányokat, és tizenkét *Ermelin* bőröket, és tizenkét *Nest*, 's *Núsztokat*, (*Zobolos*) és tizenkét, arannyal ki-varrott, palástokat; és abban a' Követségben a' főbb Nemeségű Személyekből el-küldettek, (*Oundu*) *Und*, az *Ethe*' *Attya*, és a' másik, *Rétel*, az *Oluptulmán* az *Attya*; és ismét el küldöttek egy igen serény, (*Tursol*) *Tartzal* névű, *Vitézt*, a' ki-kémlélésnek okaért, hogy meg-nézné a' földnek minémüségét, és hamarább visszafiztadvén, hirt hozna a' maga *Urának*, *Arpád* Hertzegnek.

XV. R E S Z.

K O M A R O M - V Á R Á R Ó L.

A Z Árpád Hertzegnek Követi pedig, *Und*, az *Eshének* az *Attya*, és *Rétel*, az *Olu'ulmándk* az *Attya*, és (*Turzol*) *Tartzal*, ama' *Kún-Vitéz*, a' kinek a' Nemzetsége ő benne magában el-fogyott, el-menvén, *Bodrog* vizét által-ufztatták azon a' helyen, a' hol egy kis (*Asturholmu*) *Sátorhalmi patak* folydogálván a' *Bodrogba* szakad. És így által kelvén a' *Bodrogon*, mikor a' fellyebb mondott kis-patakon, mint egy vígan, által mennének, akkor a' vizeknek ki-áradása miatt *Rétel*, (a' lova meg-botolván) el-merültt a' vízbe, és alég szabadúltt-meg, társainak segítségével, a' haláltól. Akkor azt a' patakot a' *Rétel* társai, nevetségből, (*Retelpotoca*) *Rétel patakának* nevezték. És azután *Árpád Hertzeg* - a' maga kegyelméből, azt az egész földet lakosival egygyütt, *Sátor-halmától* fogva, a' (*Tulsuo*) *Toltsva* vizéig, *Rételnek* ajándékozta, és nem csak ezeket, hanem ezeknél nagyobbakat-is ajándékozott; Mert *Árpád Hertzeg*, minek-utánna meg-hódoltatta volna egész *Pannonia* földét, ugyan azon *Rételnek*, az ő igen hív szolgálattyáért, nagy földet adott a' *Duna* mellett-is, a' hol a' *Wág-vize* le-jő; a' hol azután *Oluptulma* a' *Rételnek* a' *Fia* egy *Várat* épített, mellyet (*Camarum*) *Komdromnak* nevezett, a' melly *Várnak* szolgálattyára, mind a' magával hozott, mind pediglen a' *Hertzegtől* nyertt Népből, két részt ajándékozott. A' hol is, hosszú idő után, *Ómaga Rétel*, és az ő *Fia Tulma*, pogány szokás szerínt el-temettettek. De azt a' földet, a' melly mostanában *Rétel patakának* hivatik, az ő *Maradéka*, *András Királynak*, a' *Kopasz László Fiának*, idejéig birta. Mindazonáltal *András Király* a' *Rétel Maradékától* azt a' helyet két okokból fel-tserélte (*); először: mert hasznos volt a' *Királyoknak* a' vadászta

(*) Ebből az első *András Királynak* a' *Rétel Maradékival* tett tseréjéből, két dolgot akar ki-hozni, a' maga *Jus publicum Hungariae* nevezetű könyvetskéjében, *Grossinger*. Egygyikét: Hogy a' *Magyar Király*, akár melly *Nemes Emberek*, őstől maradtott akár melly földét, és jószágát, ha néki úgy tétztzik, szabadon el-veheti, minthogy minden *Földnek*, a' mellyet a' *Magyar Urak* bírnak, a' *Király* a' fő, tulajdonos, és meg-határozatlan hatalma Ur. Má-

tokra; másodszer: mert szereti vala azokat a' részeket lakni az ő Felesége, azért, mivel hogy közzelbb volna születése földéhez, mert az *Oroszok* Hertzegének Leánya volt, és fél vala a' *Német* Tsáizárnak eljövételétől, ne hogy továbbra-is a' *Péter* Királynak vérsége *Magyar* Országba béjőne: A' mint a' következőkben meg-fog mondatni.

XVI. R É S Z.

(TURZUL) TARTZAL HEGYÉRŐL.

AKKOR *Und*, *Rétel*, és *Tartzal*, által menvén az erdőn, mikor Bodrog vize mellett lovagolnának, a' pállya-futás jutalmár akarván elnyerni, serény paripákon futtatván, egy magasbb hegynek tetejére felmenének; kiket amaz igen gyors *Vitéz Tartzal*, meg-előzván, a' hegynek tetejére mindenikénél elébb fel-kapott; azért-is azt a' hegyet, attól a' naptól fogva, mind e' mostanig, *Tartzal* hegyének nevezték. Akkor ezek a' három Urak, azon hegynek tetejéről, a' mennyire az Emberi szem' látása el-hathat, minden felé a' földet el-nézvén, ki-mondharatlan képpen meg-ízetették, és azon a' helyen, leg-kövéselbb lovo-

fikát pedig: Hogy a' Királynak szabad akaratiában, és tetetzésében áll: az így el-vett jöszáért más valami annyit erőt, vagy éppen semmit sem adni; mivelhogy erre ötes semmi Törvény sem kötelezi. *Ex quibus duo potissimum eruantur. Imo: In Regis potestate esse, quascunque Nobilium Terras, & Bona, si e-re sua videbitur, suis usibus applicandi, seu (quod idem est) Regem omnium terrarum, & Bonorum, quae a Nobilibus possidentur, proprietarium Dominum esse. Idem: In Regis arbitrio esse, cum abata Nobilibus Bona, aequivalenti quopiam, recompensare velit: Neque ulla Regni lege ad hoc adstringi. Utrumque absoluta Regum in Hung. potestatis evidens documentum. Jus publ. C. IV. §. IX.* Lásia az értelmes olvasó, melly oktanuln okoskodik a' Haza áruló *Grossinger*. A' Tszere minden Emberek, és így a' Királynak-is szabad, de nem úgy, mint *Grossinger* elztelenkédik. Akáb Király sem vétet azzal, hogy a' Nábót szőlejét tserébe kérte, hanem, hogy, Nábót az Atyai örökségét néki nem akarván adni, ötöt meg-öletvén, a' Szőlőt hatalmassan el-foglalta; azért mind Feleségének *Jezabel*nek, mind pedig magának a' kutyák ették-meg a' testet, fel-nyalták a' véré-t. s-Igy büntette meg az Isten a' másén kapkodó Királyt, de a' kopasz *Lázló* fia, első *András* Király, és az ő Felesége nem így tselekedtek, hanem a' *Rétel* Maradékival barátságos tserére léptek; ebből a' példából tehát nem szabad a' *Magyar* Királynak hatalmaskodni, ámbár mit tsevegjen-is a' hizelkedő *Grossinger*.

kat meg-olván, a' pogány szokás-szerint, nagy *Áldomást* tettek. (*) *Tartzal* azonban a' *Tárlaitól* el-bútsuzván, a' mint hogy bátor szivü, és fegyverében bizo Ember völt, a' maga *Vitézivel Árpád* Hertzeghez visszafizta tért, hogy ö néki annak a' földnek hasznos voltát hirtül vinné, a' melly dolog úgy meg-is lött. *Und*-pedig, és *Rétel* igen sebes futással nyargalván, ki-mentek *Tartzal* hegyétől, és harmad napra *Szálán* Hertzegzet, *Tisza* mellett, az (*Opar*) *Alpári* Várban meg-találták, a' kit *Árpád* Hertzegnek részéről közzöntöttek, és Udvarába való bé-érkezésök után, másod napon, az ajándékokat, mellyeket magokkal hoztak, ö néki bé-mutatták, és *Árpád* Hertzegnek parantsolatit néki meg-beszéltették. *Szálán* Hertzeg, látván az ajándékokat, és mind a' maga Embereinek, mind pedig ezeknek, követségöket meg-hallván, szokása felett meg-vidúlt, és *Árpád* Hertzegnek Követit kegyessen fogadta, és külömbb-külömbb-féle ajándékokkal gazdagon meg-ajándékozta, és ezen fellyül *Árpádnak* kérésit-is meg-engedte. Tizedik napon pedig *Und* és *Rétel* engedelmet vévén *Szálán* Hertzegtől, honnyokba visszafizta térni kezdének, a' kik által *Szálán* Hertzeg két palaszokskát *Duna*-vizével tele, és egy kötetet az *Alpári* homokoknak jobb-jobb füveiből, mint egy neveltséges tréfájúl, más külömbb-külömbb-féle ajándékokkal, *Árpád* Hertzegnek küldött, és ezeken fellyül a' kért földet-is lakosival egygyütt, a' *Sajó*-vizéig néki engedte. Akkor *Und* és *Rétel*, *Szálán* Hertzegnek Követivel egygyütt, *Árpád* Hertzeghez sietve el-jövévén, a' küldött ajándékokat bé-mutatták, és, hogy a' föld, minden lakosival egybe, *Árpád* Hertzegnek ajándékoztatott legyen, meg-mondották; A' honnan igen nagy öröm támadott *Árpád* Hertzegnek udvarában, és harmad napig nagy vendégséget tartottak, és akkor meg-erősítvén a' békeiséget, *Szálán* Hertzeg Követit pedig külömbb-féle ajándékokkal meg-gazdagítván, Honnyokba botsáta öket békeiséggel.

(*) Ez az áldomás nem azt jelenti, mintha ezek a' Fő-Vitéz Magyar Urak löhust ettek volna, hanem az Isteneknek épen égö aldozatul fel-mutatták leg-kövérébb Paripájokat.

XVII. RÉSZ.

(DE ZERENZE) SZERENTSRŐL.

ARPÁD Hertzeg pedig, és az ő Nemessei, ki jövéni nagy örömmel *Hung-vár*ból, *Tartzal* hegyén-túl, (*Tucota*) (*) *Takta* folyó-viz-mellett, Táborba szállottak egészen a' (*Zerenche*) *Szerentsi* hegyig, és, azokról a' hegyes *Tartományokról*, annak a' helynek minémüségét meg-szemlélvén, azt a' helyt a' magok nyelvökön (*Zerelmes*) *Szerelmesnek* nevezték, azért, mivelhogy igen meg-szerették azt a' helyet, és az a' hely attól a' naptól fogva mind é mostanig, a' (*Zerelm.*) *Szerelemről*, (*Zerenche*) *Szerentsnek* hivatik. A' hol-is *Arpád* Hertzeg, és az ő Fő-Emberei mindnyájan, egész *Tselédjekkel* egygyütt, félben hagyván dolgokat, és *Kunnyókat*, 's-levél-színeket tsinálván, magoknak nyugovó helyet választottak, és ottan, nem kevés *Napokig*, meg-maradtak, miglen minden szomszéd helyeket meg-hódóltattak; tudni-illik egészen a' (*Souyou*) *Sajó*-vizéig, és *Só-várig*. és ottan, *Takta* mellett, és az *Erdők'* allyán sok Földeket, különbb-ktlönbb féle *Helységeknek* *Lakosival* egygyütt, adott *Arpád* Hertzeg (*Edünc*) *Edőnek*, és (*Edümernek*) *Edőmernek*, a' melly földeket-is az ő *Maradékjok*, az *Isteni* kegyelemnek segítségével, mind é mostanig birnia érdemlették. Az elébb mondott (*Turzol*) *Tartzal* pedig, *Arpád* Hertzeg' kegyességéből, azon hegynek tövében, a' hol (*Budrug*) *Bodrog Vize* a' (*Tyscia*) *Tiszába* szakad, nagy földet nyert, és azon a' helyen egy Föld-várat épített, a' melly most, é jelen-való időben, (*Hymusuduor*) *Hímes-Üdvarnak* neveztetik.

(*) *Tucota* Tokaj-alatt, *Ladányon* fellyül, ki szakad a' *Tiszából* egy fok, a' melly *Sebernek* hivattatik, de azonban, kevesé alább, mindjárt el-veszti a' nevét, 's *Taktának* mondatik, és a' *Tiszával* egygyütt, egy szigetet tsinál; a' mellytől veszi a' nevét az a' *Sziget*, és ama' *Takta-kinis* névü *Falu-ís. Timon. in Tibisco suo §. V.*

XVIII. R É S Z.

B O R S O D R Ó L.

Es, mikor így meg-gyökeresedtek-vólna, akkor köz tanátsból, és minden Lakofoknak javaslásából, el-küldetett (*Borsú*) *Bors*, a' *Bunger* fia, erős kézzel a' Lengyeleknek földje-felé, a' ki-is az Ország széleit meg-tekintené, és ellenzőkkel meg-erősítené, egészlen a' (*Taur*) *Tátra* hegyéig; és valamelly alkalmas, és illendő helyen, az Ország-nak ör-mentségére, egy Várat építene. *Bors* pedig, engedelmet vévén, ki ment bődög szerentsével, és öízve-ízedvén a' *Parasztok*nak sokaságát, *Buldva* folyó-vize-mellett egy Várat épített, a' melly Vár attól a' Néptől *Borsodnak* hivattatott azért, mint hogy kitsin volt. *Bors* pedig, zálogba vévén a' Lakofoknak Fiait, és határokat hányván (*) *Tátra* hegyein vízfíza tért *Árpád* Hertzeghez; és *Bors*nak vízfíza térséből nagy öröm lött a' Hertzeg' Udvarában. A' Hertzeg pedig a' maga jó-szánttából *Borst Comitem Borsod* azon Várnak *Szabad Úrdvát* tette, és annak a' résznek egész gond-vifelését ő néki ajándékozta,

XIX. R É S Z.

(BYHOR) A' BIHÁRI HERTZEGRŐL.

EL-TELVÉN pedig némelly napok, *Árpád* Hertzeg, a' maga Fő-Emberinek tanátsából, *Bihar* Varába Követeket küldött *Men-Maroe* Hertzeghez, kérvén tőle, hogy az ő Nagy Attyának, *Athila* Királynak *jufsából*, engedné néki a' földet, melly a' (*Zomus*) *Szamos* vizétől fogva a' *Nyri* határ ízélí, és a' (*Mexesy*) *Meszefi* ka-

(*) Máfok nem *Tátra*, hanem *Tátor* hegyeinek nevezik, a' mint hallom, azt a' ízárnját azon ki-terültt havafoknak.

puig fekszik; és el küldé neki a' maga ajándékot, a' mint elébb küldött vala *Szaldnak*, a' (*Tytulen*) *Tételi* Hertzegnek, és abban a' követésben el küldettek két igen serény *Vitézek*, *Uzubu*, a' (*Zoloucu*) *Szalok* *Attya*, és *Vekek*, a' kinek Nemzetségéből származik a' *Turda* Püspök; mert ezek Nemzetségre nézve igen tekintetesek valának, mint a' többi Szittyai Földről ki-jöttek-is, a' kik *Almos* Hertzeg után, a' *Népeknek* nagy fokaságával, jöttek.

XX. RÉSZ,

MIKÉPPEN KÜLDÖTTE BIHAR ELLEN.

Uszubu pedig, és *Vekek*, *Arpád* Hertzegnek Követi, a' *Luey* Révnél, által-eveztek a' *Tisza* vizén, és innen ki-menvén, mikor Bihar Várába érkeztek volna, (*Menomorout*) *Men-Márot* Hertzeget meg-köszöntötték, és az ajándékokat, mellyeket az ő Hertzegök küldött vala, neki bé-mutatták. Végre oltán, *Arpád* Hertzegnek parantsolatit neki meg-beszélvén, ama' földet, mellyet fellyebb meg-nevezénk, kérték. *Men-Márot* Hertzeg pedig őket kegyessen fogadván, és külömbb-külombb-féle ajándékokkal meg-gazdagítván, harmad nappara honnyokba visszafel terni parantsolta; a' kiknek-is mind azon-által „ ige felelt-meg, mondván: „ Mondgyátok-meg *Arpádnak*, az *Ungvári* Hertzegnek, a' Ti Uratoknak: Hogy adóssak vagyunk neki, „ mint jó Barát Baráttjának, mindenekben, a' mikre szüksége vagyon, „ mert új Gazda, 's-jövevény Ember, és fokak-nélkül szükölködik; „ a' földet pedig, a' mellyet a' mi kegyességünktől kért, egy általlyában, mig élünk, nem engedjük. Azt is neheztelő szívvél vettük, „ hogy *Szaldn* Hertzeg igen nagy darabb földet engedett neki, vagy „ szeretetből, a' mint mondatik, vagy félelemből, a' mellyet tagadnak; Mi pediglen sem szeretetből, sem félelemből, neki tsak annyi földet sem engedünk, a' mennyit egy markába szoríthatna, ám-bár a' maga *jussának* lenni mondotta-is; és az ő szavai fel nem háborították a' mi szívünket azzal, hogy rudunkra adatta, hogy ő *Achila* Királynak, a' ki Isten ostorának mondatott, Nemzetségéből származott légyen, a' ki-is erőszakos kézzel ezt a' földet az én Nagy Atyámnak Artyától el-ragadta vala; de most azonban, az én Uramnak, „ a' Konstantinapolyi Tsászárnak kegyelmsége által, senki kezeimből „ ki-nem

„ki nem veheti.“ És ezt mondván, engedelmet adott Néki a' vizs-
 fza menetelre. Akkor *Uzubu*, és *Velek*, az *Árpád* Hertzegnek Követi,
 szaporább lovaglással a' magok Urokhöz sietének, és el-jövén, *Mén-*
Marotnak parantsolatit, Uroknak, *Árpád* Hertzegnek, meg-beszéllet-
 ték. *Árpád* Hertzeg pedig, és az ő Fő-Emberi ezt hallván, haragra in-
 dúltak, és tüttént azt végezték: hogy ő ellene hadat küldgyenek; Ak-
 kor ki-rendelék, hogy *Tas*, a' *Leel* Attya, és az *Eleődnek* Fia, *Sza-*
bolts, a' kitől a' *Tsák* Nemzete származik, és *Tehetem*, a' *Horkának*
 az Attya, *Gyulának*, és *Zombornak* Oreg Attya, a' kiktől száll-alá a'
Maglói Nemzetség, hogy el-mennének. A' kik, midőn *Árpád* Her-
 tzegtől engedelmet vettek volna, nem kis Haddal ki-mentenek, és a'
Tijzát (minden ellen-mondás nélkül) a' *Ladi* Révnél által úsztatták.
 Másod' nap pedig kezdének lovagolni a' *Tijza* mellett *Szamos* vize fe-
 lé, és Táborba szállottak azon a' helyen, a' hol mostan *Szabolts* vagyon.
 És ugyan azon a' helyen annak a' földnek majd minden lakosi önként
 meg-hódoltak nékik, és lábaikhoz borúlván, fiaikat zálogba adták, hogy
 valami roszízat ne ízenednének. Mert féltek tőlök majd minden Nem-
 zetségek, és némellyek az ő szinekről el-futván, alég szabadultak-még,
 a' kik el-jövén *Men-Mdrothoz*, hirül vitték azoknak tselekedetit. Ezt
 hallván, olly, és olly nagy félelem rohant *Men-Marótra*, hogy nem
 merte kezét fel-émelni; niert minden lakosok ki-mondhatatlan képpen
 féltek tőlök, azért, mivel hogy hallották, hogy *Álmos* Hertzeg, az
Árpádnak az Attya, *Athila* Királynak Nemzetségéből származott légyen,
 a' honnét-is fenki sem hitte, hogy életben meg-maradhasson, hanem
 csak *Árpádnak* *Álmos* Hertzeg fiának, és az ő Fő-Emberinek kegyel-
 me által, a' honnét-is igen sokan önként meg-hódoltak nékik. Jól bé-
 tellyesítette az Ur *Álmos* Hertzegben, és az ő Fiában *Árpádban*, a' mit
Moyzes Próféta által az *Israél* fiairól jövendölt, mondván: *Minden hely,*
a' mellyet a' ti lábai ok nyom, Tiétek leszén. Deut. 11. v. 24. Mert
 azon naptól fogva, azokat a' helyeket, a' mellyeket lábaikkal nyomtak
Álmos Hertzeg, és az ő Fia *Árpád*, a' magok Nemefseivel egygyütt,
 mind e' jelen való ideig azoknak Maradéki birták, és birják.

XXI R E S Z.

S Z A B O L T S R Ó L.

AKKOR amaz igen bölts Férfú *Szabolts*, a' *Tisza* mellett, jól meg-
szemlélvén némelly helyet, mikor által látta-vólna annak minéműségét,
értelmessen ki-nézte belőle, hogy a' természetől igen meg-vólna erő-
sítve a' Vár építésre; azért-is, Társainak köz tanításából, öszve gyűjt-
vén a' Polgárságot, egy nagy Sántzat ásattatott, és földből egy igen
erős Várat építetett, a' melly mostan *Szabolts* Várának nevezetük. Ak-
kor *Szabolts*, és az ő Társai, az Földnek Lakosiból Sokakat azon Vár-
nak szolgálattjára rendeltek, a' kik mostan Polgárokknak hivattatnak.
és, egy némelly (*Ecusfu*) *Ekelts* névű, igen Nemes Vitéz-alatt, abban
a' Várban Vitézeket hagyván, magok tovább menni el-készültek. Ak-
kor *Szabolts*, és az ő Társai az egész Hadat két részre osztották, hogy
az egygyik része a' *Szamos* Vize-mellett menne, a' másik pedig a' nyiri
részeken. *Szabolts*, és a' *Leelnek* az *Attya Thas*, a' Hadnak felével
ki-mentek a' *Tisza* partján, meg-hódoltatván a' Népeket, és el-jörte-
nek, a' *Szamos* Vize-felé, arra a' helyre, a' melly most *Sárvárnak*
mondatik, és azon a' helyen, a' *Tavak*-allyán, *Thas*, a' *Leelnek* az
Attya, öszve gyűjtven a' Népeknek sokaságot, egy nagy Asátt tétetett,
és Földből egy erős Várat épített, a' melly elébb *Thas*-Várának neve-
zetett, mostan pedig *Sárvárnak* hivattatik. és a' Lakosoknak Fiait zá-
logba vévén, a' Várat, Vitézekkel tele, ott hagyták. Akkor *Thas*,
a' Népeknek (a' kit a' magok Urának, *Arpádnak* meg-hódoltattak) kéré-
sére, egy Vásár helyet állított-fel, a' *Nyir*, és *Tisza*-közötr, a' melly
Vásárhelyre-is a' maga nevét reá adta, a' melly mind é mostanig *Thas*-
Vásárhelynek nevezetük. Az után pedig *Szabolts*, és *Thas*, innét ki-
menvén, (*Zotmar*) *Szathmár* Várához el érkeztenek; és a' Várat meg-
szálván, 's-harmad-napig víván, el-nyerték a' Győzedelmet, és negyed
napra bé-menvén a' Várba, *Men-Marót* vitézit, a' kiket meg-ragadhat-
tak, vas lántzakra kötöztetvén őket, a' *Tömlöztnek* setét mélységére
hánták, és a' Lakosoknak Fiaikat zálogba vették, 's-a' Várat tele vité-
zekkel meg-rakván, ott hagyták; Magok pedig a' *Meszeji* Kapukra
nenni kezdettek.

XXII. R E S Z.

A' N Y I R S É G R Ő L.

TEHETEM pedig, és az ő Fia *Horka* a' Nyíri részeken lovagolván, nagy Népet meg-hódoltattak, a' Nyíri erdőktől fogva az *Vmu-souerig*, és így fel-menvén, egész (*Zylc*) *Zilahig* el-jöttek, tenki ellenek kezét sem emelvén; mert Men-Marót, és az Övéi, nem mertek ellenek harizolni; hanem a' *Körös-Vizét* kezdték őrzeni. Akkor *Tehetem*, és az ő fia *Horka*, ki jövéen *Zilahból*, a' *Meszefi* részekre jöttek *Szabolts*hoz, és *Thashoz*; és mikor vizontt egymáit meg-látták volna, nagy örömmel örültek, és vendégséget ütven, mindenike dicskedett a' maga gyozedelmével. Más nap reggelre kelvén pedig, *Szabolts*, *Thas* és *Tehetem*, tanátsot tartván, azt végezték; hogy *Árpád* Hertzeg Országának határa a' *Meszefi* kapunál lenne. Akkor a' földnek lakosi, az ő parantsolatjokból, kő-kapukat építettek, és fákból, az Ország szélén, nagy ellenző rekesztéket tsináltak. Akkor ezek a' fellyebb nevezet három Férfiak, minden véghez vitt tselekedereiket *Árpád* Hertzegnek, és az ő Fő-Embereknek, hív Követek által, tudttokra adták, a' melly dolog, midőn hirül adattatott volna *Árpádnak*, és az ő *Jobbdgyinak* (*), igen nagy örömmel örvendeztek, és a' pogány szokás-

(*) *Jobbdgyinnibus*. Szegedi János *in part. 1. Tit. 53.* azt írja, hogy ez a' Jobbdgyi nevezet onnan vette-vólna eredetét, hogy, -mikor a' Magyarok véres-karddal hadat hirdettek, némellyek magokat attól el-vonták, 's-pénzen váltották-meg a' hadakozást, mondván: *Jobbdgy, és fizefs, hogy sem hadakozzál.* Más valaki pedig azt írja, *Jobbdgy*, az az: jobb otthon az ágyban békeféssésslen nyujtózni, mint sem a' Táborban ezer vezedelem-között hadakozni. De ez egygyik sem valóságos értelme ezen Jobbdgyi szónak, mert, a' kiket itten Jobbdgyoknak nevez, mindjár utánna *Primates* Elsőknek 's-Fő-Embereknek hívja, ez tehát a' szó sem a' had-vifeles váltságáért való pénz adástól, sem pedig len a' nyugodalmas, vetett ágytól nem veszi eredetét, hanem, a' mint deákül-is szokták mondani: *de Nobiliori, ac meliori s'oro*, hogy Nemesbb, és jobb ágyból származtak, úgy itt-is a' nagyobb Nem, Nemesbb Vér, tekintetesbb, és jobb-ágyból le-jött eredet, és izületés értetődik; Mivelhogy a' Fejedelmeknek belső *Ministeri* Szolgai, és titkos Tanátsi főbb Neműek, és Jobbdgyiak szoktak lenni; Azonban illy alaton, és el-vetett módon ki gondolkodhatnék ama Vitéz Hadi Vézér Hét Magyarokról, és az *Árpádnak* szünted

szerint (*Áldomás*) *Áldamást* töttek, és azon örvendetes hir-hozoknak, különbb-külömbb-féle ajándékokat nyújtottak; *Arpad* Hertzeg pedig, és az ő Fő-Emberi, ezen örömmek okáért, egész héten, nagy pompással, és vígan ettek, ittak, és majd csak nem minden nap meg-részedtek, ennek az illy nagy örömmek meg-törtetéséért. És ezt hallván *Arpad* Hertzeg, és az Övéi ki-jöttek (*Feremsu*) *Szerentsről*, és *Tábor* jártak a' *Sajó* - vize mellett, a' *Tiszától* fogva egész a' *Herndt* folyó-vizéig.

XXIII. R E S Z.

THAS, SZABOLTS, és TEHETEM GYŐZEDEL- MÉRŐL.

MIKOR *Thas*, *Szabolts* és *Tehetem* látták volna, hogy az Isten nagy győzedelmet adott nekik, és, hogy a' magok Uroknak majd többnyire mind meg-hódoltatták annak a' földnek Nemzetségit; akkor nagyon fel-magasztaltatták annak a' földnek lakosi felett; és mikor immár fenki sem találkozott volna; több napokig ottan meg-maradtanak, miglen az Országnek szélelt, az ellenség beárohonasát akadályoztató, vastag tartalékokkal meg-erősítették.

Isten Fegyvert viselő Fő-Emberiről, hogy ők pénzen vettek volna ágyban heverést, és egy másit úgy biztatták volna *Jóib-ágy*. Nagy betség, Méltóságos nevezet volt tehát a' Magyar Királyok-alatt-is a' Jobbágyság, Jobbágyság, noha ez a' név idővel a' Fő-Emberék szolgaira, és kivált kéjpen fegyverrel szolgáló Vitézire-is szállott. Olvastam ama hajdani Vitéz *Forgách* *Simonnak* ez-előtt két száz egynehány esztendőkkel maga keze irását, mellyel az Öttsének a' *Várad* *Ferentz* Püspöknek Historiáját világosítja: Pag. 213. Eleül találtak *Bebéket* többvel két mért földnél *Kazdhoz* a' maga hadával, együtt mentünk a' viadalra, el-véveztük, mint ütközzenek a' Seregek, és hogy senki eleven rabot ne fogjon, míg a' viadal el-nem vák, meg eskütt *Bebék*, de meg-nem állá, mert az ő *Jobbági* kezébe sok rab, sok nyereség eset vala. - - Hűre válaszig emlekeztettük - - deba szegén *Telekesi* meg-nem bál-vala, meg-veszi vala rajta. Ezek igazak, a' mit irtam ide alá. Itten a' *Bebék* *Bandériomjából*, *Zászlaja*-allyából való Vitézek *Jobbágyoknak* mondatnak. El-végre a' leg-alsóbb szolgálat cévökre, a' parasztoakra szállott ama hajdan betses *Jobbági* név.

XXIV. R E S Z.

A Z E R D É L Y F Ö L D É R Ő L.

ES mikor ottan tovább múlatnának; akkor *Tehetem a' Horkdnak* az Attya, a' mint hogy ravasz, és fortélyos Ember vólt, mikor kezdette vólna hallani a' lakosoktól, *Erdély* földének, a' hol némelly (*Gelou*) *Gelő* névű *Oldh* uralkodik vala, jóságát; arra kezdett vágyodni, hogy ha lehetséges lenne, *Arpád* Hertzegnek, a' maga Urának kegyessége által, Erdély földét magának, és Maradékának meg-szerzené; a' melly dolog úgy meg is lött azután. Mert *Erdélyt* a' *Tehetem* Maradéka egész a' *Szent István Királynak* idejéig birták, és még továbbra-is birták vólna, ha az ifjabbik *Gyula*, két Fiaival, *Bidval* és *Buknával* Kerefztyénekké lenni akartak vólna, és mindenkor a' *Szent Királynak* ellenkezőt nem tselekedtek vólna, a' mint a' következőkben meg-fog mondatni.

XXV. R E S Z.

A' TEHETEMNEK OKOSSÁGÁRÓL.

AZ elébb mondott igen okos, és értelmes Férfiú pedig *Tehetem*, elküldött egy némelly furtsa ravasz embert, (*Opaforkos*) *Opafarkast*, az (*Ogmand*) *Igmánd* Attyát, hogy titkon, és loppal járván, eléve vizsgálná-meg ő néki az *Erdély* földének minémiségét, és termékenységét, és mitsodás Emberek vólnának annak a' lakosí? hogy (ha lehetséges lenne) velek meg-hartzolna; mert *Tehetem* önnön maga által akar vala magának nevet, és földet szerzeni. A' mint a' mi tréfás Dalossaink-ís éneklük:

Mindnyájan ők helyeket nyerének,

'S magoknak jó hírt, nevet szerzének.

Mi több? Mikor az *Igmand' Attya*, a' *Tehetemnek* a' Kémje, róka módra körül-járván, annak a' földnek jóságát, és termékenységet és annak lakosát, a' mennyire az Emberi látás el-hathat, ki-nézte, 's vizsgálta volna, meg nem lehet mondani, mennyire meg-szerette azt; és igen lebes futással a' maga Urához vizíza fordúlt, a' ki-is, mikor oda érkezet volna, fokot izóllott Urának, azon földnek jóságáról: hogy az a' föld igen jó folyó-vizekkel nedvesítetik, a' kiknek nevéket, és hasznokat renddel meg-beszéllte; és hogy azoknak fővényiben aranyat zednének; és: hogy annak a' földnek aranya leg-jobb volna; és: hogyan ásnának ottan, fős-kútakat, és kövi-sót; és: hogy annak a' földnek lakosai az egész Világ Embereinél hitvánabbak lennének, minthogy *Oldhok*, és *Tótok* vólnának; és hogy nem volna nékik más fegyverök, hanem kéz-ijjok, és nyílaik, és *Gelö-is*, az ő Hertzegök, nem volna valami erős, markos Ember, nem is vólnának néki körülötte valami jó Vitézi, hogy a' *Magyarok* bátorságának ellene állani mernének, mert a' *Kunoktól*, és *Fatizintoktól-is* fok boszszuságot szenvednének.

XXVI. R É S Z.

MI MÓDON MENT (GELV) GELŐ ELLEN.

AKKOR *Tehetem*, hallván annak a' földnek jóságát, el-küldötte Követit *Arpád* Hertzeghez, hogy adna néki engedelmet, hogy az Erdőkön által meheffen, és *Gelö-ellen* hartzolhasson. *Arpád* Hertzeg pedig, tanátsot tartván, *Tehetem* szándékát meg-ditsérte, és engedelmet adott néki, hogy *Erdélybe* meheffen, és *Gelövel* meg-hartzolhasson. Mikor ezt *Tehetem* a' követtől meg-hallotta-volna, el-készült a' maga Vitézivel, és ottan el-hagyván *Tárfait*, ki-ment az Erdőkön-által *Napkelet-felé* az *Oldhoknak* Hertzegé-*Gelö-ellen*. *Gelö* pedig az *Erdélyi* Hertzeg, hallván az ő el-jöveleteket, egybe gyűjté a' maga Hadát, és igen Sebes futtatással kezdett eleibe nyargalni, hogy ötöt a' *Mészési Kapukon*-való által jövéstől el-tiltaná; de *Tehetem* egy Nap alatt általmenvén az Erdön, az *Almds* vizéhez el-érkezett; Akkor mind a' két had csak a' viz lévén közöttök egy más ellenébe-meg-érkezének. *Gelö* Hertzeg pedig azt akará, hogy ottan őket az által-kelestől el-tiltaná nyilassaival.

XXVII. RÉSZ.

A' GELÖNEK HALÁLÁRÓL.

REGGEL lévén pedig, *Tehetem* hajnal előtt két rézre osztá a' maga Hadát, és az egygyik részét el-küldé egy kevelsé fellyebb, hogy a' vizen úgy mennének által, hogy a' *Gelö* Vitézi észre se vennék, és kezdenék el a' Viadalt, a' mi úgy meg-is lott. Es minthogy könnyü volt az által menetel, mind a' két Sereg egyszersmind el-érkezett a' viadalará, és erőssen hartzolának egymással, de meg-győzöttettek *Gelö* Hertzegnek Vitézi, és közzülök sokan meg-ölettetek, többen pedig el-togattattak. Mikor *Gelö*, azoknak a' Hertzegök, ezt látta volna, hogy életét meg-menthesse, kevelsed magával futni kezdett, a' ki, mikor a' maga *Számos*-vize mellett lévő Várába sietvén, futna; a' *Tehetem* Vitézi, bátor futással üzvént őtet, a' *Kopus* vize mellett meg-ölték *Gelö* Hertzeget. Akkor a' földnek lakosi, látván a' magok Uroknak halálát, önként kezét adván, Uroknak válaasztották *Tehetemt*, a' *Horkának* az Attyát, és azon a' helyen, a' melly (*Esculeu*) *Eskülnök* mondatik, hitöket ő néki esküvésséssel meg-erősítették; és attól a' naptól fogva, az a' hely *Eskülnök* neveztetett, azért mivelhogy ottan eskütenek-meg. *Tehetem* pedig attól a' naptól fogva azt a' földet birta békefésséssen, és ízerentséssen; de az ő Maradéká egész szent István Király idejéig birta. *Tehetem* pedig nemzé *Horkát*, *Horka* nemzé *Gyulát* és *Zombort*. *Gyula* nemzett két Leányokat, a' kiknek egygyike hivattatik vala (*Caroldu*) *Cárolának*, a' másik (*Saroltu*) *Sárolának*, és ez a' *Sárolta* volt izént *István* Királynak az Anyja. *Zombor* pedig nemzé az Ifjabbik *Gyulát*, a' *Bidnak* és *Buknának* az Attyát; a' kinek idejében meg hódolcatta magának sz. *István* Király az *Erdély* földét, és önnön magát *Gyulát* kötözve hozatta Magyar Országba, és életének minden napjaiban fogságban tartotta, azért, mivelhogy hívságos hitü volt, és nem akart Keresztyénné lenni, és sok ellenkező dolgokat tett szent *István* Királynak, ámbár az ő édes Anyjának rokonságából volt volna is.

XXVIII. RÉSZ.

MEN - MARÓTHERTZEGRŐL.

THAS pedig, és Szabolts, el-nyervén a' Diadalmat, vissza tértenek Arpád Hertzeghez, minek utánna, Szamos-vizétől fogva, egész körös-sig, minden Népet meg-hódoltattak-vólna; a' hol lenki tsak kezét sem merte ellenek fel-emelni. És ő maga-is, Men-Marót az ő Hertzegök, inkább készítette útját a' Görög Országba-való menetelre, mint sem az ő ellenek-való jövetelre. És az után ki-menvén, le-jöttek egy Humusouer névű patak-mellett, és el-mentek éppen ama (Zerep) Tserép névű helyig; s-onnand osztán ki-indulván, el-mentenek egész (Zeguholmu) Szeghalomig, és ott által akarnak vala a' Körösön menni, hogy Men-Maróttal meg-verekednének; de oda érkezvén Men-Marótnak Vitézi, el-tilták őket az által-meneteltől. Azért el-indulának, és egy egész nap lovagolván, Táborba szállottak a' kis hegyek-mellett; és innét, a' Tur-vize-mellett lovagolván, a' Tiszdig el-jöttek, és, a' (Drugma) Doro'smai Révnél, által-keltek a' Tiszdn; a' hol is Arpád Hertzeg' kegyességéből, egy némelly (Huhot) Hahot névű Kun Vitéznek nagy földet nyertek, a' mellyet az ő Maradéká mind é mostanig birta.

XXIX. RÉSZ.

AZOKNAK VISZSA JÖVETELEKRŐL.

MIKOR által-eveztek-vólna a' Tiszdn, a' magok Követit előre el-küldötték Arpád Hertzeghez, hogy a' Szerentsés győzedelmeknek örömit hírül vinnék; a' kik, mikor Arpád Hertzeghez el-jöttek vólna, és az örömet ő néki meg-hirdették-vólna: hogy Szabolts, és Tas, a' magok hadával, egészségesfen, és szerentséffen víziza-tértek vólna, és a' Doro'smai réven minden Táborokkal egygyütt által-keltek vólna.

Ezt

Ezt hallván *Arpád* Hertzeg, hogy *Thas*, és *Szabolts*, a' magok minden hadával, egészséffen, és ízerentséffen vízíza-tértek-vólna, és a' *Tifa* vizén által-keltek-vólna, nagy vendégséget ütött, és az örvendetes hir hozóknak különbb-különb-féle ajándékokat adott. Akkor osztán, mikor *Thas*, és *Szabolts* a' Hertzegnek Udvarába bé-akarnának menni, a' Hertzeg minden Vitézit elejekbe küldötte; és így őket nagy örömmel bé fogadta. És, a' mint a' jó Uraknak ízokátuk, hogy a' magok Hiveit ízeressék, majd minden Nap a' maga Asztalánál étette őket, és fok ajándékokat nyujtot Néki; hasonló képpen ök-is, *Arpád* Hertzegnek különbb-különb-féle ajándékokat, és a' Lakosoknak zálogba vetett Fiaikat, bé-muratták.

XXX. RÉSZ.

SZÁLÁN HERTZEGRŐL.

EL-telvén némelly Napok, *Arpád* Hertzeg, és az ő Fő-Emberi, tanátsot tartván, követeket küldöttek *Szálán* Hertzeghez, a' kik, mint egy örvendetes hirül, jelentenék-meg ő néki, *Thas*, *Bults'*, és *Tehe-temnek* Győzedelmét, és kérnék tőle a' (*Zogeva*) *Zagyva* vizéig-való földet; a' mi meg-is lett. Mert el-küldettek (*Étu*) *Ete*, és (*Voyta*) *Vayta*, a' kik, mikor fel-raláltak-vólna *Szálán* Hertzeget az *Alpari* homokon, a' néki parantsolt *Győzedelem* örömét hírré-adták ő néki, és a' zagyva vizéig-való földet tőle kérték. *Szálán* Hertzeg, ezt hallván, igen nagy félelembé dült, és a' tőle kért földet, egész a' zagyva-vizéig, ijedtében, *Arpád* Hertzegnek oda engedte, és a' követeknek különbb-különb-féle ajándékokat nyujtott. Hetedik napra pedig *Ete*, és *Vayta*, el-bursúzván, a' magok Urokhöz vízíza-tértek. A' kiket *Arpád* Hertzeg bertsüllettel fogadott; és meg-hallván azoknak követségöket, nagy öröm lött a' Hertzegnek Udvarában, és kezdett a' Hertzeg a' maga Hiveinek helyeket, és nagy Birtokokat ajándékozni.

XXXI. RÉSZ.

SZERENTSRÔL-VALÓ KI-JÖVETELRÔL.

AZ-UTÁN a' Hertzeg, és az ô Fejedelmi ki-jöttek Szerentsrôl, és által keltenek a' Sajó-vizén, azon a' helyen, a' hol *Hernád* pataka le-jö, és Tábort jártak a' *Heuyou*-vize-mellett egész a' Tiszáig, és (*Emeud*) *Emeödig*, és ottan meg-maradtak egy hólnapig. Ott-is adott a' Hertzeg a' Bors' Attyának (*Bungernek*) *Böngérnek*, nagy földet a' (*Topulucca*) *Tapoltza* vizétől fogva, a' Sajó-vizéig, a' melly mostanában (*Miscóucy*) *Miskóltznak* hivatik, és adott néki egy Várat, a' melly (*Geuru*) *Diós Györnek* mondatik, és azt a' Várat, az ô Fia Bors, a' maga Várával, a' melly *Borsodnak* neveztetik, egy izabad Uradalommá tötte.

XXXII. RÉSZ.

VRSVVR - VÁRÁRÓL, és (EGVR) EGER-
VIZÉRÔL.

EZEK-után Arpád Hertzeg, és az ô Fő-Emberei, innét ki-menvén, és (*Naragy*) *Nyárád*-vizéig jövé; Táborba szállottak a' Patakok mellett, azon a' helyen, melly most (*Cafu*) *Kazának* mondatik; a' hol-is nagy földet adott *Ótsádnak*, az *Ursuur* Attyának, és ott az-után az ô Fia *Ursuur*, annak a' pataknak forrásánál, egy Várat épített, a' melly most *Ursur-Varának* neveztetik. *Arpád* Hertzeg pedig, és az Övéi, ki-jövé innét, az Eger vizéig mentenek, és ottan Kunnyókat tsinálván, több napokig meg-maradtak, és azt a' Dombot, a' mellyen a' Hertzegnek levél-tízint tsináltak, (*Zenuholmu*) *Szin-halomnak* nevezték, és az ô Táborok, *Ostoros* vizétől-fogva, egész (*Purozleu*) *Poroszló*-Varáig fekszik-va. Az-után ki-menvén, (*Zagyva*) vizéig jöttek, és Tábort jártak annak a' Viznek a' partján, a' *Tiszától* fogva, a' *Mátra* erdejéig; és meg-hódóltatták a' Földnek minden *Lakosit*, *Köröstől* fogva, a' *Zagy-*

va vizéig, és a' *Szepefi* érdöig. Akkor *Arpád* Hertzeg nagy földet adott a' *Máttra* erdejében *Edönek*, és *Edömernek*; a' hoi az-után *Póta*, azoknak Onokája egy Várat épített; a' kiknek-is Nemzetségéből hofz-fzas idő-múlván, *Sámuel* Király származott, a' ki a' maga kegyességéről (*Oba*) *Abának* hivattatott.

XXXIII. R É S Z.

NÓGRÁD, és NITRA VÁRÁRÓL.

Az on idökbën, mikor látta volna *Arpád* Hertzeg, hogy a' maga *Vitézi* által így fel-magafasztaltatott, és bátorságba tétetett légyen, magok között tanátsot tartván, fok *Vitézéket* ki-küldött a' *Hadra*, a' kik meg-hodólatnak néki a' (*Gumur*) *Gömör*, és *Nograd-Vári* Népet, és ha a' szerentse kedvezne nékik, mennének-fel a' *Csehek* határi felé, egész *Nitra* Váraig, a' melly *Hadba* menö *Vitézeknek*, rendelt-is *Fedelmeket*, és *Vezéreket*, a' maga *Annyáról* való *Báttjának*, *Hüleknek* két *Fmit* (*) *Zoárdot*, és *Kadósát*, és *Abát*, a' ki a' fő *Személyek* közül egy völt. Akkor ezek a' három *Urak*, *Arpád* Hertzegtöl engedelmet vévén, ki-mentek arról a' hegyről, a' melly *Páftónak* mondatik, lovagolván a' (*Kongu*) *Hangan*-vize mellett, és azon a' folyó vizen által keltek a' *Sajó*-vize mellett. És a' *Gömör Vári* részeken ki-

(*) Kedves név völt a' Magyaroknál ez s' *Zouard*, vagy *Zoard* név. *Thuroczi* c. 21. p. 1. emlékezik *Zoardfi* *Zowardról* mint *Atilának* *Olasz* *Országra* küldött *Fő-Kapitányáról*. *Arpádnak* *Annyáról*-való *Báttya* völt ez a' *V* tész *Zoárd Hadi Vezér*. *Mátyás* Király idejében-is még hires völt a' *Zoárdfi* *Nemzet*, a' melyről így szól, *Zoárdfi* *Margitnak* *Nemes* *Maróthfalvai* *Feronttzel*-lött el-jegyezettetéle *alkalmatosságával*: *Nos Mathias* - - *Memorie commendamus, quod egregius Gregorius Filius Stephani Zoardfi de Endred, coram nobis personaliter constitutus proposuit, & fonte confessus est* - - *Nobilem Dominam Margaretham Filiam prefati Stephani Zoardfi, sororem Scil. suam carnalem Nobili Francisco de Maróthfalva ritu Roane sancte Universalis Ecclesie despon satam - prout e tanta Familia, & domo - - Cottu Zothmar. &c. Thomæ de Nyrkálló Stylus Cancellariæ D. Mathiæ . ann. 1476. MS. V-Ecclesiæ in Bibl. Eppali. conservat.*

menvén, el-jöttek a' *Bolhádi* Hegyig; és onnét a' *Nógrádi* részeken utazván, a' *Kaliga* folyo-vizéhez érkeztek. Innét pedig el-költözvén, a' *Duna* partján mentenek, és a' *Verőze* vizén által jutván, Táborra jártak *Ipoly* vize mellett; és mivelhogy az Isten kegyelme vala velek, minden Ember félt tőlök; és leg-inkább azért féltek tőlök, mert hallották, hogy *Arpád* Hertzeg, az *Almos* Hertzegnek a' Fia, *Athila* Királynak Nemzetségéből származott legyen. Akkor az egész *Tótságy*, annak a' földnek lakosi, a' kik elébb *Szálan* Hertzegé voltak, önként szabad akaratyokból, meg-hódultak nékik, senki tsak kezét sem emelvén ellenek, és olly nagy félelemmel, és rettegéssel szolgálnak vala ő nékik, mintha immár régen Uraik voltak volna. Akkor *Zodrd* és *Kadosa*, és *Aba*, (a' kitől amaz okos *Szemere* származik) midőn látták volna, hogy minden Had nélkül, olly sok Nép meg hódult legyen; nagy vendégiséget tettek; és a' föld jobb jobb lakosának, a' kik a' magok fiaikat zálogba adták, külömb-külömbb féle ajándékokat nyújtottak, és szelíd édes szókkal, Had nélkül *Arpád* Hertzegnek Urasága alá meg-hódoltatták, és magokkal őket a' Hadba vitték, a' fiaikat pedig, a' kiket zálogba vettek, *Arpád* Hertzeghez, külömb-külömbb féle ajándékokkal, víz-fza küldötték. A' honnét-is, a' Hertzeg, és az ő Fő-Emberi, szokáson fellyül vigabbak lettek; 's az öröm-hozó Követeknek sok ajándékokat adtak.

XXXIV. RÉSZ.

GRON-GARAM-VIZÉRŐL, és BORSOD VÁRÁROL.

AZ alatt *Zodrd*, és *Kadosa*, a' *Hulek*' Fiai; és az ő egész Hadok, *Ipoly* vizén a' *Duna* mellett által mentek. és másod' nap, a' *Garam* vizén által kelvén, egy némelly föld váratska mellett, melly *Várodznak* nevezterik, Táborra szállottak a' mezőn. és meg-vévé a' Várát, meg-maradtak ottan harmad napig, várván *Borsnak* a' *Böngér* Fiának, el-érkezését; a' kit *Arpád* Hertzeg nagy Haddal küldött vala nékik segítségül. Mikor *Bors*, negyed' napra, erős kézzel hozzájok el érkezett volna; féltek tőlök a' földnek minden lakosi, és senki sem merte kezét ellenek emelni. Akkor ezek a' négy Urak magok között tanátsot

tartván, a' hozzájok hív lakofoknak kérésökre, azt rendelték: hogy az Hadnak harmad' része a' földnek lakosival el-mennének a' (*Zouolon*) *Zólyomi* erdőbe, a' kik az Ország' szelén erős ellenzőket tsinálnának, mind kövekből, mind pediglen fákból is; ne hogy valaha a' Tsehek, vagy Lengyelek bé-jöhetnének lopni, és ragadozni az ő Országukba. Akkor köz tanátstsal, ezen okból, el-küldetett a' *Böngér* fia *Bors*, a' maga Vitézivel; és mikor *Garam* vize mellett lovagolnának, egy szarvas el-futván előttök, a' hegyek' tetejére fel-ment, a' kit *Bors*, igen sebes nyargalással üzvé, a' hegyeknek bértzen, nyílak' sebesítésével meg-ölt. És akkor körül nézvé Bors azon hegyeket, fel-tette magában, hogy ottan egy Várat építene; és mindjárt őszve-gyűjtvén a' Polgárok fokaságát, egy magassabb hegynek tetején, egy igen erős Várat épített, a' kire a' maga tulajdon nevét adta, hogy *Bors-Váranak* neveztesék; és onnét a' maga Hadaival a' *Zólyomi* erdőig ment, és kövekből egy igen nagy erősséget tsináltatott; a' melly Vár, mostanában, *Borsod Zólyomnak* hivattatik.

XXXV. R É S Z.

N I T R A - V Á R A S S A R Ó L.

Z O Á R D, *Kadofa*, és *Aba*, *Borsnak* el-menetele után minden Hadaikkal egygyütt ki-menvén a' Várból, melly Váradnak mondatik, a' (*Turfoc*) *Turfoki* erdőn túl, a' *Zsitva* vize mellett Táborba szállottak. Másod' nap pedig el-küldöttek némelly Kémeket, a' kiket tudtak, hogy bátor szívű Emberek, hogy által mennének a' Nitra-vizén, és látnák-meg, ha hogy hartz nélkül, által költözhetnének-e Nitra Várasaig? a' kik midőn sebes nyargalással el-jöttek volna ama' (*Turmas*) *Tormos* patakotskáig, a' hol ez a' Nitra-vizébe szakad; látták, hogy annak a' földnek lakosai a' Tótok, és Tsehek, a' Tsehek' Hertzegének segítségével ellenek állának. Mert *Athila* Király meg-halván, azt a' földet, a' melly (*Wag*) *Vág* és (*Gron*) *Garam* között, a' *Dunától* fogva, a' (*Moroua*) *Morva* vizéig fekszik, a' Tsehek' Hertzegéé magának el-foglalta, és egy Hertzegséggé tette, és abban az időben, a' Tseh Hertzegének kegyelméből, (*Zubur*) *Zobor* lött vala Nitrai Hertzeggé.

XXXVI. RÉSZ.

A' VEZÉREK ÁLTAL EL-KÜLDETETT KÉMEKRŐL.

MIKOR pedig azok a' Kémek, a' kiket *Zodrd*, és *Kadofa* el-küldöttek, látták volna, hogy a' *Tótok* és *Tsehek* ő ellenek nem állharnának; nyílakar botsátának hátom izben reájok, és némellyeket közülök, a' nyílak' sebesítésével meg-is öltek. Mikor ezt látták volna a' *Tótok* és *Tsehek*, a' kiket az őrizetre ki-rendelt vala *Zobor*, hogy ezek a' kik Hét-Magyaroknak mondatnak, ilyen fegyverrel élnének, nagyon el-ijedtek, mert illyetin fegyveri készületet még soha sem láttak; mindjárt meg-izenték azt a' magok Uroknak *Zobornak*, és az azon Tartomány többi Fejedelminek.

XXXVII. RÉSZ.

AZ ARPÁD HERTZEG' HADNAGYIŃAK HARTZÁRÓL.

AKKOR *Zobor*, ezt hallván, a' *Tseheknek* segítségével, eleikbe mentt fegyveres fokasággal, hogy velek meg-hartzollyon. És mikor mind a' két Had a' *Nitra-vizéhez* el-érkezett volna; *Zodrd*, *Kadofa*, és *Aba* által akarnak vala menni a' folyón, de *Zobor*, a' *Nitrai* Hertzeg, és az ő *Vitézi*, ellenek nagy fokáig viaskodván, semmi módon meg nem akarták engedni nekik az által- menetelt; és mikor egymás között fokáig veszekedtek volna, a' *Magyarok* a' *Tsehekből*, és *Tótokból*, nyílagnak sebesítésével, fokakat meg-ölnék vala, de mikor, a' vizeknek ki-áradása-miatt, semmi móddal, a' *Magyarok*, harmad napig, által nem mehettek-vólna; végre osztán, a' negyedik napon, a' *Tsehek*, és minden *Nitrai Tótok*, a' *Magyaroknak* bátorsá-

gokat látván, és a' sűrű nyilaknak sebesítését el-nem állhatván, meg-futamának; és, hogy életöket meg-oltalmazhassák, Sebes szaladással, *Nitra* Várársába rekezkedének nagy félelemmel. A' kiket *Zodrd*, *Kadosfa*, és *Aba*, és a' többi vitézek, egészlen a' Várasig üzven, közzülok némellyeket meg-öltek, némellyeket meg-sebesítettek, és másokat el-fogtak; *Zobor* pedig, az ő Hertzegök, mikor futva ellenek akarna hartzolni, a' *Kadosfa*' lántsája-által el-esett, és meg-fogattatván, örizet-alká vettetett. A' többiek pedig a' Várasba' rekezkedvén, mint a' némák ugy maradtak. Mert, más napra kezdék, *Zodrd*, *Kadosfa*, és *Aba*, a' Hadaknak fegyveres fokasságával, erőssen, és fok féle képpen vitatni *Nitra* Várársát, és adott nekik az Ur nagy győzedelmet, és hartzolva, bé-mentek abba, és sokaknak, a' kik ellent állottak, vérét ottan ki-ontották. Akkor haragra gerjedvén, *Zobort*, annak a' Tartománynak Hertzegét, a' kit tegnap előtt el-fogtak, egy igen magas hegyre vezetvén, fel akasztották. A' honnét-is az a' hegy attól a' nap-tól fogva e' mostanig, *Zobor* Hegyének neveztetik. És ezért a' tselekedetért félték ő tőlök annak a' Hazának minden Emberei, és minden Nemessék a' magok Fiaikat zálogba adták nekik, és annak a' földnek minden Nemzetségi, egészlen a' Vág-vizéig meg-hódoltak nekik. És mivelhogy az Isten kegyelme jár vala előttök, nem tsak önnön magokat meg-hódoltatták, hanem még minden Váraikat-is el-foglalták, a' melyeknek nevök mind e' mostanig, ezek: *Sempthe*, *Galgótz*, *Irentsén*, *Bolondos*, *Bana*. és a' Várakba Örizöket rendelvén, el-mentenek egész a' Morva-vizéig, és meg-erősítvén a' *Végheli* Ellenzőket, a' Magyar Országnek határit, *Borondig*, és *Sárvárig* ki-rendelték. És el-nyervén a' Diadalmat, viszsza tértek *Arpád* Hertzeghez, és annak a' földnek minden hitetlenit vas lántzakra kötözterve magokkal vezették. És mikor *Zodrd*, *Kadosfa* és *Aba* minden Rabjaikkal egygyütt, *Arpád* Hertzeghez egészszégesen el-jötenek volna, nagy öröm lött a' Hertzeg Udvarában. *Arpád* Hertzeg azonban, a' maga Eö-Emberinek kérésökre, és tanátsokra (elébb meg-esketvén öker a' hivsége) adott, a' fellyebb említett, 's a' Nitrai részokról hozott, pártos hitetleneknek földeket külömbb külömbb féle helyeken; ne hogy talám valaha el-pártolván, 's hazájokba viszsza térvén, ártanának az ő Nitrai részeken lakozó Hiveiknek; és ugyan azon örömben *Arpád* Hertzeg *Abát Nitrának*, és egyéb Váraknak *Szabad Urávd* (*Gróffá*) tötte, és tulajdon Földet adott neki a' *Sitva* mellett, egészlen a' *Turfoki* erdőig.

XXXVIII. R É S Z.

A' GÖRÖGÖKNEK, ÉS BOLGÁROKNAK HADARÓL.

Az alatt, mikor meg-értette-vólna *Szdlán* Hertzeg a' Magyaroknak hatalmokat, és illy erős Tetteiket, nagyon félt, ne hogy valaha, megharagudván, ki-vernék ötet Országából. Akkor azért, tanátsot tartván az Övéivel; El-küldötte követit a' Görögök Tsászárához, és a' Bolgárok-nak Hertzegéhez, hogy adnának ő néki segítséget, a' Magyarok' Hertzegét Arpád-ellen-való hartzra. A' Görögöknek Tsászára tehát, és a' Bolgdrok' Hertzegé Szdlán Hertzegnek nagy Hadat küldöttek, a' kik, mikor Szdlán Hertzeghez, arra a' helyre, melly *Tételnek* mondatik, elérkeztek-vólna, nagy öröm lett a' Hertzeg Udvarában. Másod' napon pedig, Szdlán Hertzeg, és az ő Fő-Emberei, tanátsot tartván, Követeket küldöttek Arpád Hertzeghez, mondván: Hogy az ő földjöket hagy-ná-el, és a' maga Születése földére, 's-honnyába menne vízfíza. A' kik, midön Arpád Hertzeghez el-jutottak-vólna, és a' Szdlán Hertzeg' parantsolatit ő néki meg-mondották-vólna; Arpád Hertzeg, és az ő Fő-Emberi, nehéz szívvel vévén, ugyan azon követek által, Szdlán Hertzegnek, ekképpen vízfíza parantsoltak: „ Ama földet, a' melly a' Ti-
 „ szá, és Duna közöt fekszik; és a' Dúdnak vizét, a' melly Ratisbo-
 „ nából, a' Görög Országba le-mégyen; a' mi pénzünkön meg-vertük
 „ akkor-időben, mikor még ujjak voltunk, és azoknak áraban küldör-
 „ tünk néki, tizen két fejer Lovakat, és egyebeket; a' mint oda fel-
 „ lyebb - - - C. XIV. O pediglen, meg-dítsérvén földjének jóságát,
 „ küldött egy kötetet az Alpári homokok' füveiből, és két palatzkots-
 „ kát a' Dúdnak vizeiből. A' honnét-is Parantsollyuk, a' Ti Uratok-
 „ nak, Szdlán Hertzegnek! hogy, el-hagyván a' mi földünket, Sebes
 „ futással lódúllyon a' Bolgárok földére, a' honnan, az én Nagy Atyám-
 „ nak, Aihila Királynak holtta-után, az ő Nagy Attya ide szállott; Ha
 „ pediglen ezt nem tselekedéndi, tudgya-meg azt: Hogy mi, a' leg-
 „ közelebb időben, ő ellene hartzra kelni-fogunk. “ A' követek pe-
 „ dig ezt hallván, és engedelmet vévén, szomorú ábrázattal Szdlán Hert-
 „ zeghez sietének. Arpád Hertzeg pedig, és az ő Fő-Emberei, a' Zagy-

va-vizétől, az egész Haddal ki-jöven, Táborrt jártak a' (*Teteuetlen*) *Tetétlen* hegy mellett éppen a' *Tifzdig*; azután a' *Tifza* partján men-
vén, az *Alpári* homokig el-érkeztek.

XXXIX. R É S Z.

SZÁLÁN HERTZEGNEK ARPÁD HERTZEG ELLEN VALÓ KI-KELÉSÉRŐL.

SZÁLÁN Hertzeg pedig, az Övéinek biztatásából, néki dühödött szívvel ki-jöven *Tételből* a' Görögöknek 's Bolgároknak segítségével Ar-
pád Hertzeg ellen kezdett lovagolni. és midőn mind a' két Had közzel
egymáshoz éjjeltek volna, nem mert egygyike-is egész éjjel alunni,
hanem a' fel-nyergelt lovakat kezekben tartván, émetten töltötték az éjt-
szakát. Reggelre kelvén, Hajnal előtt, mind a' két rész magát a' hartz-
ra készítette. *Arpád* Hertzeg pedig (a' kinek segítője vala a' Minde-
neknek Ura) fel-fegyverkezve el-rendelvén Seregét, és könyhúllatva
imádván az Urat, vastagítá Vitézit, mondván: „ Oh Szittyaiak, a' ki-
„ ket a' Bolgároknak kevélysége, *Hung-Váráról*, *Hungároknak* neve-
„ zett, el ne felejtsetek a' Görögöktől való félelem miatt fegyverite-
„ ket, 's el ne veszejtsetek jó híreket, peveteket; azért serényen,
„ és erőssen hartzollyunk a' Götögök, és Bolgárok ellen, a' kik hason-
„ lók a' mi Afzszonyinkhoz, és úgy féllünk a' Görögök sokaságá-
„ tól, mint az Afzszonyoknak sokaságától. “ Ezt hallván az ő Vité-
zi nagyon meg-hátorodtak, és mindjár a' *Thas'* fia, *Leel* meg-fúvá a'
tábori *Trombitát*, és a' *Bogár fia* (*), *Bults* fel-emelvén a'
Zászlót, hogy az első Seregben meg-viaskodnának, a' *Görögök* ellen
menni kezdenek, és öszve keveredett mind a' két Ellenségnek Serege
a' Hadba, és erőssen kezdenek egymással víjnia, és mikor *Arpádnak*
egész Hada *Görögökkel* való vialdalra elé-állott volna, igen sokan meg-
ölettetének a' *Görögök* és *Bolgárok* közzül. Mikor látta volna pedig az
előbb mondott *Szálán* Hertzeg, hogy az Övéi fogynak a' hartzon, el-

(*) Ez a' *Bogár* alább *Bogátnak* neveztetik.

szaladott, és hogy életét meg-menthesse, *Bolgár Fejér-Várba* (*) si-
tet. A' Görögök pedig, és a' *Bolgárok*, a' Magyaroktól való félelem
miatt el-rémülvén, az út-at-is, a' mellyen jöttek, el-felejtették; és hogy
életüket meg-tarthassák, el-futván, és a' *Tiszát* kitsin viznek vélvén,
által úszni akarják vala; de mivelhogy olly nagy félelem, és ijjedés ro-
hant reájok, hogy a' Magyaroktól való féltékben majd majd mindnyá-
jan a' *Tiszába* haltak, úgy hogy alég maradtak-meg némeltyek, a' kik
a' veszedelemről Tsáfzárjoknak hírt mondanának. A' honnét-is az a' hely
a' hol a' Görögök a' *Tiszába* haltak, attól a' naptól fogva, mind e' mo-
nig, Görög Révnek hivattatik.

XL. RÉSZ.

ARPAD HERTZEGNEK GYŐZEDELMERŐL.

ARPAD Hertzeg pedig, és az ő Vitézi el-nyervén a' Diadalmat,
és innét ki-menvén egy Tóig, melly (*Curtueltau*) *Körtvél-tónak* mon-
datik, jöttek; és ottan a' (*Gemelsen*) *Gyümölsényi* erdő mellett, har-
mintz négy napokig meg-maradtak. És azon a' helyen a' Hertzeg, és
az ő Fő-Emberei el-rendelték az Országnek minden szokás-héli Tör-
vényneit; és annak minden igazságit, 's jussait; hogy miképpen szol-
gálnának a' Hertzegnek, és az ő Fő Embereinek, és miképpen tenné-
nek itéletet akár melly el-követett gonosz tselekedetért. És ugyan ottan
ajándékozott-is a' Hertzeg a' maga Nemeffeinek, a' kik vele jöttek, kü-
lömbb-külömbb féle helyeket, azoknak minden lakosival egygyütt. És
azt a' helyet, a' hol mind ezek el-vóltak rendelve, a' Magyarok a' ma-
gok szavá-járása, és szóllásoknak módja szerint: *Szernek* nevezték, azon
okból: mert ottan vétetődött (*Zeer*) *Szerbe*, rendbe az Országnek
egész dolga. És azt a' helyet, a' *Tiszától* fogva a' *Botva* vizéig, és a'
Körtvél tóruól fogva az *Alpári* homokig, a' Hertzeg *Undnak* az *Ethe*
Attyának adta. Azután pedig némelty idők el-telvén, *Ethe* az *Vndnak*
a' Fia, öszve-gyűjtván a' Tótoknak fokaságát, az *Alpári Vár*, és a'
Béldi kelő között építettet földből egy igen erős Várat, a' mellyet a'

(*) *Mos Nander Fejér-Vár.*

Tótok a' magok nyelve szerínt *Tsernigrádnak* (Tsongrád) neveztek ; az az: *Fekete Várnak*.

XLI. R E S Z,

ARPADNAK KI-JÖVETELÉRŐL

AZUTÁN pedig *Arpád*, és az ő Fő-Emberi, innend ki-mentek, és minek utánna a' Népet meg-hódoltatták volna, *Tételig* jöttek; azután ki-menvén, a' *Szdlánkameni* révig jöttek, és az egész Tisza 's Duna között lakó Népet a' magok igája, és hatalma alá hajtották; Innét pedig el-jöven a' *Bodrogi* részekre érkeztek, és a' (*Voyos*) *Vajas* pataka mellett Tábort jártak. Es azokon a' részeken nagy földet adott a' Hertzeg, minden lakofival együtt, *Thasnak a' Leel* Attyának, és az ő Annyáról való *Bátrjának*, *Kulponnak a' Botond* Attyának. Akkor *Arpád* Hertzeg, és az ő Fő Emberi tanátsot tartván, azt végezték: hogy Hadat küldgyenek *Szdlán* Hertzeg miatt, a' Dunántúl, *Bolgár Fejér-Vár* ellen. A' melly Hadnak Fejedelmivé, és Vezérivé rendeltettek, *Leel*, a' *Thas' fia*; *Bults a' Bogát' fia*; és *Botond*, a' *Kulpon' fia*; a' kik engedelmet vévén *Arpád* Hertzegtől, 's el-lovagolván, által költöztek a' Dunán minden ellen mondás nélkül, azon a' helyen, a' hol a' Száva vize a' Dunába szakad; és onnan ki-menvén, *Bolgár Fejér-Várassa* ellen paripázni kezdének. Akkor a' *Bolgárok*' Hertzege, a' ki vér szerínt való Atyafia volt *Szdlán* Hertzegnek, hogy nagyobb Haddal velek meg-hartzolhasson, a' Görögöknek segítségével elő állott. Másod' nap pedig mind a' két Sereg a' Duna partja mellett rendbe szedte magát. Mindjárt osztán *Leel a' Thas* fia; fel-emelvén a' maga tzi-meres Zászlóját, a' *Bogát' fia Bults* pedig, meg-fu-va-tván a' Tábori Trombitákat a' hartzra indulának, és ölzve-keveredék mind a' két Ellenségnek fegyveres keze; és kezdének egymással erőssen víjaskodni; és meg-ölet-tettek a' *Görögök* és *Bolgárok* között igen sokan, és némel-lyek el-fogattak. Mikor látná tehát a' *Bolgár* Hertzeg, hogy az Övéi a' Hartzon fogynak; el-futván életének mentségére, *Fejér-Várba* bé-szaladott. Akkor *Leel*, *Bults*, és *Botond* el nyervén a' győzedelmet, Táborba szállának a' Duna mellett, egy kevesé alább a' mezőn; és az el-fogott *Bol-*

F 2

gdr 's Görög rabokat magok eleibe hozatták, a' kiket vasma veretvén, Arpdđ Hertzegnek, Magyar Országba el-küldöttek.

XLII. R E S Z.

A' BOLGÁR HERTZEGNEK KÖVETIRÖL.

A' M Á S O D I K napon pedig a' Bolgdr Hertzeg el-küldé a' maga követit különbb-különb-féle ajándékokkal *Leelhez*, *Bultshoz*, és *Botondhoz*, kérvén öket; hogy kedvelnék a' békeiséget, 's-állanának reá; és azon kívül azt-is meg-parantsolta követinek, mondanák-meg: Hogy ő *Szádn* Hertzegnek, a' maga, Annyáról-való, Battyának, páriját nem fogná; hanem *Arpdđnak* a' Magyar-Ország Hertzegének meg-hódúlván, hiven szolgálna, és az ezfendönként való adót meg-fizetné. Azok pedig a' békeiségre reá állván, és a' Hertzegnek tulajdon Fiát zálogba vévén, a' Bolgár Orzágnak sok jó Marháival el-menterek, és az ő Hertzegöket sérelem-nélkül ott hagyták. Az után, ki-indúlván, egészen a' *Wazil* Kapujáig mentek; és innen ismét ki-menvén a' (*Racy*) *Rdtz* földet meg-hódoltatták, és azoknak Hertzegöket el-fogván, sokáig vason tartották. Innét pedig ki-menvén, egészen a' Tengerig el-mentek; és annak a' Hazának minden Nemzetit, *Arpdđnak*, a' Magyarok' Hertzegének Urasága-alá, kit erő-hatalommal, kit szép szóval, 's- békeiséges barátsággal meg-hódoltatták; és *Spaleta* Várafsát el-foglalták; és az egész *Horvát* Orzágot meg-hódoltatták, és onnan ki-jöven, a' Nemesszeknek Fiaikat zálogba el-szedték, és Magyar Országba visziza tértek *Arpdđ* Hertzeghez. A' kiknek-is Hadaikat, és minden hatalmas Tselekedeteiket; ha é jelen-való levelem' irásiból, hinni nem akarjátok, hidgyetek a' Tréfás kialtozó Dallyainak, és a' parasztok hivságos Meséinek; a' kik a' Magyaroknak hatalmas, és erős Tettöket, és hadaikat, e' mái napiglan sem felejtik-el. De azonban némellyek azt-is mondják: hogy ők egész *Konstántzinápolyig* mentek-vólna; és, hogy *Botond* a' *Konstántzinápolyi* aranyas Kaput a' maga bárdjával bé-vágta-vólna; De én, minthogy semmi Történet Isóknak könyvében ezt fel-nem találtam, hanem csak a' parasztoknak tsalóka *fabuldiból* hallottam, azért a' jelen-való Munkánba bé-irnia nem akartam.

XLIII. R É S Z.

ZABRAG, POSAGA, ÉS (VLCOV) VÁLKÓ VARRAIRÓL.

BULTS, Leel, és Botond, innét ki-menvén, és amaz Erdőn, melly (*Peturgoz*) *Petrovozdid Petrovagordnak* mondatik, által kelvén, a' (*Culpe*) *Kolapa-vize*-mellett Tábort jártak; és által-menvén azon a' folyón, a' *Szava-vizéig* el-jöttek; és a' *Szaván* által költözvén, *Zabrag* várát meg-vették. És az-után, innen el-lovagoltván, *Posaga* várát, és *Valkó*-várát meg-vették. És innét el-indulván, 's-a' *Görög-révnél* a' *Dunán* által költözvén, *Arpád* Hertzegnek Udvarába el-érkeztek. És mikor *Leel*, *Bulst*, és *Botond*, és a' többi vitézek egézségeffen, és szereztséffen, nagy Győzelemmel, második esztendőre, *Arpád* Hertzeghez vissza-tértek-vólna, nagy öröm lett a' Hertzegnek egész Udvarában; és nagy vendégséget ütöttek; és minden nap vigan lakoznak-vala, a' *Magyarok*, különb-különb-féle Nemzetekkel egygyütt. És a' Szomszéd Nemzetek, hallván az ő illyetin rselekedetöket, öfve jönnek-vala *Arpád* Hertzeghez, és tiszta, igaz hittel meg-hódulván, Szolgálnak-vala Néki, nagy gonddal, és szorgalmatossággal; és igen sok külföldi Jövevények az ő Háza népévé, 's-Hazafiakká löttek.

XLIV. R É S Z.

A' DUNA SZIGETÉRŐL.

EZEK után *Arpád* Hertzeg, ki költözvén azokról a' részekről, a' hol most *Bodrog-vára* vagyon, fel-mentt, a' *Duna*-mellett, a' Nagy-Szigetig; és Táborba szállottak a' Sziget-mellé. És ottan *Arpád* Hertzeg, 's-az ő Fő-Emberei, bé-menvén a' Szigetbe, és meg-látván annak a' helynek termékenységet, és beöségét, és a' *Duna* vizét l-való meg-erősítetését, ki mondhatatlan képpen meg-szerették azon helyet; És azt vé-

gezték: Hogy az a' Sziget Hertzeg Szigete lenne; és mindenik Fő-Embernek abban különös Udvar-háza, 's-Majorja lenne. Leg-ottan tehát, *Arpád* Hertzeg, Mester-Embereket fogadván, Szép, jelés Hertzegi Házaikat tsináltatott, és a' hosszú ideig-való járásban meg-fáradott lovait, mind oda-bé-vezettetvén, ottan legeltette. És a' maga lovászszaifelibe egy némely, igen értelmes, (*Sepel*) *Tsepel* névű, Kun Embert Mesterrül rendelt, és így osztán, az ott mulatozó Fő-lovász Mester *Tsepel* nevéről, az a' Sziget, é mái napiglan közönségesen *Tsepelnek* hivattatik. *Arpád* Hertzeg pedig, és az ő Fő-Emberei meg-maradtak ottan Szolgáikkal, és Szolgálóikkal egygyütt békefégesen, és hatalmasan Szent-György havától-fogva, Mind-szent haváig, és az-után, köz tanátsból, azt végezték: hogy, Feleségeiket ott hagyván, és a' Szigetből ki-menvén, által-kelnének a' *Dunán*, és *Pannonia* Földét meg-hódoltatnák, és a' *Karinthiabéliek* ellen hadat indítanának, és osztán a' *Lombardiai Marchidra* menni készülnének. De, minek előtte ez meg-lenne, Hadat küldenének *Glád* Hertzeg ellen, a' kinek Urasága a' *Maros*-vizétől fogva, a' *Horomi* Várig terjed-va; a' kinek is Nemzettségéből, hosszú ide után származott az *Othum*; a' kit (*Sunad*) *Tsandd* meg-ölt. Erre a' Hadra pedig el-küldötték (*Zuard*) *Zoárdot*, (*Cadufa*) *Kadosát*, és (*Boyta*) *Baytát*. A' kik, mikor engedelmet vévén, el-lovagolnának; által költöztek a' *Tifzán*, (*Renefna*) *Renefnándl* (*Dorosma*) és le-mentek a' (*Sextureg*) *Tseftreg* vize mellett, és nem találkozott egy Ember, a' ki ellenkeznék, és kezeit ő ellenek fel-emelné. Mett az ő félelmök reájok rohant azon földnek minden Embereire. És innen ki-menvén, a' (*Beguey*) *Bega* részeire érkeztenek, és ottan két hétig meg-maradtak; mjglen annak a' hazának minden Lakosít; *Marostól* fogva, a' *Temes* vizéig, meg-hódoltatták, és azoknak Fiaikat zálogba-el-fzedték. Az-után, el-indítván a' Hadat, a' *Temes* vize felé jöttek, és Tábornok jártak a' fővenyes kelő-mellett. És, mikor által akarnának a' *Temes* vizén menni, eleikbe ki-jött a' *Glád*, a' kinek Nemzettségéből a' mint mondánk származott az *Othum* annak a' Hazának a' Fejedelme, a' Lovagoknak, és Gyalogoknak nagy hadával, 's-a' *Kunoknak*, *Bolgárok*-nak, és *Oldhoknak* segítségével. Más nap pedig, mikor mind a' két Sereg, (a' *Temes* vize közöttök léven) semmi képpen egymáshoz által nem meherne; Akkor *Zoard* meg-parantsolá a' maga Eörtsének *Kadosának*: hogy a' hadi Sereg' fele részével menne-le alább, és, ha mi módon által kelhetne, víjna-meg az ellenséggel. Azonnal *Kadosa*, a' Bátorja parantsolatának engedelmeskedvén, 's-a' Hadnak felével el-lovagolván, sebes nyargalással le-ment alább, és, a' minthogy az Isten kegyelme előttök jár va, könnyű által-kelest kapot, és, mindön a' Magyar Hadnak egygyik része *Kadosával* a' vizen túl volna, és a' másik fél-

része *Zoárd*dal innét, akkor a Magyarok a hadi Trombitákat megfúvatván, és a vizez által-úsztatván, keményen kezdének vijaskodni, és, mivelhogy az Ur kegyelme jár-va a Magyarok-előtt, nagy győzedelmet adott nékik, és az ő Ellenségi úgy hullanak-va ő előttök, mint az Aratók-után a búza kévék, és azon a hartzon a *Kunoknak* két Vézéri meg-haltak, és az *Oldhoknak* három (*Kenezs*) *Kenézi*; ő maga is *Glád*, azoknak a Fő-Vezérok, futással mentette-meg életét, de az ő egész hada, mint a viasz a tűznek színe előtt el-olvadván, a fegyvernek élivel emészttettek-meg. Akkor *Zoárd*, és *Kadosa*, és a *Bayta*, el-nyervén a *Dialdalmat*, s' innét ki-menvén, a *Bolgár* Ország részeire jöttek, és Tábort jártak (*Ponoucea*) *Pántsova*-vize mellett. *Glád*Hertzeg pedig (a' mint fellyebb mondánk) el-furván, a *Magyaroktól*-való féltében, a *Keövi-Várba* bé-ment. és harmad napra *Zoárd*, és *Kadosa*, és a *Bayta*, a kitől a *Bruksa* nemzet származik; el rendelvén a Hadat, a (*Keuee*) *Kévi* Várat ostromlani kezdték. Ezt mikor látta-vólna *Glád*, az ő Hertzegök, ki-küldvén a maga követit, békefféget kezdte tőlök kérni, és a Várat, külömbb-külömbb-féle ajándékokkal, önként fel-adta nékik. Innét ki-menvén, *Orsóva* Várat meg-vették, és egy hónapig ottan Laktak; és *Baytdt*, a hadnak harmadrészével, és a Lakosoknak zálogba vetett Fiaikkal *Arpád* Hertzeghez visszafelküldötték, és ezen fellyül köverekeket küldöttek, hogy adna Néik engedelmet, *Görög* Országba menni, hogy az egész *Maczedoniát* a *Dundtul* fogva, a fekete Tengerig meg hódoltatná. Mert a Magyaroknak ezze, abban az időben, mást egyebet semmit sem óhajtót, hanem, hogy csak földeket foglallyon, Nemzetségeket hódoltasson, és a hadi fáradságos munkából éllyen. Minthogy a Magyarok, az idétt, mint a *Nadály*, úgy örvendettek az Emberi vérnek ki-ontásán; és, ha így nem tselekedtek vólna, ennyi sok jó Földeket Maradékiknak nem hagytanak vólna. Mi több? *Bayta*, és Amazoknak a követi, *Arpád* Hertzeghez el-érkezvén a Véghez-vitt dolgokat el-beszéllették; a Hertzeg pedig az ő Tselekedetöket meg-dítsérte, és *Zoárdnak*, s' *Kadosának* szabad engedelmet adott, hogy *Görög* Országgra mennyenek, és magoknak a földet foglallyák-el. *Baytdnak* pedig, az ő igen hív szolgálatjáért, a *Tisza* mellett, *Torhos* névü nagy földet adott. Akkor a *Zoárdnak*, és az ő Eötszének *Kadosának* követi, engedelmet vévén, visszafel tértek vigan a Magok Uraihoz.

XLV. RÉSZ.

A' BOLGÁROKNAK, ÉS MACZEDÓNIAIAK- NAK POLGARIRÓL.

EL-töltvén némelly Napokat, *Zódrd*, és *Kadosa*, a magok egész Hadával, fel emelvén tizmeres Zátzlóikat, által költöztek á *Dundn*, és (*Borons*) *Berents* Várát meg - vették; az után (*Scereducy*) *Szárdika* Várára mentek; Ezt meg - hallván á *Bolgároknak*, és *Maczedóniabélieknek* Polgári, felette nagyon félték azokuak szinétől. Akkor annak á földnek minden Lakosi, követyeiket, fok ajándékokkal, hozzájuk küldötték, hogy földjöket meg - hódoltatnák, és Fiaikat Nékiek zálogba adnák. *Zódrd*, és *Kadosa* reá állván á békeffégre, és mind ajándékjait, mind pedig Zálogba vetett Fiaikat be - vévén, mint a magok tulajdon Népöket, békeffégre hagyták. Magok pedig á *Vazil* kapuján túl kezdének lovagolni, és ottan *Filep* Várát meg vették; és az után azt az egész földet, (*Durastu*) *Durdizó* Váraslától fogva, á *Rátz* földéig. *Zódrd* osztán, azon á földön, magának Feleféget vett; és az a' Nép, á mely mostan (*Soba Mogerá*) *Soba - Magyar*nak mondarik, *Zódrd*, fő Vezérjének, holtta - után, *Görög* Országban meg - maradott; Azértis mondatott pedig á *Görögök* nyelve ízerint, *Soba* az *ax: bolond - Népek*, mert Ura meg - halván, nem kívánkozot vissza térni á maga Hazájába.

XLVI. RÉSZ.

A' MAGYAR KELŐRŐL.

NÉMELLY napok el-telvén, *Arpád* Hertzeg, és az ő minden Fő-Emberei, köz tanáttal, egygyez értelemmel, és szabad akarattal, kijövén a' Szigetből, Tábort jártak (*Surcusar*) *Sorok-sáron-túl* a' (*Rakus*) *Rákos* patakáig; és, mikor látták - volna, hogy minden felől bátor-

torságossan vólnának, és fenki ellenek nem állhatna; által költöztek a' *Dunán*; és azt a' *kelőt*, a' hol által kelélt rettek, *Magyar kelőnek* nevezték, azért, hogy ama hét Fő-Személyek, kik *hét Magyaroknak* mondattak, ottan költöztek által a' *Dunán*. Által kelvén pedig a' *Dunán*, Táborn járta a' *Duna* mellett a' felső hév-vizekig; ésmeg-haltván ezt, az egész *Pannonia* földén lakozó *Romaiak*, futással tartották-meg életököt. Másod' nap pedig *Arpád* Hertzeg, és az ő Fő-Emberei mindnyájan, a' *Magyarságnak* minden vitézivel egygyütt, *Athila* Királynak Váraisába bé-mentek, és látták a' Királyi Palotákat mind; némelyeket ugyan egész fundamentomig le-rontattva, némelyeket pedig nem; és mód-felett tsodálják vala mind azokat a' kő épületeket, és ki-mondhatlan képpen meg-örülének azon, hogy; minden had-nélkül, el-foglalni érdemlették *Athila* Királynak, (a' kinek Nemzetségéből származott-vala *Arpád* Hertzeg) Váraisát. És minden nap nagy vigan lakoznak-vala, egy más-mellett-ülvén, *Athila* Királynak Palotájában; és minden féle, öszve zengedező *Musikákkal*, a' hárfáknak, és sípoknak, édesdeden gyönyörködtető szép hangjával, és ama Tréfásoknak minden nyájas énekivel, (*) magokat mulattatták. Az ételek, és italok a' Hertzegnek, és a' Fő-Embereknek, *arany*, a' vitézeknek pedig, és a' köz népeknek, *ezüst edényekben* vitének-vala bé, mivelhogy a' környül fekvő Országoknak minden javait az Isten az ő kezökbe adta-vala, béven, és frissen lakoznak-vala minden hozzájok jött külföldi Vendégeikkel egygyütt. És a' nála mulatozó Jövevényeknek *Arpád* Hertzeg földeket, és nagy örökségeket ad-vala; a' mellyet hallván, sok külföldiek öszve gyűlnek vala ő hozzája, és örömeft meg-maradnak vala Vele. Akkor *Arpád* Hertzeg, és az Övéi, a' vigaságnak okáért, meg-maradtak *Athila* Király Váraisában húsz napokig; és az-alatt, a' Magyar vitézek, mind paripákra ülven, a' Hertzegnek színe-elött, majd tsak nem minden nap, *Pais*sal, és *Dárdákkal* igen nagy baj vivási mulatságot tesznek-vala. És a' többi Iffjak pedig, pogány szokás szerint, kéz-íjjakkal, és Nyilakkal jádzadoznak vala; a' honnét *Arpád* Hertzegnek igen

(*) Ez a' régi szép Magyar szokás fen-tartatott még Hunyadi Mátyás Királynak idejében-is, mert, a' mint Galeotus írja: Az ő Afztalanál vagy tiszteltéges dologról való vetélkedés, vagy vig, és betsülletes beszélgetés, vagy pedig a' régi Magyar Vitézeknek drsőséges Tetteiről hegedű szó-mellett a' Haza nyelvén való éneklés szokott tartatni.

„ Semper in Convivio Matthiae R. disputatur, aut fermo de re honesta, aut „ jucunda habetur, aut Carmen cantatur. Sunt enim ibi Musici, & Citharædi, qui Fortium Virorum gesta, in lingua patria ad mensam in „ Lyra decantant. Galeot. Mart. L. de Mathie R. distis, & fact. C. XVII.

nagy kedve lett, és minden Vitézinek különbb-különbb féle ajándékokat, mind aranyban, mind ezüstben, egyéb örökségekkel egygyütt ajándékozott. És ugyan azon helyen, *Kadónak*, a' *Csörsz* Attyának adott Földet az *Athila* Várasától fogva, a' *Száz-halomig*, és *Diódig*; és a' Fiának egy várat, a' maga népének őrizetére. Akkor *Isörsz* azt a' várat a' maga tulajdon nevérol neveztetni parantsolta, a' melly név é mái napiglan sem ment feledékenységbe.

XLVII. RÉSZ.

PANNONIANAK FÖLDÉRŐL

ARPÁD Hertzeg pedig, a' húszon egygyedik napon, tanácsot tartván, ki-ment *Athila* Várasából, hogy meg-hódlotná magának *Pannonia* földét, egéizsen a' (*Droua*) *Dráva* vizéig; és első napon *Táborba* szállott a' *Duna* mellett *Száz halom* felé. Akkor azt rendelték: Hogy a' Hertzeg a' maga Hadából, egy részt küldene a' *Duna* mellett le, (*Borona*) *Baranya*-Vár felé; a' kinek Fejedelmivé, és Vezérivé rendelt kettőt a' Fő-izemélyek közül, tudni illik, *Ethét*, az *Edőnek* az *Attyát*, és (*Boyta*) *Vajdát*, a' kitől származik a' *Brugsa* Nemzetsége; A' kiknek-is az ő igen hiv Szolgálatjokért *Arpád* Hertzeg nem igen kis ajándékokat ajándékozott; és *Edőnek* az *Ethe* Fiának adott Földet a' *Duna* mentében, meg-nem számlált Néppel; és azon a' helyen *Edeő*, meg-hódlotván annak a' résznek népét, egy Várat építtetett, a' mellyet köz nyelven (*Zecuseu*) *Széksőnek* nevezett, azért, mivelhogy ottan magának *Széket*, és állandó lakást rendelt. *Vajdának*-is pediglen, azon módon, nagy földet adott a' *Sár*-vize felé számtalan Néppel, a' melly mind é mostaniglan *Vajdának* neveztetik.

XLVIII. R É S Z.

(BEZPREM) WESZPRÉM VÁRASSÁRÓL.

MÁSODIK részében a' Hadnak el-küldtetett (*Vszubu*) *Ufzubu*, a' (*Zolocu*) *Szalóknak* az Attya, és az (*Eufee*) *Eöfe*, hogy menne-el Veszprém Várára felé, és hódoltatná meg-annak a' Földnek minden Lakosit, egész *Vas vdrig*: Akkor *Ufzubu* annak a' Hadnak Fejedelme, és Vezére, el-butuszván a' Hertzegtől, és fel-emelvén Zászlóját, ki-indúlt, és Tábort járt a' (*Pácozru*) *Pákozdi* hegy-mellett. Innét pedig el-lovagolván, *Peyto* (*taldm Palota*) Várába meg-szállottak, és harmad napig ott maradtak; negyed napra oltán, éppen *Veszprém Várahoz* el-érkeztek. Akkor *Ufzubu*, és *Eöfe*, a' *Romai* vitézek-ellen, a' kik *Veszprém Várát* őrzik vala, el-rendelvén a' Hadat, keményen kezdenék viaskodni, és tartott közöttök a' viadal egy egész hétig; a' másik héten pedig, szeredán, mikor mind a' két Had, a' hadi viadalban igen meg-fáradott volná, akkor *Ufzubu*, és *Eöfe*, igen sok *Romai* vitézeker, a' kardnak élével el-eméltének, és nemelleyeket, a' nyilaknak sebesítésével ölének meg; a' többi *Romaiak* pedig, látván a' *Magyaroknak* bátorságát, ott hagyták *Veszprém Várát*, s-el-futottak, és, hogy életököt meg-menthessék a' *Németek* földére Siettenek; a' kiket *Ufzubu*, és *Eöfe* egészen a' *Németeknek* határáig kergettek. Némelly napon pedig, mikor a' *Magyarok*, és *Romaiak*, már az Ország szélén volnának, a' *Romaiak*, futván, azon a' folyó-vizen, a' melly *Pannoniának*, és *Német Ország*nak határán-vagyon, titkon által-úfztak, a' honnan-is a' *Magyarok* azt a' folyó-vizet (*Loponsu*) *Lopontsónak* nevezték, azért; hogy a' *Romaiak*, a' *Magyaroktól*-való féltőkben, azon, titkon, és Lopva, által úfztanak.

XLIX. RÉSZ.

V A S - V Á R R Ó L

MEG-TÉRVÉN innend *Ufzubu a' Szalók* Attya, és *Eőse*, az (*Vrcun*) *Várkon* Attya, meg-vették Vas-Várt, és a' Lakosoknak Fiait zálogba el-szedték. Es onnan pedig el-lovagolván a' (*Bolorum*) *Balaton* vize mellett, (*Thyon*) *Thihanig* el-jöttek, és meg hódoltatván a' Nemzeteket; tizen negyed napra *Veszprém* Várába bé-mentek. Akkor *Ufzubu és Eőse*, tanátsot tartván, a' magok Követit, különbb-különb-bféle ajándékokkal, és a' Lakosoknak zálogba vetett Fiaikkal, *Arpád* Hertzeghez által küldötték; hogy hirül vinnék: nuképpen adott az Isten ő nékik győzedelmet; és mi módon futottak-el ott hagyván *Veszprém* Várát, ő elöttek a' Rómaiak; és tirkon által úszták a' *Lopontso* vizét. Azoknak pedig el-küldetett Követi, *Arpád* Hertzeget, a' (*Turobag*) *Torbágyi* erdőben sétálgatva találták; és ötöt különbb-kölömbb-féle képpen *Ufzubunak* 's *Eősének* részéről köszöntötték; és a' Lakosoknak zálogba verett Fiaikat a' Hertzegnek bé-mutatták. *Arpád* Hertzeg pedig ezt hallván, szokása felett vigabban lett; és *Athila* Várába ismét vízfőzra térvén, nagy vendégséget ítött, és az örvendetes Hirt-hozó Követeknek nagy ajándékokat osztogatott.

L. RÉSZ.

PANNONIÁNAK RABOLTATÁSÁRÓL.

AKKOR *Arpád* Hertzeg, és az ő *Eő*-Emberei, a' magok *Hadának* harmadik részével, *Athila* Várából ki-jöven, Tábort jártak a' *Sós-kút* mezőn. Es onnét el-lovagolván, a' (*Bodošto*) *Bódogtói* hegyig jöttek. *Arpád* Hertzeg pedig, ott a' Napkeleti részről adott *Eleődnék a' Szabolts* Attyának egy nagy erdőt, a' melly most a' Némereknek ottan elhánytt, 's hagyott *Paizsairól*, *Vértesnek* hivattatik. A' melly erdőnek

tövében a' (*Ferteu*) *Fejér-tó* mellett, *Tsák a' Szaboltnak* az Onokája, hosszú idő után egy Várat építet (*). Mit tovább? *Arpád* Hertzeg, és az ő Vitézi, így menvén a' *Szent Márton* hegye mellett Tábort jártak, és a' *Szombathelyi* kútból ittak, mind ök, mind pedig az ő barmaik. és a' hegyre tel-menvén, 's a' Pannonia földének ízépségét meglátván, nagyon örvendeztek; és onnét ki-menvén a' *Rábáig*, és *Rábtzáig* jöttek; a' *Tótoknak*, és *Pannóniaiaknak* Nemzetjeket, Országaikat rablották, pusztították, és azoknak Tartományit el-foglalták. De még a' *Karinthiabeli Tótoknak* határit-is, gyakor bé-tsapásokkal, és szágúldásokkal fel-prédálták, a' kik közülök ezet Embereket a' kardnak élivel meg-öltek, erős Váraikat fel-forgatták, és Tartományikat birták, és e' máj napiglan-is, az Isten segítségével, azoknak Maradékjok hatalmassan, és békességessen bírja. Akkor *Ufzubu*, és *Eöse a' Várkon* Attya, a' magok egész Hadával egészségessen, és ismeretséssen víszíza tértek, nagy győzedelemmel *Arpád* Hertzeghez. Mert az Isten, a' kinek ingalmassága ő előttök jár vala, *Arpád* Hertzegnek, és az ő Vitézinek által adta az ő Ellenségeiket, és a' magok kezei által a' Népeknek munkáit birták. A' hol, mikor meg-gyökeresedtek volna, és majd minden közelebb lévő Országokat meg-hódoltattak volna; víszíza tértek a' Duna mellett, a' vadászatnak okáért, az erdő-felé; és tulajdoniba el-botsátván a' Vitézeket, a' Hertzeg, és az ő Fő-Emberei meg-maradtak abban az erdőben tíz napokig, és onnan *Athila* Várársába érkezvén, a' *Tsepe-li* Szigetbe le-mentek, a' hol a' Hertzeg-Afzszony, és a' többi Fő-Embereknek Feleségei voltak. És azon esztendőben *Arpád* Hertzeg egy (*Zulta*) *Zolta* névű Fiait nemze, és nagy öröm lén a' Magyarok között; és a' Hertzeg, 's az ő Fő-Emberei, nagy lakodalmakat tesznek vala fok napokig, és azoknak Ifjai úgy jádzadoznak vala, a' Hertzegnek, és az ő Fő-Embereinek színek-előtt, mint a' juhok bárányi a' kofok előtt. El-telvén pedig némely napok, *Arpád* Hertzeg, és az ő Fő-Emberei, köz tanátsból Hadat küldöttek a' (*Byhor*) *Bihari* Hertzeg *Men-Maróth* ellen, a' melly Hadnak Fejedelmivé, 's Vezérivé tötték *Ufzubut*, és *Veleket*; a' kik ki-mentek a' Szigetből a' homokon lovagolván, és a' Tisza vizén, a' *Béldi* révnél által költöztek. És onnét el-lovagolván a' (*Couroug*) *Kórágy* vize mellett Tábort jártak. Es a' Székelyek, a' kik az előtt *Athila* Királynak Népei voltak, hallván *Ufzubu* nak híret, mindnyájan békességessen eleikbe mentek, és önként Fiai-

(*) Tsák. Várat.

kat különbb - különbb - féle ajándékokkal zálogba adták; és az *Ufzubu'* Hada előtt, az első Sereghen, *Men-Marót* ellen hartzolni kezdettek. A' *Székelyeknek* Fiaikat pedig, leg-ottan Arpád Hertzegnek által küldöttek; és ő magok (a' *Székelyek* előre járván) egygyütt *Men-Marót* ellen kezdenek lovagolni; 's a' *Körös* vizét a' *Cerum* hegyénél által úsztatták, és onnét el.-paripáztván, a' (*Tekereu*). *Tekerő* pataka mellett Tábort jártak.

LI. RÉSZ.

(MENV MOROVT) MEN-MARÓT HERTZEG-RŐL.

MIKOR meg-hallotta volna *Men-Marót*, hogy *Arpád* Hertzegnek leg-hiresebb két Vitézi *Ufzubu*, és *Velek*, a' *Székelyek* előttök járván, nagy erővel ő ellene jönének, meg-ijjedett inkább, hogy sem kellett volna, és ő ellenek menni nem bátorkodott, azért: mert hallotta azt, hogy *Arpád* Hertzeg, és az ő Vitézi igen erősek vólnának a' Hadban; és hogy ezek a' Romaiakat *Pannoniából* ki-kergették volna; és a' *Karintiai* Tótoknak határit fel-rablották, és sok ezer Embereket a' kardnak élivel meg-öltek, és a' *Pannoniáiak* Országát el-foglalták; és hogy az ő Ellenségeik az ő színek előtt el-futottak volna. Akkor *Men-Marót* Hertzeg, *Bihar-Várában* hagyván hadakozó Vitézinek sokaságát, ő maga, Feleségével, és Leányával el-futván azoknak színek előtt, az *Igfoni* barlangban kezdett lakni: *Ufzubu*, és *Velek*, és az ő minden Hadok vígan kezdetek *Bihar-Vára* ellen lovagolni, és Tábort jártak a' *Jouxas* pataka mellett. Harmadik napon pedig el-rendelvén a' Sereget, ki-mentek *Bihar-Várára*, a' mint ellenben, a' különbb-külömbb-féle Nemzetekből öszve gyűlt Vitézek is *Ufzubu*, és az ő Vitézi ellen hartzolni kezdenek. Azonban (*Sycli*) a' *Székelyek*, és *Magyarok* nyílakkal sok Embereket meg-öltek; *Ufzubu* és *Velek*, Számszeríjjakkal, tízáz huszonöt katonákat fosztottak meg életektől; és tartott közöttök a' viadal tizen két napokig, és az *Ufzubu* Vitézi közül, husz *Magyar*, és tizenöt *Székely* ölettetett meg. A' tizen harmadik napon pedig, mikor a' *Magyarok*, és *Székelyek* a' Várnak sántzait bé-töltötték volna, és lajtorjátak akarnának a' kö-falakra támogatni; látván *Men-Marótnak* Va-

tézi a' Magyaroknak bátorságát, kezdék ezeket a' Hadnak két Fejedelmet kérni, és fel-nyitván a' Várat, *Ufzubu*, és *Velek* izíne eleibe, me-zítláb könyörögve jövének. A' kiket-is *Ufzubu*, és *Velek* örízet alá vet-vén, magok Bihar Várába bé-mentek, 's azoknak a' Vitézeknek fok ja-vaikat ottan találták. Mikor meg-hallotta volna ezt, az el-szaladott Hír-mondoktól, *Men Marót*, igen nagy félelembe dültt, és el-küldötte Kö-veit különbb-különbb-féle ajándákokkal *Ufzubu*, és *Velek*hez, és kér-te őket, hogy hajolván a' békéségre, az ő Követit *Arpád* Hertzeghez menni, botsátának el; a' kik vinnék hírül néki: „ Hogy Men Marot, „ a' ki elébb *Arpád* Hertzegnek, tulajdon Követi által, Bolgár szívvel „ kevélyen parantsolván, egy maroknyi földet sem akart adni, mostan „ meg-győzettervén, és földhöz veretttévén, ugyan azon Követi által „ *Arpád* Hertzegnek egész Országát, *Zoltán*nak pedig, az *Arpád* fiának „ a' maga Leányát adni nem kételkednék. “ Akkor *Ufzubu*, és *Velek* az ő tanátsát meg-dítsérték, és az ő Követivel a' magok Követtyeiket is el-küldötték, a' kik az ő Urokat, *Arpád* Hertzeget a' békéségre kér-nék. Mikor osztán ezek a' *Tsepel* szigetébe bé-mentek, és *Arpád* Hertzeget meg-köszöntötték volna, másik nap a' Követek *Men Marót* izenetét, 's nékik adott parantsolatját bé-mondották. *Arpád* Hertzeg pedig a' maga Fő-Embereivel tanátsot tartván, *Men Marótnak* izenetét kedvéssen vette, és meg-dítsérte. És midőn a' *Men Marótnak* Leányát, immár azon egy idejűnek, mint az ő Fia *Zolta* lenni hallotta volna, *Men Marótnak* kérését hallasztani nem akarta, és az ő Leányát a' ma-ga Fiának feleségéül, a' néki ígért Országgal egygyütt el-vette. És el küldvén Követit *Ufzubuhöz*, és *Velek*hez, meg-parantsolta; hogy meg-tartván a' Mennyegzőt, *Men Marótnak* Leányát, az ő Fiának *Zoltán*nak feleségéül vennék; és a' lakosoknak zálogba szedett fiaikat ma-gokkal el-hoznák; és *Men Marót* Hertzegnek pedig Bihar Várát ál-tal-adnák.

LII. RÉSZ.

USZUBURÓL, és VELEKRŐL.

USZUBU azonban, és *Velek*, és az egész Had, Urok parantsolatjának engedelmeskedvén, meg-tartván a' mennyegzőt *Men Marótnak*

Leányát el-vették, és a' Lakosoknak zálogba vetett Fiaikat magokkal el-vit-ték; magát pedig *Men Marót* Bihar Várában meg-hagyták; Akkor *Ufzubu*, és *Velek* nagy tisztességgel, és örömmel Arpád Hertzeghez vízfűzta tértek. A' Hertzeg pedig, és az ő Jóbbágyai eleikbe ki-men-tek, és a' *Men Marót* Leányát, a' mint illik egy olly nagy Hertzeg Jegyességhez, tisztességgel a' Hertzegi Háza bé-vezeték. *Arpád* Her-zeg pedig, és az ő elő-kező Fő-emberei mennyegzőt tartván, nagy lakadalmat ürtöttek; és majd nem minden nap, a' körül fekvő Orszá-goknak különbb - különbb-féle Ezrivel, a' mennyegzői Vendégség sze-rint ettek; ittak. Az Ifjak pedig játszadoznak vala a' Hertzegnek, és az ő Fő-Embereinek színek előtt. Arpád Hertzeg azonban, bé-vevén, az ő Fő-Embereinek, és a' Magyarország Vitézinek a' hűségre való eskü-vésöket, a' maga Fiát *Zoltát*, a' Hertzegségre, nagy tisztességgel fel-emeltette. Akkor a' Hertzeg *Ufzubunak* a' *Szalók* Attyának, az ő igen hív szolgálatjáért, *Veszprém* Várát, minden hozzá tartozandóival egy-gyütt, néki adta. *Veleknek* pedig a' *Zarandi* (*) szabad Uraságot ad-

(*) Arpád Hertzeg, a' kinek a' maga nagy érdemű Fő-Emberi közül vala-melley Várát ahoz tartozandó javakkal egygyütt ajándékozott, annak, és azok-nak tellyes hatalmú birtokát-is által adta, 's ajándékozta, úgy hogy miko-azután az Ország Vármegyékre fel-osztott-is, azok a' szabad Urak a' Mer-gyés Fő-Ispányoktól nem függenének, hanem egyedül magát a' Fejedelmet esmérnek Fejöknek, és Törvény szolgáltató Birájoknak. Es az ilyenek ne-vevezettek: *Tituli veri, illibati, eximii, integri, magni, liberi, ac perpetui Comi-tes*. Igaz nevezetű, sérthetetlen, a' köz Törvény alól ki-vett, tellyes ha-talmú, nagy, szabad és örökös Uraknak, Grófoknak. Ilyen szabad Urakká tette a' Második András Király 1218. eiztendőben a' Vodiczai Babonek, és István Grófokat, a' kik nap-keleten ő véle a' magok költségén hadakoztak, minden akkor birtt, és jövendőben szerzendő Javaikban, ki-vévén őket a' Horváth Országi Hertzeg, és Bán, és egyéb igazság ki-fizogáltatóinak ha-talmok alól. Ezekből jöttek osztán a' Korbáviai, Frangepán, Zrinyi, Blágai, Szlunyi, Terzfátszki, Szabad Grófok. Ilyen szabad Urrá, Gróffá tette Ifjú László Király Hunyadi Jánost *Besztertze* Várában, és az ahoz a' Várhoz tar-tozandó Uradalomban, 's annak kerületében, és faluiban ki vévén ötet az Er-délyi Vajdának hatalma, és Birofsága alól; és *Besztertzei* örökös szabad Urrá Gróffá, és nem Megyés Fő-Ispánnya, *Besztertzei* pedig örökös szabad Ura-sággá és Grófsággá, nem pedig mint egy jó Barátom a' maga Hunniáfsának toldalékában hibálisan mondja, *örökös Vármegyévé* tette. Bonf. Dec. 3. l. VII. Ilyen szabad Urrá tette Mátyás Király Vitéz Jánost Bihar Várában, és az ahoz a' Várhoz tartozandó Falukban, nem pedig az egész Bihar Vármegyé-ben, a' mint vélekedék a' Váradi Püspököknek le-írója. Nem-is tette ez ál-tal ötet Megyés Fő-Ispánnyá, hanem Bihari szabad Urrá. Bonf. Dec. IV. l. I. Ilyenek voltak az Eiztergami, és Kalotsai Ersekek, 's, a' t. a' Rozinyi, és szent Györgyi, Sepes-Vári, Grófok-is, de azonban az illetén köz Tör-

ta. és így a' többi Nemességeknek-is tisztos Hivatalokat, és Helységekét ajándékozott. *Men Murót*, ezen dolog után, második esztendőben, meg-holt Fiúi magzat-nélkül, és Országát egészízen a' maga vejének *Zoltának* el-hagyta békeféliges birására. Ezek után, Urunk születésének kilentz Izáz hetedik esztendejében, *Arpád* Hertzeg ki-múlt ei Világból; és tisztességesen el-remettetett, egy kis patakhoz, a' melly körkőn folyik alá *Achila* Váralsába, forrásánál. A' hol-is a' Magyaroknak a' *Kerecsényi* hitre való meg-térésök után, a' *Boldog Szent Mária*-nak tisztelete alatt, egy Szentegyház építetett, a' melly *Fejér Egyháznak* hivattatik.

LIII. R É S Z.

MIKÉPPEN LÖTT ZOLTA ATTYÁNAK ÖRÖKÖSSÉVÉ.

ES az ő fia *Zolta* lett osztán az ő Örökössévé; a' ki-is erkölcsére nézve, az Attyához hasonló, természetére nézve különböző volt; mert *Zolta* Hertzeg egy kevéssé felypes, és f. jér színű volt, puha, és sárga hajú, teste állására nézve, közzép szerű, jó Hadi vezér, erős, és bátor szívű, de Polgárhoz kegyelmes; édes beszédű, de az Uralkodásra nagyon vágyódó; a' kit minden Fő-Emberek, és Magyar Vitézek tsudálatos módon szeretnek vala. El-telvén pedig némelly idők, mikor *Zolta* Hertzeg tizen három esztendős volna, az ő Országának minden Fő-Emberei, köz tanátszal, és egygyező akarattal a' Hertzeg alatt, az Országának némelly Igazgatókat rendeltek; a' kik a' szokási Törvényeknek kormányozása szerint, az egymással ellenkezőknek Pöreit, és versengésit le-fizállítának; másokat pedig a' Hadnak Vezérivé rendeltek, a' kikkel különbb-külömbb-féle Országokat pusztítának; a' kiknek neveik ezek

vény alól ki-vett szabad Uraság, szabad Gróffság, Zinyi Péternek; és Franczpan Ferentznek halálával el-múlt Magyar Országban.

H

váltak: *Leel*, a' *Tas* fia, a' *Bogdt'* fia *Bults*, az a' vér-szopó Férfiú, *Botond* a' *Kulpon* fia; mert ezek hadakozó Emberek voltak, és szívökben erősfek, a' kiknek semmi más gondjok nem vólt, hanem csak Nemzeteket a' magok Uroknak meg-hódoltatni, és másoknak Országit pusztítani. A' kik *Zolta* Hertzeztől engedelmet vévén, a' *Karinthia*-béli Haddal győzedelmessen meg-verekedek; és onnét *Forum Juliumon* által a' *Lombardiai Márchiára* jöttek, a' hol *Pádua* Váraisát, öldöklésekkel, és égetésekkel, és karddal, és nagy ragadományokkal kegyetlenül el-pusztították. Innét bé-menvén *Lombardiába*, fok gonoszsízat kezdettek tselekedni; a' kik' erőszakának, és baromi fene dühöségének, mikor egy Seregbe öszve gyűlvén, a' földnek lakosi ellene állani igyekeznének, akkor a' *Lombardusoknak* meg-számlálhatatlan sokasága, a' nyílaknak febes lövettetéfi vel, a' Magyarok által el-vezett, és igen sok Püspökök, 's Grófok meg-ölettetek. Akkor amaz igen nevezetes Férfiú *Lutuard*-is, a' *Vertzellei Anyaszentegyháznak* Püspöke, az ifjabbik *Károly* Tsászárnak, hajdan igen barátságos Barátja, és hív, titkos tanáttsa, mikor ezt hallotta vólna, magához vévén javait, és hasonlíthatatlan drága kintseit, a' mellyekkel minden bötsü felett bővelkedik vala, mikor minden szorgalmatoisággal el-kerülni igyekeznék azoknak vér-szopó kegyetlenségöket, akkor véletlenül a' Magyarokba akadot, és azok által el-fogattatván, túltént meg-ölettetett, és az Embeti bötsüt fellyül haladó drága kintset, a' mellyet magával viszen vala, el-ragadták. Azon időben *István*-is, a' (*Valdo*) *Gvido* Grófnak *Attrayfia*, mikor a' Várnak kö-falán, az árnyék-széken ülven, éjjel hasát tisztítani akarná; valamelly Magyar által, a' háló-szobájának ablakán keresztül, egy nyíl-lövésfél, nagyon meg-febesítetik; a' melly febbea, azon étfzaka meg-is hal.

LIV. RÉSZ.

(LOTORIGIA) LOTHARINGIA, NÉMET, ÉS
FRANTZ ORSZÁGOKNAK PUSZTÍTÁ-
TASARÓL.

AZUTÁN *Lotharingiát*, és a' *Nemet* Országot el-pusztították; a' Nap-keleti *Frankokat-is*, a' *Frankoniai*, és *Bavariai* határ széleken, minnek utánna kozzülök fok ezereket megöltek volna, a' nyilak sebes lövéfivel, rúttól meg-futamttarták, és minden javaikat el-szedvén, *Zolta* Hertzeghez Magyar Országba visziza tértek.

LV. RÉSZ.

A' LEELNEK, és BULTSNAK HALALOK-
RÓL.

ANNAK utánna pedig, ötödik esztendőre kelvén, *Konrad* Tsászárnak uralkodásában, *Leel*, *Bults*, és *Botond*, a' Magyar Ország Hertzegének *Zoltának*, hajdan Tekintetes, és igen ditsőséges Vitézi, elküldetvén Urok által, Német Orzágnak részeire be-rohantak, és azoknak fok javaikat el-ragadozták; de végtére oztán a' *Bavarusoknak*, és *Németeknek* Illetlen rut gonosz ravaszágával, *Leel*, és *Bults* meg-fogatattak, és az (*Hin*) *Enus* folyó vize mellett, fel-akasztatván, meg-öletettek. *Botond* pedig, és a' többi Magyar Vitézek, a' kik kozzülök meg-maradtanak, látván, hogy Ellenségeinek ravasz álnokságával körül vétetvén, meg-szorítottak; bátran, és emberségeffen meg-állottak, és egymástól el-nem szakadtak, hánem azt főképpen fel-tették magokban: hogy az egygyik rétz, meg-föntolván a' veszedelmet, a' mátiát segíttse; és így oztán, mint a' meg-sebesítetett Oroslányok, fog-tsi-

korgtava, a' Fegyvereffeknek közepére rohanván, Ellenségeiket, szörnyű nagy öldökléssel, 's vér ontással le-vagdalták, 's a' földre terítették. Szerentsés tehát a' Magyaroknak, az illyetin közbe-vetett szerentsétlensége, mert a' fok vezedelmek tapasztalásából, már bátrabbak, és gyakoroltrabbak, és a' szüntelen való Hadi viaskodásokból, mind erőre, mind hatalomra nézve, elébb kelökké lévén, egész *Bavariát Német, Szász, és Lotharingia* Országokat tüzzel, vasal meg-emésztették. *Erchargenust, és Bertoldot*, azoknak Vezérit le-nyakazták. Innét pedig ki-menvén a' *Frankonia, és Frantz* Országokat, fegyverrel meg-törték, 's fel prédálták; és midon onnan győzedelmessen vissza térnének, a' *Szások* őket meg-lesvén, nagy vér-ontással el-veztek; a' kik pedig közülök meg-szabadultak, tulajdonokba vii:za-jöttek. De azonban *Laelnek, és Bulsnek*, és a' többi Vitézeinek halálukon *Zolta* Hertzeg; és az Fő-Emberei nem kevéssé háborodtak-meg, és a' Németeknek Ellenségivé löttek. Akkor *Zolta* Hertzeg, és az ő Vitézi öszve kezdettek ő ellenek eskünni; hogy az ő általok tett boszítút, akár mi módon lehetne, boszítúval vissza fizetni, el ne halgatnák. De az Isteni kegyelemnek segítségével, *Zolta* Hertzeg, Urunk' meg-tesztelés'nek kilentz száz harmincz eg. gyedik esztendejében, egy Fiat nemze, a' kit (*Tuscun*) *Taksonnak* nevezett; ennek szép, és nagy szemei valának, puha, és fekete haja-tzájai, üstöke mint az Oroszlánnak, a' mint a' köverkezendőkben meg-fogjátok hallani.

LVI. RÉSZ.

OTHO KIRÁLYNAK ELLENSÉGIRŐL.

ABBAN az Esztendőben, *Othónak* a' *Németek'* Királynának ellenségi, utálatos Iatorsággal, az ő meg-ölésére igyekeztek; a' kik-is, mint-hogy a' magok tehetségével, semmi roszszat nem tselekedhettek-vólna ő néki, a' *Magyaroknak* segedelmét kezdenék kérni; mert tudják vala azt, hogy a' *Magyarok*, a' meg-szokott hadi dolgokban, győzhetetlenek vólnának; és, hogy az Isten, ő általok, a' maga haragjának ostorait fok Országokra ki-nyujtotta legyen. Akkor oztán azok, az *Othónak*, a' *Németek'* Királynának Ellenségi, a' magok követtyeiket, ama hadakozó Ferfiúhoz, *Zolta* Hertzeghez küldötték; és, fok aranyat adván néki, kérik vala őtet, hogy a' *Magyar* segítségével, az feljebb

mondott *Otho* Királyra ütne reá. *Zolta* Hertzeg azért, már a' haragtól vezetettvén, mind amazoknak békességökért, 's-pénzökért, mind pedig a' *Leel*, és *Bults'* halálának meg-boszúllásáért, neki keseredett szívvvel, nagy Hadat küldött a' *Németek* Királya, *Otho*-ellen; A' melly Hadnak Fejedelmivé, és Vezérivé rendelte *Botondot*, a' *Kulpon'* Fiát; *Szaboltsot*, az *Eleőd* Fiát; és *Irkundot*, az *Eőse* Fiát. A' kik, mikor ki-mentenek volna *Zolta* Herzegtől, újra *Bavariát*, *Sváb*, *Szász*, és *Thuringia* Országokat fegyverrel rablották, pulztították; és onnét, a' negyven napi böjben, ki-menvén, a' *Rajna* vizén által költöztek; és a' *Ljotaring* Országot kézijjal, és nyilakkal el-pulzították; és az egész *Franzia* Országot kegyetlenül nyomorgatván, 's-az Istennek szent Egyházi-ba bé-rohanván, azokat szörnyű kegyetlenséggel fosztogatták. Onnét, a' *Senoni* meredekeken, és az *Alimini* Népeken keresztül, vassal, és karddal nyitották által-utat magoknak. Meg-győzvéen tehát azokat az igen hadakozó, és, a' helyeknek természeti-állása szerint, nagyon bátorságos Nemzeteket, a' *Senoni* Hegyeken által keltek, és *Segusa* Várasát meg-vették. Az után, ki-menvén, *Taurindt*, amaz igen gazdag váras-t, ostrommal bé-vették; és, minek utánna *Lombardiának* sik *Tartományát* meg-látták, ama minden jókkal bíró, és felesleg-is bévelkedő olasz Országot, egy sebes futással, majd egészen, fel-rablották, fosztogatták. Az-után pedig *Botond*, a' *Kulpon'* Fia, és *Várkon*, az *Eőse'* Fia, meg-győzvéen mind, a' felyebb említett Nemzeteket, és szerentsés győzedelemmel élvéen, tulajdon Országukba viszsza térnek. Akkor *Otho*, a' *Németek'* Királya, lest vetett a' *Rajna* vize-mellett, és Országának minden erejével rájok rohanván, meg-öltt sokakat közülök; *Botond* pedig, és *Várkon*, és a' többi hadi Seregek, inkább akarván a' hartzban meg-halni, mint sem hogy a' magoknak már tulajdonított *Diadalmat* el-vefztenék; meg-általkodon nyomják Ellenségeiket, és azon üt-közetben, egy némelly nagy Vezért, és igen nevezetes Férfiat meg-ölnék, és a' többieket nagyon, és súlyosan meg-sebesítvéen, futva szalasztják, ragadományit fel-prédálják, és onnét a' magok tulajdon Országukba, nagy Győzedelemmel viszsza jönnek. és mikor osztán *Botond*, és *Várkon* *Pannonia* földére vigan viszsza tértenek volna, akkor *Botond*, a' hosszúas hadi dologban meg-fáradván, tsudálatos módon meg-kezdettt betegedni, és é világból ki-költözött; és el-temettetett közzel a' (*Vereucea*) *Verőrtze* patakához. De azonban ez tudva légyen mindeneknél, a' kik tudni akarják hogy ezeket, és az illyetin többi Hadakat, a' Magyar vitézek, *Ta'son* Hertzegnek üdejeig viselték.

LVII. R É S Z.

AZ ORSZÁGNAK EL-RENDELTETÉSÉRŐL.

ZOLTA Hertzeg pedig, a' maga Vitézinek viszsa térésök-után, a' Magyar Országának határit ki-szabta. A' Görögök részéről; a' Vazul kapujáig, és a' Rácz földéig. A' nap-nyugat-felől; a' Tengerig, a' hol Spaleta Várasza vagyon. és a' Németek részéről; a' Guneil hidjáig. és engedelmet adot az Oroszoknak, a' kik Almos Hertzeggel, az ő Nagy Attyával, Pannoniába jöttek-vala, hogy azokon a' rézéken egy Várat építsenek; és, ugyan azon a' Vidéken, a' Mosoni Fertőn-túl, nem kevés Bispéusokat-is helyezettett; hogy ottan lakkának az ő Országának oltalmazására; hogy talám idővel, ennek-utánna valaha, a' Németek, a' nékiek tött hozzászágért, a' Magyar Ország határit dúl-fúlva ne pusztíthatnák. A' Tsehek részéről pedig a' Morva vizéig vetette a' határt, illy kötés-alatt: Hogy azoknak a' Hertzegök esztendőnként adót fizetne a' Magyar Ország Hertzegének. És ugyan azon módon; a' Lengyelek részéről, a' Tatra hegyéig, a' mint ez-előtt-is immár kiszínálta-vala az Országának határit Bors, a' Böngér Fia. és, mikor Zolta Hertzeg, és az ő vitézi, így meg-gyökeresedtek-vólna; Akkor Zolta Hertzeg Feleséget vón a' maga Fiának Taksonnak, a' Kúnok' Földéről; és, még életében bé-vette Fő-Embereinek esküvésöket, és a' maga Fiát Takson Fejedelemmé, és Uralkodová tötte egész Magyar Országgon. És az-után ő maga, Zolta Hertzeg, Fia Uralkodásának harmadik esztendejében, a' Testnek tömlözéből, a' minden Testnek útára ki-kölrözött. Takson Hertzeg pedig, a' Magyar Országának minden Fő Embereivel, élérének minden napjaiban, Országának minden jussait hatalmassan, és békefésséssen hirta. És, meg-hallván az ő kegyefségét, sok külföldiek, különbb-különb-b-féle Nemzetségekből, öszve tödültak-'s-jöttek ő hozzája. Mert Bolgár földéről, némelly igen nemes Urak jöttek az Ismedelitáknak nagy fokaságával, a' kiknek nevek vólt (Bylla) Billa, és (Bocsu) Baksa, (*) a' kiknek a' Hertzeg, a' Magyar Országának kit-

(*) Pécsnek Vidékiben sok Faluk a' Fő-Magyaroknak neveket viselik el-an-nvira közzel, hogy majd nem határosak egymással; Arpád, Bogát, Szabolcs, Hetén, Buda-fu-va, Aba-ize-je, Gyula, Béla-Vára, Baksa, Otsád 's' t. Talám ottan tábort-jártak hozzászabb ideig.

lönbb-különbb-féle helységiben, földeket ajándékozot, és azon fellyül ama Várat, mely *Pestnek* mondatik, örökösen nekik adta. *Billa* pedig, és az ő Eöttse *Baksa*, a' kiknek Nemzetségekől származik az *Ethey*, tanátsot tartván, a' magokkal hozott Népből, két részt a' fellyebb mondott Várnak szolgálattyára adtak, a' harmadik részt pedig, a' magok Maradékainak hagyták. És azon időben, ugyan azon Tartományból egy igen Tekintetes Herén nevü vitéz jöve, a' kinek is a' Hertzeg Földeket, és egyéb nem kevés birtokokat ajándékozot. Takson Hertzeg pedig nemze, egy Geysa nevü Fiat, a' Magyar Országának ötödik Hertzegét. És azon időben a' *Byssenusok* földéről jöve egy Hertzegi vérből származott vitéz, kinek neve volt *Thomizoba*, az *Urkund* Attya, a' kitől származik a' (*Thomoy*) *Thomay* Nemzetség, a' kinek *Takson* Hertzeg adott lakó fölvet, a' *Remey* rézeken a' *Tiszdig*, a' hol most az *Obadi* rév vagyon. De ez a' *Thomizoba* el-élt egész *Szent-István* Királynak, a' *Takson* Unokájának, idejéig; és mikor a' *Bóldog István* Király az életnek igéjét hirdetné, és a' Magyarokat keresztelné, akkor *Thomizoba* hivságos lévén a' hitben, nem akart keresztynné lenni, hanem a' Feleségével *Viuuroffal*, az *Obadi* rév mellett eltemettetett, ne hogy meg-keresztelkedvén, ő, és az ő Felesége a' *Kristuffal* élneek örökké; ~~De *Urkund* az ő *Fia*~~, keresztynné lévén, él a' *Kristuffal* mind örökké.

*

*

*

NONA ez a' Rákos mezei végezés soha sem mehetet tel-lyes tökéletességre, mert még azok közül-is, a' kik azt rendelték, és végezték, sokan János Király választatásakor el-állottak mellöle, az utóbbi időkben pedig, a' Fels. Austriai Háznak által adatván az örökös Uralkodás, semmi haszna, és foganatya nem-is lehet, mind azon által, hogy ama' sok szép Nemes Familiáknak, a' kik akkor Hazánkban tündöklöttek, és ama' bóldogtalan Mohátsi Hartzon, és az után két Izáz, 'stöbb esztendőknék el-forgásában a' Hazáért a' Pogány Török-kei, és más egyéb Ellenségivel szüntelen hadakozván, el-fogytak, és el-vesztek, leg-alább tsak hírek, nevek fen ma-radhasson, ezt a' végezést M. Gróf Bartyáni Ignácz Erdélyi Püspök Úrnak a' Magyar Zsinatokról irtt Könyvéből ki-irván, a' Deák nyelvről Magyar nyelvre által tettem, és ezeket a' régi Nemes Magyarokat hajdani Magyar Elejekhez toldalékúli rekesztettem.

TOLDALÉK.

T O L D A L É K.

*Az Magyar Urak' Rákos Mezein való végezésének Májja,
bogy soba idegen Nemzetből Királyt közöttök nem
tesznek.*

MI *Erdödi Bakacs Tamás* a' Romai Anya szent egyháznak Hegy szent Mártonyi nevezetü Kárdinállya Esztergami, Frangepán Gergely Kalotsai, és Bácsfy törvényeffen egybe-foglaltt Anya Sz. Egyházaknak, Erfeki. És, Thurzó Sigmond Erdélyi. *Szakmári György*, Királyi Kántzellárus, Váradi. Ferentz Györi. Csáky Miklós Csanády. Báthori Miklós Váczi. *Podmaninyi Podmaniczki István* Nitrai Püspökök. És, Ország János Szeremi választott Püspök, az Anya Sz. Egyházaknak Prelátusi; és *Gráborjai Berizló Bertalan Auránai Perjel* Dubitzai Gróff. (*)

ISMÉT: *Perényi Inre* Aba-Ujvármegyének örökös Fő, és Magyar Országának Nádor-Ispánnya, és a' *Kúnok' Bírája*. Szent-Györgyi, és

(*) A' Prelátusok neveiben, a' mi dülő betűkkel vagyon ki-jegyezve, azt más hiteles írásokból ragasztottuk ide.

Bozinyi Péter Gróff Ország Birája, és Erdélyi Vajda. Zápolyai János Sepes-földi örökös Gróff, és Fő-lipány. Hertzeg Ujlaky Lőrincz. Somi Józsa Temesi Ispán, és a' Magyar Ország' alsó rézeinek Fő-Kapitánnya. Raskay Balás Tárnok Mester. Gergellaky Buzlaj Mojses Ajtón Or-állók Mestere. Báthory György Királyi Fő-Lovász Mester. Palóczy Mihály Pohárnok Mester. Podmaninyi Podmaniczky János Királyi Szoba Mester. Fellyebb említett Palóczi Palóczy Antal. Fellyebb említett Sz. Györgyi, és Bozinyi Ferentz Gróff Kanisay György Nandor fejér Vári Bán. Berizló János Rác Országnak Despotja. Telegdy István Királyi kints-tartó. Pelsötzy Bebek János. Bélteki Dragffy György. Felső Lindvai Szétsy Tamás. Gut Ország Mihály. Héder-váry Ferentz. Magyarosi Rozgony István. Homonnay János. Losontzy Sigmond. Gróff Mertzinyi György. Bajnai Both András, és Gyarmathi Balás Ferentz a' Dalmátzia, Horvát, és Tóth Országi Bánnak választott Követi. Gersei Petheő János a' Királyi Ajtók Or-állóinak Mestere. Tartsay János a' Székelyek Ispánnya. Akosházi Sárkány Ambros Polonyi Ispán. Csáki Mihály, Losontzy Bánffy János, Zászlós Urak. Bellay Barnabás Zeorinyi, Csulai Moré György Nandor fejér vári, ugyan azon Csulai Kende Miklos Sabáczy Bánok. Kamichátzi Horvát Márk Buda Várának Kapitánnya. Enyingi Török Imre. Pakosy Mihály. Czobor Szent Mihályi Czobor Márton. Zoby Mihály. Maghy Pál Vice Nádor Ispán. Mésztegneői Szeretseny Lajos Vice Ország Birája. Ellevelghi János a' Nádor Ispánnak Itélő Mestere. Verböczy István az Ország Birájának, és az Ország Erdélyi részeinek Itélő Mestere. Mezögyáni Máthé, és Marochai Ferentz a' Királyi Személy Hely-tartójának Itélő Mesteri. és Szerdahelyi Imreffy Mihály. Bancha Deák András, Csongrádi Ispán. Korlátkoy Osváld Tata, és Komárom Váraknak Kapitánnya. Albeszi Zsolfomy Miklós. Kevendi Székely Miklós. Kis-Várday László. Berekszói Hagymásy Miklós. Bakosy Albert.

Ismét: Gybárdi Kesserű István, Szent Pétery László, *Valkó-Vármegyei* Zekcsői Hertzeg Ferentz, Kísz Aszlóny falvai Istvánfi István, Teremhegyi Bika János, Kraszó Feői Orbonáz György, Eüri Dachó Lénárd, *Baranya Vármegyei*. Korotnay István, Gordovai Janchi János, Tóthi Lengyel László, Innakodi Kálmán János, *Somogy Vármegyei*. Bodó Szent György Bodó Ferentz, Dombai Pál, és Dombai Miklós, Mésztegnői Szerechen György, Morgai Miklós, *Tolna Vármegyei*. Ártándi Tamas, Tordai Miklós, Töldi Mihály, Bajoni János, Mochtói Miklós, *Bihar Vrgyei*. Kerechen György, Chányi Balás, Laki Katzer András, *Szala Vármegyei*. Siütkei György, Szarvaskendi

Sibrik László, *Vas-Varmegyei*. Szegvári Ferentz, Hofszutóthi György, Hathalmi Lázár, Ajkai Iános, *Veszprém Varmegyei*. Némái György, Ligandi Balás *Győr Varmegyei*. Illyésházi György, Kemendi Lajos *Poson Varmegyei*. Erdeős György *Fejér Varmegyei*. Megyi János *Sold-Széki*. Fűri Balog János, Vasdinnyi Vas János *Komárom Varmegyei*. Roson Kelemen *Threnchin Varmegyei*. Kubinyi Máthé *Arva Varmegyei*. Tarnótzai Kristóf *Túróc Varmegyei*. Tormai Tamás *Liptó Varmegyei*. Masincszki György *Zóliom Varmegyei*. Márkuffalvai Mária-sy István, Thernei György *Sepes Varmegyei*. Gimeli Forgách György, Tapoltsányi Benedek, Salgai Mihály *Nitra Varmegyei*. Kálnay László, Baronyai György *Bars Varmegyei*. Ság Balás, Szántói Osváld - Terjéni Radnót György, Nemhi Kartali Sigmond *Nógrád Varmegyei*. Kövári Pál, Nyenyei Motskos György, Csehi László, Osgyáni Bakos János, *Hont Varmegyei*. Süüli Eteley Miklós, Gyáli Kenderesi Mihály, Horváthi Mester Adám *Pest Varmegyei*. Thahi István, Pómászi Csikó Gáspár, *Pilis*. Bázitheői Ferentz *Esztergam Varmegyei*. Csetnekí János, Pásztói Domonkos, Bellvényi Gál *Heves Varmegyei*. Serkei Lorántffi Miklós, Rima szétsi Ferentz, Feledi János *Gömör Varmegyei*. Kazai Gyulaffi Ferentz, Réchki István, Berhlehemfalvai Thurzó Péter, Fanchali László *Aba Ujvármegyei*. Páni Khrisztóff, Csapi György *Zemplin Varmegyei*. Zvinyai Máthé - Segnyei Sebestyén *Sáros Varmegyei*. Ruzskai Dobó Domonkos, Stritei Miklós *Ung Varmegyei*. Káizoni Iakehy László, Náményi Balás, Daróczi Márton *Bereg Varmegyei*. Ujhelyi György, Bekényi Miklós *Ugotsa Varmegyei*. Getes János, Bertnai János, *Mára Maros Varmegyei*. Chaholi Bertalan, Gathali György, Sepeffy János *Szathmári Varmegyei*. Sarmafághi Miklós, Bényei Tamás *Közép Szólnok Varmegyei*. Illosvai Jeronimus *Kraszna Varmegyei*. Parlaki Menyhárt, Petri Dersi Kelemen *Zabolca Varmegyei*. Gerlai Abrahámffi Sebestyén, és Abrahámffi Péter, Ladányi László *Békes Varmegyei*. Gyalui Vas László, Bánrévi Filep, Vefesni János *Külső Szólnok Varmegyei*. Váras Keszi Lépes Bernát, Horvát András *Zarand Varmegyei*. Kechkeméti Patóczi Bertalan, Ravazdi Péter, Keszi Akos Miklós, Iványházi Kenier István, *Arad Varmegyei*. Telegdi László, Makófalvai Makó Gergely, Kutasi Lukáts *Csand Varmegyei*. Gyarmathy László *Temes Varmegyei*. Kerei Bertalan *Torontal Varmegyei*. Kenderesi Mihály, Zoltai Ferentz *Bács Varmegyei*. Peres András, Poroszlai János *Bodrog Varmegyei*. Dóczy Gergely, Martonosi Pestényi Gergely, Sevényházi Istvan *Csongrád Varmegyei*. Szelnatacsi Miklós, Rátkay Sigmond *Posega Varmegyei*. Es Petrovich Mihály *Orbánzi*, az elébb említett Magyar Ország' Varmegyéinek választott Követi, és Nemesséi, és ugyan azon Ország'nak Fő Emberi, és

Elöl-járói, a' kik e' jelen való Diétára és a' fellyeb mondott László Király Urunknak parantsolatjából a' mostan közelebb el múltt Sz- Mihály Arkangyal octaváján a' Rákos mezején tartatott Ország Gyü- lére ide rendeltettünk, és jelen voltunk.

Emlékezetül adjuk ezen Levelünknek erejével, jelentvén minde- neknek, a' kiknek illik: Mivelhogy é földön semmi sints, és, vagy az Isten előtt kedvessebb, vagy az Emberi természethez illendőbb dolog nem-is lehet, mint a' köz Hazának, és az egész Emberi Társaságnak mennél jobban, mennél szorgalmatosabban gondját viselni; és minden igyekezetet, törekedést, szorgalmatosságot, végre minden serénykedést, és iparkodást a' maga Hazájának, és Nemzetének hasznára, és boldo- gítására fordítani, és az, mi úttal, móddal hódogúlylon, és szeren- tsés legyen, mind a' jelen-való, mind pedig a' majd majd történendő dolgokat, és mind azokat a' veszedelmeket, a' mellyekbe ő a' maga Gondviselőinek gondatlanságából, és tuncaságából könnyen beléjek eshetnék, szorgalmatossabban, és vigyazóbb szemmel meg-tekinteni, és azokat ugy el-távoztatni, hogy minden felől bátorságba, és tsendes bé- kességbe helyheztetve, és abban meg-erősítetve látszattársék. Innét-is azért Mi fokszor elménkben forgatván ezen Nemes Magyar Orzágnak, ama sulyos, és majd csak nem utolsó veszedelemre vivő pusztulását, és szűkségét, a' mellyekben ötet ezen időben mód nélkül, és igen il- letlenül heverni kiki könnyen meg-láthatja, akarván a' jó Hazafiaknak, és Hazánk szeretőinek, és oltalmazóinak szokása-szerint az ő illyetin pusztulásának, és utolsó romlásának mennél elébb orvoságát keresni, immár több Gyüléseket itt-is, amott-is tartottunk, nagy, és meg-ma- gyarázhatatlan munkát, fáradságot, és költségeket-is ugyan ezen dolog- ban eddiglen tettünk. És noha némelly dolgok ezen idők alatt, fok, és különbb különbb-féle gondos törődéiek, és fáradságos munkák-által meg-jobbítottak, és el-igazítottak-is, mindazon-által ezt az egygyet fő- képpen tapasztaltuk, a' melly által ez a' mi Országunk igen meg-szag- gattatott és meg-erőtelenítetett, 's-erre a' rut pusztulásra, és minden tagjaiban-való dísztelenségre juttattatott, hogy tudni illik ez az Ország gyakorta az idegen Nemzetü, és külső Orzági Urak, és Királyok-ál- tal vezéreltetett, a' melly időkről ha meg-emlékezni, és az el-múlttakat elé-hozni szabad, vagy szűkséges dolog volna, könnyen ki-tetzzenék, hogy ez az Ország soha nagyobb kár vallást, soha nagyobb veszedel- met, és pusztítást nem szenvedett, mint akkor, mikor a' külföldi, és nem a' maga nyelvén való Uraság által tartatott, és Kormányoztatott. Mert ezek a' külföldiek csak a' magok tulajdon hasznokra vigyázzván, minek előtte ennek a' Szittyai Nemzetnek (a' melly, valamint hogy ezt

az Országot a' maga igen nagy vére ontásával, és Attyafiainak szörnyű öldököltségével szerette, és nyerte, úgy azt Karddal, és fegyverrel most-is oltalmazni szokta) erkölcsét, és szokását meg-tanulták volna, mindenkor inkább a' henyélést, és nyugodalmat, mint sem a' fegyvert üzték. A' honnét-is oltán az következett; Hogy *Róma, Servia, Gd-luzia, Lodóméria, Bulgária, és Dalmatzia* Országok, és más igen erős Vég-Várak az ó gonaatlanságok miatt ettől az Orzágtól el-szakasztattak, el-idegenítettek el annyira, hogy meg-szaggattatván a' Vég-he-lyek félünk kelletek, hogy az Ellenségnek lebes ereje a' belső rézerekre is bé ne rohannyon, a' mellyek, (ugy néllük) nem történtek, és soha sem lettek volna, ha ez az édes Hazáját szerető Magyar Nemzet, nem a' külső Nemzetekből, hanem a' maga véreből, 's-Nemzettségéből magának valamely alkalmas Királyt választot-vólna. Mert ugyan-is, hogy a' Felsőleges Második Andrásnak, úgy mint a' negyedik Béla Kir. Attyának, és Lajósnak, és Mátyásnak, és a' többi Magyar Ország' dicsőséges Királyinak tetteit, és dicséreteffen viselt szép tselekedetit (mellyekkel ők ezt a' Szittyai Nemzetet nem csak fényessé, nevezetessé, dicsőséggel felségessé tették, hanem még annak hírét, nevét az egész föld' kereksegen szálllyal, hofszal ki-terjesztvén, az égig emelték) a' rövidségnek okáért el-halgassuk; Senki azok-közül, a' ki a' Magyar Nemzetnek valamelyik Vérségéből a' Királyi Felsőgre magasztatott valami kárt, és veszedelmet nem okozott, hanem inkább ki-terjedést, nagyobbulást, és ezen Orzágnak hasznót szerzett. Ellenben pedig a' kik az idegen Nemzetből bé-hozattak, nem csak veszedelmére voltak ennek az Orzágnak, hanem még néha mint leg-dühösebb Ellenségek az Orzágnak belső részeiben kóborolván, ezt a' Nemzetet felette nagy gyalázzal illették. Ennek tehát, és a' mi illy nagy, és utolsó veszedelmünknek, 's-kár-vállásunknak akarván immár valaha orvoslását keresni, és azt tőlünk el-távoztatni; Hogy : ha ezen mostani kegyelmes Urunknak, László Urnak, Magyar, és Cseh, 's-a' több Országok Királyának, a' ki minket nem csak minden kegyelemmel, és szabadságban kegyessen vezérelt, és meg-tartott, hanem még több szabadságinkat-is helyre állította, ez életből Ferfiui magzat nélkül történnék ki-múlása, Mi, és ez az Ország nagyobb veszedelemben ne maradgyon, és; hogy senki a' külső Fejedelmek közül ezt az Orzágot magának erőszakosan ne tulajdonítsa, és minket örök szolgálatra ne vessen, leg-inkább-is, és kiváltt-képpen erre azon okból indítatván, hogy az egész Világon egy Nép, vagy Nemzet sintsen, a' melly a' maga véreből Nemzettségéből, és ivadékjából magának Királyt, és Urat ne választana. Hogy tehát ez az Ország, a' melly a' Kereszttyénségnek kö-fala, és Paizsa, és a' ki a' Maga, és Fiaiak nagy vér ontásával, és öldökölte-

tésével az egész kereszttyénséget mindenkor oltalmazta, a' többi Nemzeteknél kifibbnek, és némínémüképpen szerentsétlenebbnek ne láttásék, Mi mindnyájan egyenlő akarattal azt rendeltük, és a' kifibbiktól fogva a' leg-nagyobbikig, 's-a' leg-nagyobbiktól-fogva a' leg-kifibbikig azt végezzük, és rendellyük: Hogy mostantól fogva ez-után, valahányfzor, és akár mikor, ez az Ország Fejedelmétől, és Királyától meg-fofzratik, és árván marad, és semmi Férfiúi Örökösök, a' kiknek azon Ország Törvényéből, és szokásából rend-szerint helyébe állani kellene, fen nem maradándanak, attól fogva ennek utánna örökké, a' külföldi Nemzet-ségekből, akár mi nyelvü légyen-is, soha senkit Királyunkká nem vá-lasztunk, hanem egyedül, égy, ezen Tisztásra reá termett, és alkal-matos Magyarat kerestünk, a' kit-is egygyező buzgósággal, 's-égy szívü lélekkel, értelemmel, és akarattal, éppen tsak itt a' Rákos mezején, és nem másutt, Urunknak, és Királyunknak fel-vefzstük, és így vá-lasztani, fel-venni, és bé-venni tartozzunk. És, mivelhogy vannak né-melly szomszéd Királyok, és Fejedelmek, a' kik aaponként arra ásitoz-va-vágyódnak, hogy ezt az Országot magoknak el-tulajdonítsák; sőt a' fellyebb említett Felséges Király Urunknak halála-után, hogyha Férfiúi magzat-nélkül (a' mellyet távoztasson az Isten) é világból ki-múlna, vagy, még az ő életében-is, erre az Országra, vagy annak részeire, és tagjaira fegyvert fogni, vagy reá ütni, és azt, 's-Minket mindnyájun-kat erővel-is talám, és fegyverrel a' magok igája-alá hajtani igyekez-nék; Hogy tehát az illetin esetben ez az Ország, és annak részei, és fő-képpen pedig a' mi vég helyeken lévő Atyánkfiái, és Barátink, azok által, (mikor ezen Országot a' mi egygyező vá-lasztásunk-nélkül, és a' mi illetin végezésünk-ellen, avagy másként-is, akár mi módon el-fog-lalni, és magoknak tulajdonítani akarnák) el-ne nyomattassanak, azt igértük, és arra reá esküdtünk, sőt mind magunknak, mind örökösse-inknek, és utánnunk következő Maradékinknak neveikben, és Sze-méllyeikben kéz-fogás-által azt igérjük, és esküszünk, Mi Püspökök ugyan a' mi Lelkünk'-isméretének tisztaságára; Mi pediglen az Ország-nak fellyebb meg-nevezett Zászlós Urai, Fő-Emberei, és Nemessei a' Mi igaz Keresztyén hitünkre, és betsületünkre, 's-Emberségünkre: hogy az ollyatin esetben senki a' másikat soha el-nem hagyja, hanem Egygyik a' másikanak, az ez erántt lött limitátzio, és ki-fizabás sze-rínt, a' maga Népeivel; a' kiket Országunk közönséges Dekrétomának értelme szerint tartani köteléztetnek, és mikor szükség lészén, még na-gyobb erővel-is, a' mint töle ki telherik- mindenkor, és ugyan an-nak az idejében hiven segítségül lenni, sőt, ha a' szükség ugy hozándja-magával, ez az egész Ország, és következő képpen Mi Fejenként fel-kellni, és az illetin Ellenséggel szembe szállani, és édes Hazánkért

mind halálig hartzolni, és verekedni köteleffek legyünk, és azonban mind addig ellene állani tartozzunk, miglen Magunkat az ollyatin Ellen, ségtől meg nem szabadítjuk, és ezt az Országot annak üldözésétől, és háborgatásától, az Istennek segítségével, meg nem menjük, és eléb-beni bátorságos, és békefféges állapottyára visszra nem teízzük. Ha pedig Valakik közülünk e' fellyebb mondott Végezéffékkal, vakmerő képpen, ellenkezőt tselekedni, bátorkodnának, Ezek az Ország' örökös hitetlen Arúloinak tartassanak, a' kiknek sem az ujjonnam választatott, és tétetett Királyi Fellég, sem pedig len az egész Ország kegyelmet soha se adhasson, hanem az örökös ízolgálatnak, és parasztságnak igája alá vettettvén, a' magok gonoszságoknak büntetését szenvedgyék vég-nélkül. Ezen Mi Levelünknek erejével, és tanubizonyffágával. Mellyet Mi Prelátusok, és Zászlós Urak tulajdon, valóságos, és tizemes Petfféttinkkel, Mi pedig len Fő-Emberek, és Nemessek a' fellyebb említett Perényi Imre Nádor Ispán Urnak, és Gróff, Ország Birájának, s' Erdélyi Vajdának valóságos petfféttjeikkel meg-erőlitettünk. Költt a' fellyebb mondott Rákos Mezején, említett Országos öízve Gyűléttünknek 15-dik napján. An. D. 1505.

<i>Lap.</i>	<i>Rend.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Jobbitás.</i>
1	7	Királynak	Királynak.
2	3	akatattal	akarattal.
5	16	távoztathat	távoztathatnák.
6	—	Németekből	Mémetektől.
8	3	volttat	volttát.
8	22	Ferfiak	Férfiak.
9	29	Fin	Fia.
11	24	téllünk	féllünk.
12	25	folynának	folynának.
34	13	VRSVVR	ÖRS-UR.
56	19	Miko	Mikor.
—	20	Mergyés	Megyés.
—	34	Birofsága	Birósága.

♣ többi ezekhez hasonló elkerülhetetlen hibákat jobbitssa meg maga a jó akaró Olvasó.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z186169403

